

Κατίνα

Φεμινιστικό Περιοδικό

Ιανουάριος 1991

Τεύχος 6

Δρχ. 400

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
Επιδόσεων Άνδρων Γυναικών

Γ.Γ. Νέας Γενιάς
Ομάδα Γυναικείων Σπουδών Α.Π.Θ.
σε συνεργασία με την ΕΟΚ

Διάρκεια 23/11/90 - 11/1/91

Αθήνα Δ. Κωνσταντοπούλου
Νομική Σχολή Α.Π.Θ.

Το εξώφυλλο είναι χαρισμένο στην ΚΑΤΙΝΑ
από τη ζωγράφο Έλλη Χρυσίδου.
Την ευχαριστούμε.

Δίνη

φεμινιστικό περιοδικό

5

ΙΟΥΝΙΟΣ 1990

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δεκέμβριος στη γενέτειρα Θεσσαλονίκη	1
Οι κοινωνίες της ευημερίας κινδυνεύουν στον Περσικό	2
Νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής νέοι τρόποι καταπίεσης	6
Όταν η ζωή ξεριζώνεται (για το πάρκο Κάτω Τούμπας)	13
Η κακοποιημένη γυναίκα κοινωνικό φαινόμενο ή απλά μια ιδιωτική υπόθεση	14
Αντιμετωπίζοντας τη βία στο σπίτι	21
Βιασμός και συζυγικός βιασμός	24
SOS τηλέφωνο, αυτόματος τηλεφωνητής, έρωτας και σεξ	28
Ο ανεξερεύνητος πλούτος του εσωτερικού μας κόσμου	29
Μια γυναικεία αλήθεια μέσα στον κόσμο	33
Κατάληψη Λ. Νίκης: μια αξιοπρεπής αποχώρηση	38
Κυρία Μπακογιάννη, η αξιοκρατία σας συντηρεί την ανισότητα	39
Ποιήματα	41
Η προσμονή του απρόοπτου	43
The pregnant	45
Πρέπει ν' αλλάξεις ουρανούς, πρέπει ν' αλλάξεις δρόμους	46
Η πολιτική της εξυπνάδας	49
Σχόλια	56

Εκδίδεται από την
Αυτόνομη Ομάδα Γυναικών Θεσ/νίκης
Βασ. Ηρακλείου 19
4ος όροφος

Σταθερό ραντεβού:
Κάθε Τρίτη 8 το βράδυ
Τηλ. (τριών σπιτιών):
938.573, 937.703, 902.843

Φωτοστοιχειοθεσία - Εκτύπωση εξωφύλλου:
Υιοί Α. Υφαντή Ο.Ε.
Φραγκίνη 9, Τηλ. 273.483
Δακτυλογράφηση: Θέτις Ευστρατιάδου

Εκτύπωση:
Ι. Αντωνιάδης - Θ. Ψαρράς Ο.Ε.
Ολυμπίας 47 - Α. Τούμπα
Τηλ. 933.508, 906.376

Φιλμ - αναπαραγωγές:
NORMA, ατελιέ γραφικών τεχνών
Φιλίππου 37, τηλ. 287.537

Επιμέλεια: Λίτσα Κεφαλοπούλου

Υπεύθυνη για το νόμο:
Λένα Παπαδοπούλου

Δεκέμβριος στη γενέτειρα Θεσσαλονίκη

Σχεδόν πέρασε ένας χρόνος απουσίας της Κατίνας, από το "θέατρο βιτρίνας" των βιβλιοπωλείων. Μη βιάζεστε όμως. Νά 'μαστε πάλι, ανανεωμένες, μέσα κι' έξω. Άλλη μία δόση για την προσωπική μας ταυτότητα.

Γιατί εμείς ούτε απεργούμε, ούτε διαλυόμαστε, ούτε τρομοκρατούμε. Μόνο τηλεφωνούμε. Στις γυναίκες που συγκροτούν το νεοϊδρυθέν SOS τηλέφωνο, για να μάθουμε νέα τους. Και από ό,τι μας λένε, λειτουργεί καλά! Ακούγονται πια οι γυναικείες διαμαρτυρίες απελπισίας, απόγνωσης, φόβου και θυμού. Οι ψίθυροι γίνονται φωνές. Στα σκουπίδια πια το σκουριασμένο τηλέφωνο.

Κι' ευτυχώς ούτε αυτό, ούτε και η Κατίνα είναι πετρελαιοκίνητα. Διαφορετικά θα ήταν δυσκίνητα. Καθώς εκκρεμεί η εμπόλεμη κατάσταση στον Κόλπο. Εμείς όμως δεν είμαστε στο κόλπο.

Εμείς είμαστε στα δικά μας εσωτερικά εδάφια, καλλιεργώντας τη δική μας εξέλιξη. Ό,τι στερεύει, το αντικαθιστούμε. Γιατί ξέρουμε να ανεφοδιαζόμαστε.

Είναι κι' αυτό μια τέχνη. Κινητήρια δύναμη, καταλύτης στον πόνο. Γιατί ούτε σώζουμε, ούτε σωσμένες είμαστε. Ούτε καν απελευθερωμένες. Απελευθερωτικές ίσως.

Και γράφουμε, μιλάμε, μαλώνουμε, γελάμε και ερωτευόμαστε. Πολυτρόπως και ουσιωδώς. Βάσει σχεδίου που το φύλο μας, μας έχει τάξει. Για μια διαφορετική οπτική, για μια διαφορετική πράξη. Γιατί έχουμε ακόμη να κάνουμε πολλά.

Γιατί κρατάει χρόνια αυτή η κολώνια...

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ ΣΤΟΝ ΠΕΡΣΙΚΟ

Χρυσό μου παιδί, τί θάνατος
κι' ο δικός σου.

Αν σκοτωνόσουν για την
πατρίδα, νάσουν τουλάχιστον
άντρας μεγάλος, νάχες
παντρευτεί, νάχες γίνει
βασιλιάς ισόθεος, θάλεγα
γνώρισε την ευτυχία, αν
υπάρχει ευτυχία, σ' όλα αυτά.

Τόσα καλά στο σπίτι σας
παιδί μου, και δεν έζησες να
καταλάβεις την αξία τους, δεν
έζησες να τα χαρείς.

Πώς σε γδάραν έτσι και σου
ματώσανε το κεφάλι σου, πού
είναι τα μαλλάκια σου γιέ μου,
που σου τα χτένιζε όμορφα η
γιαγιά σου και σε
γλυκοφιλούσε. Πώς να γυρίσω
να δω το κεφάλι σου
τσακισμένο, γεμάτο αίματα.

Πώς σου τσακίσαν τα
όμορφα χεράκια σου, που ήταν
ίδια του πατέρα σου, δε το
βαστώ να τα βλέπω έτσι άψυχα.

Στόμα γλυκό, που μούλεγες
τόσα λόγια. Ψέμματα μούλεγες
λοιπόν, όταν ερχόσουν στο
κρεβάτι μου το πρωί, και μου
μιλούσες και μούλεγες, εγώ
γιαγιά, όταν πεθάνεις θα κόψω
όλα τα μαλλιά μου στον τάφο
σου και θάρθω με τους
συνομήλικούς μου να σε
κλάψω.

Δεν με μοιρολογάς όμως εσύ
τώρα, εγώ σε θρηνώ,
γριά, αξιολύπητη, χωρίς
πατρίδα, χωρίς παιδιά. Θα σε
θάψω έτσι άτιμα
παραμορφωμένο, παιδάκι μου
χρυσό, που σε φιλούσα σαν
τρελλή κάθε μέρα, σε τάζα, σε
κοίμιζα....

Ο Θρήνος της Εκάβης για τον εγγονό της Αστυάνακτα, στις Τρώαδες του Ευριπίδη, ο θρήνος των γυναικών, διασχίζει τους αιώνες. Δε στάθηκε όμως ποτέ ικανός να σταματήσει τον πόλεμο. Ποτέ δεν τον άκουσαν αυτοί που συστηματικά καταστρέφουν τη ζωή, την οποία ποτέ τους δε δημιούργησαν. Γιατί όπως λέει και η Β. Γουλφ, ο πόλεμος ήταν πάντα μια αντρική συνήθεια, ποτέ γυναικεία.

Ένας διαστρεβλωμένος απόηχος αυτού του θρήνου, βγαίνει μέσα απ' αυτές τις πραγματικά κακόγουστες φωτογραφίες, που κατακλύζουν αυτή την περίοδο εφημερίδες και περιοδικά. Αυτές οι σκηνές αποχωρισμού, κατάλληλα διαλεγμένες, σχεδόν ρομαντικές, με τα δακρυσμένα πρόσωπα νέων και ωραίων γυναικών σε πρώτο πλάνο, που φαίνονται παρά τον πόνο τους, να δικαιώνουν τον ήρωα που φεύγει για το μέτωπο και να του εύχονται νίκες, συσκοτίζουν την πραγματικότητα. Και η πραγματικότητα δεν είναι μόνο ότι πολλές απ' αυτές τις γυναίκες θα παραλάβουν φέρετρα, αλλά ότι απειλείται και η δική τους ζωή, από κάθε άποψη. Οι συνέπειες του πολέμου για τον λεγόμενο άμαχο πληθυσμό, στις εμπόλεμες περιοχές, είναι τεράστιες και κυρίως άδικες και γι' αυτό χειρότερες. Εξευτελισμός, βιασμοί, θάνατος, πείνα, καταστροφή. Ο λεγόμενος άμαχος πληθυσμός συχνά αποδεκατίζεται χωρίς να μπορεί ή να προλάβει να αμυνθεί. Ακόμα πιο συχνά γίνεται το λάφυρο των νικητών και των νικημένων κάποτε. Πολλές φορές η ανάγκη της άμυνας τον μετατρέπει σε μάχιμο. Οι γυναίκες είναι αλήθεια πολέμησαν πολλές φορές, ποτέ δεν αποφάσισαν όμως οι ίδιες τον πόλεμο. Ο πόλεμος είναι η ακραία λογική κατάληξη προς τη οποία ο ανδροκρατούμενος κόσμος είναι σταθερά προσανατολισμένος, είναι ο κανόνας, η ειρήνη είναι η εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα.

Εδώ και τρεις μήνες όλες και όλοι περιμένουμε ένα καινούργιο πόλεμο. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση στρατιωτικών δυνάμεων από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο έχει αρχίσει στον Περσικό, και η ανάπτυξή τους συνεχίζεται αδιάκοπα.

Περιμένουμε όλοι/ες λοιπόν τους "μεγάλους" να στήσουν τα πιόνια στη σκακιέρα με την ησυχία τους, να κάνουν τις κινήσεις τους με κάθε άνεση, να οργανώσουν την άμυνά τους, να διασφαλίσουν τα νώτα τους, ν' αποφασίσουν τον κατάλληλο χρόνο του τελικού κτυπήματος.

Παρακολουθούμε αυτό το εξοργιστικό παιχνίδι, με μια χαρακτηριστική απάθεια, με μια θλιβερή αδιαφορία, μ' ένα αίσθημα αδυναμίας ίσως, που όμως κρύβει από κάτω την ανόητη πίστη ότι εμάς ο πόλεμος δε θα μας αγγίξει, γιατί ανήκουμε στη Δύση, γιατί είμαστε με τους "δυνατούς" και με το "δίκαιό" τους. Πίστη δικαιολογημένη ίσως περισσότερο για τους δυτικούς "συμμάχους", όχι όμως και για μας τις Ελληνίδες/νες που η ομπρέλλα της Δύσης δε μας σκέπαζε ποτέ αρκετά, αν μας σκέπαζε καθόλου. Περιμένουμε με μια λίγο-πολύ φανερή συναίνεση, καλυμμένοι/ες πίσω από μια αμφίβολη ηθική, από μια ψεύτικη υπεράσπιση της δημοκρατίας, της ελευθερίας και των κανόνων του διεθνούς δικαίου.

Η εισβολή στο Κουβέιτ είναι πράγματι μια σοβαρότατη καταπάτηση της διεθνούς νομιμότητας, σαφώς καταδικαστέα, δεν είναι όμως αυτή η πραγματική αιτία όλης αυτής της χωρίς προηγούμενο συναίνεσης των "ανεπτυγμένων κρατών". Οι δημοκρατίες της ευημερίας υπερασπίζονται απλώς την ευημερία τους, στον Περσικό. Οι πάντες υπολογίζουν τις συνέπειες της νέας πετρελαϊκής κρίσης, στις οικονομίες του πηχού του βαρελιού, τα κέρδη και τις ζημιές. Γι' αυτό η Ιαπωνία και η Γερμανία που δεν έχουν δικό τους πετρέλαιο και οι χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού που καταστρέφονται, είναι πολύ πιο συγκρατημένες από την Αμερική και την Αγγλία που μια μακρόχρονη αύξηση της τιμής του πετρελαίου σε 80 ή και 100 \$ το βαρέλι, κάνει συμφέρουσα και ανταγωνιστική την εκμετάλλευση του δικού τους πετρελαίου που η εξόρυξή του έχει μεγάλο κόστος. Ακόμη και η Σοβιετική Ένωση που άμεσα θίγεται, αν η κρίση

διαρκέσει μεγάλο διάστημα, μελλοντικά θα κερδίσει απ' τα δικά της πετρέλαια.

Οι Η.Π.Α. φαίνεται ότι γνώριζαν την επικείμενη εισβολή στο Κουβέιτ, τα διάφορα σενάρια γύρω απ' αυτό όμως δεν έχουν αυτή τη στιγμή μεγάλη σημασία. Ο νέος πόλεμος του πετρελαίου ίσως αποδειχθεί ικανός να διασπάσει το μέτωπο των ισχυρών και την ευαίσθητη νέα τάξη πραγμάτων η οποία έχει αρχίσει να διαμορφώνεται με την πτώση των καθεστώτων των πρώην σοσιαλιστικών κρατών και η οποία επίσημα επικυρώνεται στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) αυτές τις μέρες στο Παρίσι. Το ψυχροπολεμικό διπολικό μοντέλο Ανατολής-Δύσης, γίνεται πλέον μονοπολικό με κυριαρχία της Αμερικής και το όλο θέμα είναι το ποιες χώρες θα μπουν στον όμιλο των ανεπτυγμένων για να 'χει αυτή η νέα ισορροπία μια ελάχιστη σταθερότητα και βιωσιμότητα. Οι χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ, κυρίως η Ρωσία, είναι σαφές ότι δεν μπορεί να μείνουν απ' έξω, γι' αυτό και η αμέριστη υποστήριξη της Δύσης στον Γκορμπατσώφ.

Ωστόσο αυτή η νέα ισορροπία είναι πάλι ψυχροπολεμική, είναι πάλι μια ισορροπία τρόμου. Δεν είναι τυχαίο ότι πριν Ανατολή και Δύση προλάβουν να δώσουν τα χέρια, το μέτωπο και η απειλή ενός επικείμενου πολέμου μεταφέρθηκε αλλού. Στη νέα τάξη πραγμάτων ο ρόλος των αδέσμευτων χωρών του τρίτου κόσμου υποβαθμίζεται σημαντικά. Οι χώρες του τρίτου κόσμου, που σήμερα είναι πλέον κατακερματισμένες, χάνουν την επιρροή, το πολιτικό βάρος, το ρόλο και τα περιθώρια ελιγμών που είχαν μέσα στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων. Η συνέχιση και η αύξηση των περιφερειακών συγκρούσεων θεωρείται δεδομένη. Είναι γνωστή η άποψη ότι αν δεν υπήρχαν ο ψυχρός πόλεμος και η Ατλαντική συμμαχία οι τοπικές στρατιωτικές συγκρούσεις θα ήταν περισσότερες.

Αυτή η νέα ισορροπία είναι και για έναν άλλο λόγο μια ισορροπία του τρόμου. Στην πραγματικότητα νομιμοποιεί και επικυρώνει την καταδίκη των 2/3 του πλανήτη στην καθυστέρηση, την υπανάπτυξη και την πείνα για να μπορέσει το 1/3 να διατηρήσει την ευημερία του, διαιωνίζοντας την εκμετάλλευση του τρίτου κόσμου. Είναι σαφές ότι όσο αυτή η αδικία συνεχίζεται, οι "αξίες" των δημοκρατιών της ευημερίας θα κινδυνεύουν συχνά, στη Λατινική Αμερική, στην Ασία, στην Αφρική, και δεν είναι δυνατόν να υπάρξει ειρήνη. Η ιδέα ενός θωρακισμένου ανεπτυγμένου κόσμου (μιας "διεθνούς κοινότητας" του 1/3), που σπεύδει να διευθετήσει τις περιφερειακές συγκρούσεις κατά τα συμφέροντά της δεν απομακρύνει καθόλου την απειλή ενός νέου παγκόσμιου πολέμου.

Το μόνο που μπορεί να διασφαλίσει την ειρήνη είναι μια αποδέσμευση πόρων προς τον τρίτο κόσμο, μια βοήθεια που θα του επιτρέψει να αναπτυχθεί, όχι μιμούμενος τα αποτυχημένα μοντέλα της δύσης. Τα καταναλωτικά μοντέλα ανά-

πτυξης της Δύσης πρέπει να αλλάξουν προσανατολισμό κι' αυτά τα ίδια κι' όχι να εξαχθούν σ' άλλες χώρες. Γιατί οδηγούν σε οικολογική καταστροφή, γιατί υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής και στην ίδια τη Δύση και γιατί δεν μπορούν

να επεκταθούν στο σύνολο του πλανήτη καταδικάζοντας εκατομμύρια ανθρώπους στην πείνα και το θάνατο. Όσο και να περιχαρακωθεί ο "ανεπτυγμένος κόσμος", ο τρίτος κόσμος που είναι το αντικείμενο εκμετάλλευσης, θα γίνει τελικά και η αιτία της καταστροφής του.

ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΒΟΛΕΩΝ ΤΟΥ ΚΟΥΒΕΪΤ, ΣΩΣΤΑ, ΑΛΛΑ...

Όλα αυτά δε σημαίνουν προφανώς ότι η εισβολή στο Κουβέιτ δεν είναι καταδικαστέα, ότι δεν αποτελεί σαφή παραβίαση του διεθνούς δικαίου και των συνόρων άλλου κράτους, όπως ακριβώς και η εισβολή στην Κύπρο. Ούτε ότι δεν θα πρέπει ο ΟΗΕ ν' αντιδράσει. Το Κουβέιτ ως κράτος δημιουργημένο από τους Άγγλους σα σφήνα στην περιοχή των πετρελαίων, μ' ένα διεφθαρμένο και ολοκληρωτικό καθεστώς και γεμάτο εξαθλιωμένους άραβες εργάτες άλλων κρατών (τα 2/3 του πληθυσμού του είναι φτωχοί άραβες άλλων κρατών), στερείται πράγματι ιστορικής αιτιολόγησης και γι' αυτό έγινε τόσο εύκολη λεία. Οι ισχυρισμοί ωστόσο του Ιράκ ότι ήταν επαρχία του την οποία απελευθέρωσε είναι ισχυρισμοί ενός άλλου διεφθαρμένου και ολοκληρωτικού καθεστώτος. Τέτοιου είδους εδαφικές διεκδικήσεις υπάρχουν σε πολλά σημεία του κόσμου και αν σήμερα δεν γίνει αποδεκτή μια διεθνής νομιμότητα που ορίζει τα σύνορα του κάθε κράτους, θάπρεπε να γίνονται συνέχεια παραβιάσεις ξένων συνόρων.

Το πρόβλημα είναι ότι ο τρόπος που μεθοδεύεται η αντίδραση της Δύσης δημιουργεί τον κίνδυνο ενός διευρυμένου πολέμου μεγάλων διαστάσεων με απρόβλεπτες συνέπειες. Δυστυχώς μια αδικία δεν μπορεί να διορθωθεί με μια μεγαλύτερη αδικία, ούτε μια καταστροφή με μια χειρότερη.

Ας μην ξεχνάμε ότι το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν το υποστήριξε και το εξόπλισε η Δύση με κάθε είδους όπλα. Όσο τα όπλα αυτά τα χρησιμοποιούσε εναντίον του Ιράν και

των Κούρδων δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα. Τώρα τα στρέφει εναντίον αυτών που του τα πούλησαν. Η πρόκληση είναι τρομερή. "Αυτός θα φύγει απ' το Κουβέιτ", δήλωσε ο Μπους, απαντώντας σε ερώτηση δημοσιογράφου, χωρίς καν να αναφέρει το όνομα του Σαντάμ σα να πρόκειται για προσωπική βεντέτα. "Αυτός" ωστόσο, που πρέπει να καταλάβει ποιος είναι τ' αφεντικό, ήταν τ' αγαπημένο παιδί της Δύσης, που για να σώσει τώρα την εξουσία του από την κρίση οικονομική και ιδεολογική που επέφερε ο οκταετής πόλεμος με το Ιράν και η ταύπισή του με τη Δύση, επέλεξε την εξωτερική περιπέτεια. Υπάρχει μια αραβική παροιμία που λέει ότι το λυσσασμένο σκυλί το αφεντικό του δαγκώνει πρώτα. Ο Σαντάμ Χουσεϊν για να διασώσει το ολοκληρωτικό και απάνθρωπο καθεστώς του από την κατάρρευση, κύρηξε ιερό πόλεμο και δαγκώνει σήμερα το χέρι που τον τάζει. Προφανώς δεν ενδιαφέρεται που οι φτωχότερες χώρες καταστρέφονται, προφανώς το εννοεί ότι θα χτυπήσει το Ισραήλ, κάτι του οποίου οι συνέπειες θα είναι τεράστιες, προφανώς θα ρίξει χημικά και πυρηνικά. Ο πόλεμος των τεσσάρων ημερών που φαντάζονται διάφοροι είναι μύθος. Ένας φανατισμένος εμπειροπόλεμος στρατός ενός εκατομμυρίου ισλαμιστών δεν αντιμετωπίζεται εύκολα σε συνθήκες ερήμου. Η χρήση πυρηνικών είναι σχεδόν βέβαιη. Οι δυτικοί θέλουν πάση θυσία να διατηρήσουν τον έλεγχο της περιοχής και αν μπορούσαν να καταστρέψουν τελείως το Ιράκ, να το διαμελίσουν και να το εξαφανίσουν απ' το πρόσωπο της γης, χωρίς δικό τους κόστος ευχαρίστως θα το έκαναν.

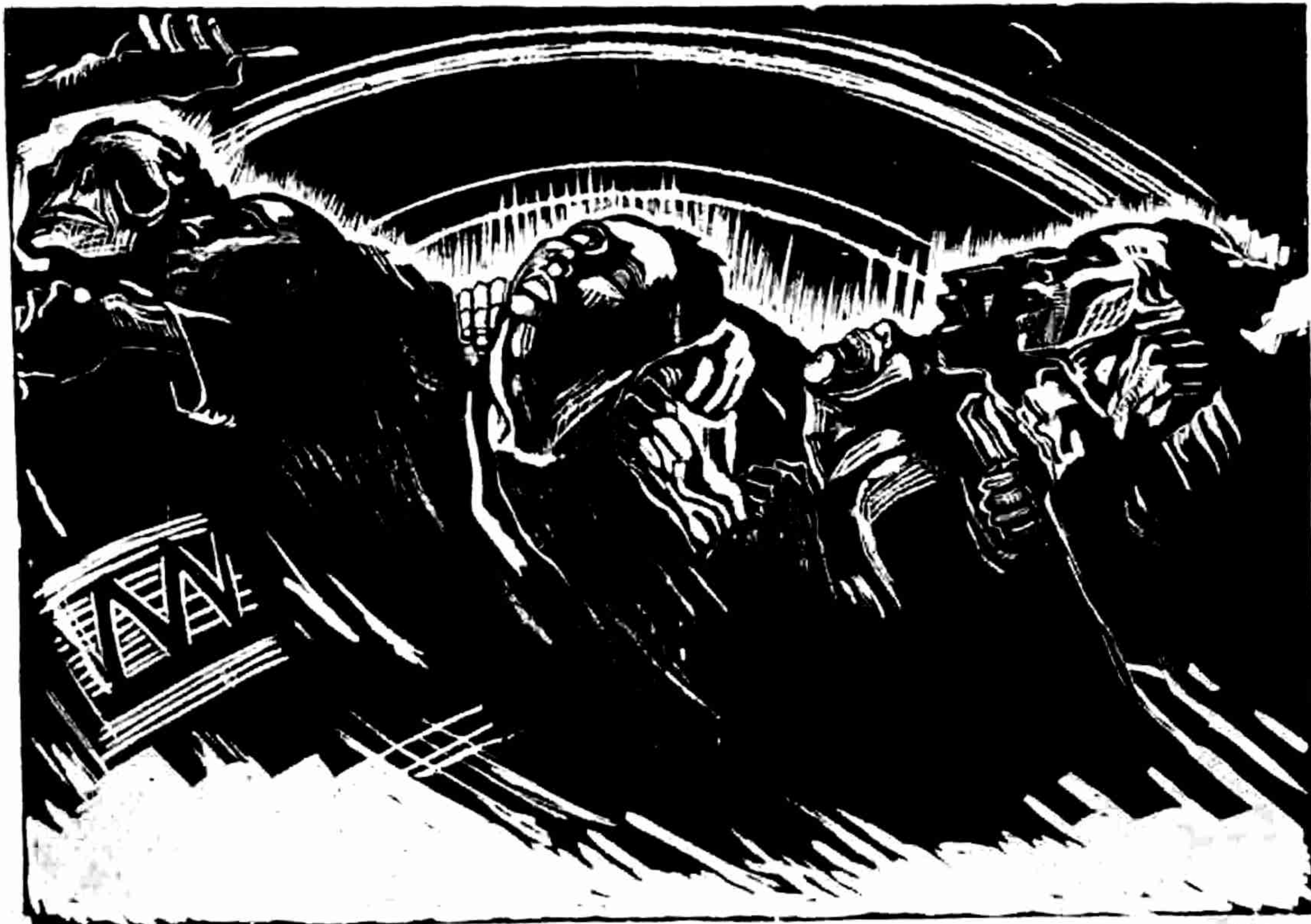
...ΚΑΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΒΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΕΠΙΣΗΣ.

Το τί σημαίνει ένας τέτοιος πόλεμος για την Ελλάδα, που είναι το σύνορο της Δύσης, είναι προφανές. Η Κρήτη στην οποία μεταφέρονται οι βάσεις με τις νέες συμφωνίες περιορισμού μιν, εκσυγχρονισμού δε, κινδυνεύει να γίνει πεδίο μάχης. Ιρακινοί πράκτορες έχουν μπει ήδη στη χώρα (παρακολουθούνται στενά γράφουν οι εφημερίδες).

Η εμπλοκή της Ελλάδας σ' αυτή την υπόθεση είναι πολύ επικίνδυνη. Η υποδούλωση της χώρας στην πολιτική της Δύσης και σε συμφέροντα ξένα προς τα ελληνικά θα είναι για μια ακόμη φορά καταστροφική. Κάποτε θα πρέπει να κουραστούμε να προδιδόμαστε απ' τους συμμάχους μας. Στον πόλεμο αυτό, που αν αρχίσει, κανείς δεν ξέρει πώς θα εξελιχθεί και πόσο θα διαρκέσει, είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα

ενταχθούμε κι' εμείς άμεσα στο θέατρο των επιχειρήσεων, ότι θα γίνουμε το σύνορο που θα τσαλαπατηθεί για να σωθούν για μια ακόμη φορά η Δύση και ο "αξίος" της.

Οφέλη απ' αυτή τη δουλοπρεπή πολιτική δεν πρόκειται να υπάρξουν. Πρόοδος στο Κυπριακό δεν υπάρχει ούτε σύνδεσή του με την εισβολή στο Κουβέιτ ή προσπάθεια για λύση καί των δύο θεμάτων με τρόπο συνεπή προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Απεναντίας ο Αττίλας ενισχύεται στρατιωτικά στην Κύπρο και το 7 προς 10 έχει ανατραπεί. Περιμένουμε να πάρουμε ένα μέρος των όπλων που δεν χρειάζονται πια στην Ευρώπη, το τμήμα που θα κληθούμε όμως να πληρώσουμε είναι δυσανάλογα βαρύ. Ενίσχυση των εξοπλισμών της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας δεν θα

υπάρξει και άλλωστε οι εξοπλισμοί από μόνοι τους δεν αναπληρώνουν τη συνείδηση ενός λαού που κομμάτι-κομμάτι ξεπουλιέται και χάνεται.

Η αποστολή εκστρατευτικού σώματος στον Περσικό βάζει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές και απειλεί να εμπλέξει την Ελλάδα σε μια νέα περιπέτεια, στα πλαίσια μιας στρατιωτικής επιχείρησης που καθορίζεται από "συμμάχους" που ποτέ δε μας υποστήριξαν.

Το υπουργείο εξωτερικών που ονειρεύεται να μας ξανακάνει προμαχώνα της Δύσης, δεν θα πρέπει να ξεχνάει ότι αυτός ο προμαχώνας, ήδη από τον καιρό του Βυζαντίου λεηλατείται συνέχεια όχι μόνο από τους ισλαμιστές της Ασίας αλλά και από τους δυτικούς σταυροφόρους και μέχρι σήμερα άσπονδους συμμάχους. Ο Δυτικός πολιτισμός και οι "αξίες" του δεν είναι παρά ένα υποπροϊόν της αντίστασης που έκαναν οι Βυζαντινοί για χίλια και παραπάνω χρόνια. Ένα υποπροϊόν πολύ αμφίβολης ποιότητας και αξίας που σήμερα αναρωτώμαστε μήπως θάταν καλύτερος ο κόσμος, αν δεν υπήρχε.

Κι' εμείς ωστόσο, σα λαός και σα κίνημα, δε μπορούμε να σταθούμε στο ύψος των περιστάσεων. Μοιραζόμαστε την παρακμή και το τέλμα μιας κοινωνίας που βυθίζεται στον εφησυχασμό, την αδράνεια και τη βία, μίζεροι, άρρωστοι, χωρίς ψυχή. Μοιάζουμε με την κυβέρνησή μας που δε σταματάει να μετράει τα αργύρια της υποταγής, που υπολογίζει όλη την ώρα τα λεφτά που χάνονται από τις ζημιές που προκαλεί η κρίση στον κόλπο, για να καθορίσει το ύψος της αποζημίωσης που θα ζητήσει (λες και πρόκειται να την πάρει), αγνοώντας εντελώς τον κίνδυνο και τις συνέπειες που θάχει αυτός ο πόλεμος αν τελικά ξεσπάσει. Αν η κυβέρνηση επιθυμεί πολεμικές αποζημιώσεις να ζητήσει αυτές που μας οφείλει η Γερμανία, όπως έχει χρέος να κάνει.

Θέλω να κλείσω αναφέροντας ένα γεγονός που φαίνεται ίσως άσχετο, δεν είναι όμως. Στην Ατλάντα (τήν πόλη που πήρε τους Ολυμπιακούς του '96), επιβλήθηκε αυτές τις μέρες απαγόρευση της κυκλοφορίας στα αγόρια 14-18 χρόνων κάθε βράδυ μεταξύ 11 και 6 το πρωί και τα Σαββατοκύριακα μεταξύ 12 και 6 το πρωί. Υπεύθυνοι για την τήρηση της απαγόρευσης θα είναι οι γονείς, οι οποίοι και θα τιμω-

ρούνται για τις παραβασεις. Αιτία ο βιασμός και η δολοφονία μιας γυναίκας 26 χρονών, μητέρας ενός παιδιού, από 8 νεαρούς ηλικίας 14-18 χρονών. Ο βιασμός αυτός, που χαρακτηρίστηκε ως ο χειρότερος των τελευταίων χρόνων, σε μια πόλη όπου η βία ιδίως στις νεαρές ηλικίες είναι πλέον ανεξέλεγκτη, σηματοδοτεί έναν άλλο πόλεμο. Σηματοδοτεί την ποιότητα των δημοκρατιών και το είδος των αξιών της Δύσης.

Η βία κατά των γυναικών αυξάνεται συνέχεια εκεί όπου θάπρεπε θεωρητικά να μειώνεται, στον "πολιτισμένο" κόσμο της ψεύτικης ευημερίας. Στην Αγγλία και τη Γερμανία αυξάνονται οι βιασμοί μικρών παιδιών, αγοριών και κοριτσιών σε σημείο ανησυχητικό. Για μας η βία κατά των γυναικών είναι ο χαρακτήρας της ιδεολογίας του ανδροκρατούμενου κόσμου, μιας ιδεολογίας της κατάκτησης, της επιβολής, του ανταγωνισμού μέχρι θανάτου. Η βία και η επιθετικότητα που είναι η βάση της ιδεολογίας του μιλιταρισμού είναι κυρίαρχες αξίες και πρακτικές των ανδροκρατούμενων κοινωνιών, είναι αποδεκτοί τύποι συμπεριφοράς, είναι σημάδια δύναμης και ανδρισμού.

Η σκληρότητα και η επιθετικότητα κατά των γυναικών στην πραγματικότητα επικροτούνται στις κοινωνίες μας, αυτή η βία όμως φανερή ή συγκαλυμμένη, απλώνεται παντού και γίνεται σαν καθημερινή πρακτική και σαν ιδεολογία το υπόβαθρο που οδηγεί στον πόλεμο, τον δικαιώνει στις συνειδήσεις, τον κάνει αποδεκτό από τον πληθυσμό, τον κάνει ηρωισμό, ευκαιρία για μεγάλες επιδείξεις ανδρισμού. Όσο οι κοινωνίες μας βυθίζονται στη βία, ο πόλεμος θα είναι πάντα η μόνιμη πραγματικότητα, η κανονική κατάσταση. Ο πόλεμος, σαν επιβολή και σα κατάκτηση, σα καταστροφή και σα βία, εξασκείται πρώτα εναντίον των γυναικών από τους άντρες που κατάλληλα εκπαιδευμένοι, με τη συνείδηση σωστά διαμορφωμένη μπορούν να βαδίσουν στα υψηλότερα σημεία της καταστροφής.

Ευγενία Γραικού

(Το κείμενο αυτό ήταν εισήγηση σε εκδήλωση της Οικολογικής Κίνησης και του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης για την κρίση στον Περσικό)

Νέες τεχνολογίες νεοί τρόποι

**Νέες τεχνικές
της ανθρώπινης
αναπαραγωγής**

**Η διευρυμένη
εφαρμογή των
νέων
τεχνολογιών
αναπαραγωγής
είναι
επικίνδυνες για
την υγεία των
γυναικών,
επιπλέον
ανοίγουν την
πόρτα στο
κράτος να
ρυθμίζει τη ζωή
της εγκύου
γυναίκας.
Μπορούμε να
υποθέσουμε ότι
και ο
προγεννητικός
έλεγχος είναι
υποχρεωτικός.**

Το θέμα των Νέων Τεχνολογιών Αναπαραγωγής (Ν.Τ.Α.) δεν είναι εύκολο να πιαστεί ή να κατανοηθεί. Δεν υπάρχουν απαντήσεις εύκολες ή αυτόματες που να το αξιολογούν. Δεν υπάρχουν φανερές κοινωνιολογικές αναφορές. Και για περισσότερη σύγχυση οι Νέες Τεχνολογίες Αναπαραγωγής (Ν.Τ.Α.) δεν είναι αυτό που φαίνονται ότι είναι. Γι' αυτό η αξιολόγησή τους απαιτεί σκέψη και πληροφόρηση.

Τί σημαίνουν οι Ν.Τ.Α. σήμερα και τί μπορεί να σημαίνουν για τη μελλοντική κοινωνία; Ποια θα είναι η θέση των γυναικών στην εν λόγω κοινωνία; Τί ρόλο παίζουν σήμερα; Τί συμβαίνει στην πραγματικότητα με τις Ν.Τ.Α.;

Το γεγονός το ίδιο και όσα έπονται

Όλα αρχίζουν με μια γέννηση αποτέλεσμα μιας in vitro γονιμοποίησης και μεταφοράς του εμβρύου στις 17 Ιουλίου 1978 στην Αγγλία. Ένας καινούργιος τρόπος για να έρχεται ένα μωρό στον κόσμο έγινε πραγματικότητα χωρίς να έρθεις σε σεξουαλική επαφή με κανένα. Το γεγονός παρουσιάζει καταναλωτικό ενδιαφέρον.

Η γονιμοποίηση in vitro παρουσιάστηκε από τότε όχι μόνο σαν ένας καινούργιος τρόπος αναπαραγωγής αλλά και σαν μια εναλλακτική λύση για κάποιες μορφές στειρότητας, σαν μια θεραπεία που διορθώνει αλλά δεν θεραπεύει, ένα είδος μικρής παράκαμψης για να ευκολυνθεί η συνάντηση ανάμεσα σε ωάριο και σπερματοζώαριο, που βρίσκει ανταπόκριση όμως σ' ένα μικρό αριθμό γυναικών, είναι αλήθεια, που διατίθενται να κάνουν τα πάντα με σκοπό την απόκτηση ενός παιδιού.

Σχεδόν αμέσως, ο βιολόγος της ομάδας, Robert Edwards, άρχισε να ονειρεύεται δια μέσου του εμβρύου, τα εργαστήρια με ένα καινούργιο εμπόριο, τους γυναικολόγους με ένα καινούργιο επάγγελμα, τις στειρές γυναίκες με ένα θαύμα και ο Noel Keane να ονειρεύεται το σχηματισμό μιας οικονομικής αυτοκρατορίας χάρις στις "μητέρες για νοίκιασμα" κ.λπ.

Η προσέγγιση του εμβρύου εκτός του ότι επιτρέπει μια καταπληκτική έρευνα πάνω στα πρώτα στάδια της ανθρώπινης

ανάπτυξης, επιτρέπει επίσης την "τελειοποίησή" του ή τον έλεγχο της "καταλληλότητάς" του, σε μια νόρμα ή μια καθορισμένα αναγκαιότητα. Επιτρέπει να παίξεις σαν Θεός, με την παρεμβολή στην ανάπτυξη της ανθρώπινης εξέλιξης. Με την προσέγγιση του εμβρύου γεννιέται η έννοια του εμβρύου "στο χαρτί". "Δεν είναι η στεφάνη το σημαντικό, το σημαντικό είναι το έμβρυο" έλεγε ο Robert Edwards.

Γυναίκες/ζωντανά εργαστήρια

Όταν οι Steptoe και Edwards πέτυχαν την πρώτη γέννηση ενός ανθρώπινου όντος εκκολαπτόμενου έξω από την ανθρώπινη μήτρα το κατόρθωσαν μέσω μιας βασικής τεχνικής που αποτελείτο από το να ακολουθήσουν την ωορρηξία και να εξαγάγουν το μοναδικό ωάριο με λαπαροσκόπηση, να ενώσουν ωάριο και σπερματοζώαριο σε ένα δοχείο (σωλήνα) και να μεταφέρουν το έμβρυο στη μητέρα ώρες μετά την εξωσωματική γονιμοποίηση.

Η in vitro γονιμοποίηση σύντομα στάματσε να είναι απλά η in vitro γονιμοποίηση και τέρμα, για να μετασχηματισθεί σε μια τεχνολογική διαδικασία με σταθερή ανάπτυξη. Από κει και πέρα

αναπαραγωγής, καταπίεσης

εισβάλλουν οι ορμόνες για παραγωγή πολλών ωαρίων αντί για ένα, η κατάψυξη ωαρίων και εμβρύων, η χρησιμοποίηση διαφόρων προσώπων στη διαδικασία ανάπτυξης ενός ανθρώπινου όντος που αρχίζει από τη σύλληψη ως τον τοκετό, φθάνοντας στο σημείο όπου κάποια από τα καινούργια μωρά μπορεί να έχουν τρεις μητέρες ή δύο πατέρες ανάλογα με την περίπτωση.

Οι πρόοδοι που έγιναν στην τεχνική της in vitro γονιμοποίησης τείνουν τόσο στο να βελτιώσουν τους συντελεστές επιτυχίας, όσο και στο να πετύχουν πολυάριθμα έμβρυα, το οποίο σημαίνει για τις γυναίκες να υποβληθούν σε πειραματικές διαδικασίες στο ορμονικό πεδίο κάθε φορά πιο περίπλοκες, χωρίς κανείς μα κανείς να μπορεί να αποδείξει τις παρενέργειες μελλοντικά ούτε στις μητέρες ούτε στα παιδιά ούτε στη μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών που επαναλαμβάνουν περιοδικά κύκλους ορμονικών θεραπειών μεγάλων δόσεων χωρίς να πετυχαίνουν θετικά αποτελέσματα γι' αυτές, δηλαδή να φέρουν ένα παιδί στο σπίτι τους αν και πολλές απ' αυτές άφησαν ωάρια και έμβρυα φεύγοντας. Οι ακτίνες Χ ήταν θαύμα για την επιστήμη που όμως μετά φάνηκαν φανέρωσαν τα αρνητικά τους αποτελέσματα και οι ορμόνες ήδη έχουν μεγάλους κινδύνους

για τις γυναίκες, όπως η αύξηση καρκίνων της μήτρας σαν αποτέλεσμα χορήγησης οιστρογόνων στην εμμηνόπαυση ή όπως η περίπτωση του Dietilestilbestrol, μιας συνθετικής ορμόνης που χρησιμοποιείτο από τη δεκαετία του '40 για την αποφυγή αποβολών και για πιο "φυσιολογικές" εγκυμοσύνες, (σε μερικές χώρες ακόμα χρησιμοποιείται) και που δημιούργησε ένα σπάνιο είδος καρκίνου του κόλπου, το αδενοκαρκίνωμα των φωτεινών κυττάρων. Προβλήματα παρουσιάστηκαν επίσης στην γονιμότητα των θυγατέρων και γιών των γυναικών που το πήραν και επιπλέον μια στατιστική αύξηση στο διπλό, των περιπτώσεων καρκίνου για 'κείνες τις γυναίκες που πήραν το Dietilestilbestrol. Πού είναι οι μελέτες για μελλοντικές παρενέργειες των ορμονικών σοκ στα οποία υπόκεινται οι γυναίκες με την τεχνική της in vitro γονιμοποίησης;

Οι γιατροί και οι επιστήμονες προχωρούν "δοκιμάζοντας" κοκτέιλ και φόρμουλες ενεργώντας χωρίς να μπαίνουν σε αμφιβολία ή χωρίς να θέλουν να μπουν, γιατί αυτό θα καθυστερούσε την ταχύτητα ανάπτυξης της τεχνικής με την οποία οι Νέες Τεχνολογίες Αναπαραγωγής συναγωνίζονται το υπόλοιπο της βιομηχανικής αλλαγής, τη βιοτεχνολογία, την επιτάχυνση της ανθρώπινης φι-

λοδοξίας στο όνομα της παραγωγής και της αποτελεσματικότητας.

Αν η φύση είναι αργή πρέπει να την επιταχύνουμε. Είναι η κοινωνία προετοιμασμένη γι' αυτή την επιτάχυνση; Θα μπορέσει να δεχτεί τις ηθικές συγκρούσεις που παρουσιάζονται; Μπορούμε να σκεφτούμε αποτελεσματικούς ελέγχους στην ανάπτυξη των Νέων Τεχνολογιών Αναπαραγωγής;

Χρήματα

Το να πούμε in vitro γονιμοποίηση δεν είναι κάτι απλό. In vitro γονιμοποίηση σημαίνει ποτάμια χρημάτων, εμπόριο πάνω στην ανθρώπινη επιθυμία και πάνω στην κοινωνική επιταγή. Δεν είναι καθαρό αν ο πόνος της στειρότητας δεν έχει ένα τεράστιο κοινωνικό περιεχόμενο, σε ένα κόσμο όπου το οικογενειακό μοντέλο δεν έχει εναλλακτικές όψεις και είναι βιολογιστικό: μητέρα, πατέρας και παιδιά.

Η in vitro γονιμοποίηση είναι ακριβή γιατί απαιτεί ομάδες ειδικών, επιστημονικά όργανα, χειρουργεία, εργαστήρια κ.λπ. Και η in vitro γονιμοποίηση είναι ακριβή γιατί υπάρχει ένα κοινό διαθέσιμο να πληρώσει το σπδήποτε για να κατορθώσει αυτό που του υπόσχονται. Και πληρώνουν μισό εκατομμύριο για κάθε ορμονικό κύκλο που επαναλαμβάνεται

σχεδόν αλάθητα πολλές φορές ωστόσο δοθούν θετικά αποτελέσματα.

Κλινικές

Όπως όλες οι "πρόοδοι" στη γυναικολογία (ηχογραφία, αμνιοκέντηση, καισαρική) οι ενδείξεις επεκτείνονται γρήγορα και γίνονται σχεδόν υπόθεση ρουτίνας.

Η in vitro γονιμοποίηση είναι πολύ ακριβή για να μπορεί να ενσωματωθεί στα κρατικά έξοδα αλλά και πολύ επικίνδυνη για να αφεθεί σε ιδιωτικά χέρια.

Για να εμπυχωθούν οι γυναίκες και να συμμετέχουν σ' ένα πρόγραμμα γονιμοποίησης in vitro οι κλινικές μιλούν για συντελεστές επιτυχίας "μεγαλύτερους απ' αυτούς της Φύσης", ακόμα και όταν η συγκεκριμένη κλινική μονάδα δεν έχει κανένα πετυχημένο αποτέλεσμα στην πρακτική της, πράγμα που θα μπορούσε να θεωρηθεί μια απάτη.

Κι' όταν τελικά πετύχουν μια γέννηση το τμήμα δημοσίων σχέσεων της κλινικής το γνωστοποιεί στα μαζικά μέσα ενημέρωσης, διανθίζοντας την πληροφορία με περιγραφές θετικών μηνυμάτων για τους δημιουργούς του θαύματος, όμως χωρίς καμιά αναφορά στις περιπτώσεις που η κλινική δεν παρουσιάζει, εκείνου δηλαδή του ποσοστού των γυναικών που περνούν από το πρόγραμμα χωρίς να πάνε ένα μωρό στο σπίτι: των γυναικών και των ζευγαριών που τα στοιχημάτισαν όλα στα χαρτιά του τεχνολογικού θαύματος και έχασαν.

Συντελεστές επιτυχίας

Ο Dr Marcus Steffen του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών στο Παρίσι δηλώνει στο περιοδικό "Temps Modernes" (Μοντέρνοι Καιροί) σε μια εργασία με τίτλο "Γιατί να απλοποιήσουμε τα πράγματα όταν μπορούν να γίνουν πιο μπερδεμένα;":

"Τίποτα δεν είναι πιο απλό από ένα ποσοστό υπό την προϋπόθεση να ξέρεις να το υπολογίσεις. Παρ' όλα αυτά αυτό το μικρό εγχείρημα φαίνεται να αγνοείται την ώρα του υπολογισμού των ποσοστών επιτυχίας της in vitro γονιμοποίησης και μεταφοράς του εμβρύου".

Ο Steffen δηλώνει ότι πρακτικά όλα τα δημοσιευμένα ποσοστά επιτυχίας τοποθετούνται λίγο ή πολύ υπέρ της αποτελεσματικότητας που διαφαίνεται σ' αυτό το είδος της "βοηθητικής φαρμακευτικής προδημιουργίας", ότι οι υπεύθυνοι των κέντρων έχουν τις πραγματικές ενδείξεις αλλά δεν τις δημοσιεύουν, ότι κανένα από τα δημοσιευμένα ποσοστά επιτυχίας δεν υπολογίζει το πραγματικό ποσοστό επιτυχίας με τρόπο έμπιστο. "Υποπτεύομαι ότι μη έχοντας κατορθώσει ένα σημαντικό ποσοστό επιτυχίας δεν κατευθύνθηκαν στον μοναδικό αξιόπιστο τρόπο για να το υπολογίσουν: χρησιμο-

ποιώντας μια ομάδα ελέγχου και χωρίζοντας τους ασθενείς στην τύχη ανάμεσα στην ομάδα μάρτυρα και στην ομάδα που συμμετέχει στη θεραπεία. Αυτός ο τρόπος κατεύθυνσης είναι υποχρεωτικός και γι' αυτό ο συνηθισμένος στην ιατρική έρευνα για να μετρηθεί η αποτελεσματικότητα ενός φαρμάκου ή μιας θεραπείας".

Σε σχέση με τους ψεύτικους συντελεστές επιτυχίας ο Dr Michel Soules, Διευθυντής του Προγράμματος της in vitro γονιμοποίησης στο Πανεπιστήμιο της Ουάσινγκτον στο Σιάτλ των Η.Π.Α. σε μια εργασία δημοσιευμένη στο περιοδικό "Γονιμότητα και Στείριότητα" με τίτλο "Ποσοστά επιτυχίας της εξωσωματικής γονιμοποίησης λέει": "Ας είμαστε τίμιοι μεταξύ μας η αλήθεια για τα ποσοστά επιτυχίας συχνά παραβιάστηκε κυρίως από εκείνους που την εξασκούν. Τέτοιες πρακτικές που περιέχουν την εκμετάλλευση και εξαπάτηση των ασθενών είναι για αποδοκιμασία".

Για τρεις γυναίκες έχει γίνει γνωστό ότι πέθαναν κατά τη διάρκεια μιας διαδικασίας εξωσωματικής γονιμοποίησης. Ποιος νοιάστηκε; Και εν τω μεταξύ η in vitro γονιμοποίηση συνεχίζει να εξασκείται.

Κοκτέιλ πατέρων

Η in vitro γονιμοποίηση δεν είναι η in vitro γονιμοποίηση και τέρμα. Είναι η ανοικτή πόρτα για μια ριζική αλλαγή στην έννοια της μητρότητας από την τεχνολογία. Αν το έμβρυο μπορεί να "αξιολογηθεί" πριν την ανάπτυξή του, είναι δυνατό στο όνομα της επιστήμης και της αρπότητας του εμβρύου, αυτός να είναι ο τρόπος της ανθρώπινης αναπαραγωγής μέσα σε όχι μεγάλο χρονικό διάστημα. Ήδη εδώ και καιρό γεννάμε στα νοσοκομεία περιτριγυρισμένες από εργαλεία και μηχανήματα. Ο τοκετός δεν είναι ένα ζήτημα προσωπικό αλλά τεχνικό.

Η εξωσωματική γονιμοποίηση προσφέρει ποικίλους τρόπους για την απόκτηση ενός παιδιού με οποιοδήποτε τμήμα, ακόμα και αν είναι από το ωάριο μιας γυναίκας, τη μήτρα μιας άλλης και τις φροντίδες μιας τρίτης και επιπλέον το γενετικό υλικό ενός άντρα και τη νόμιμη κηδεμονία ενός άλλου. Κανένας δεν φαίνεται να απασχολείται από το γεγονός ότι ως τώρα μητέρα ήταν αυτή που έδινε το φως και πατέρας ο άντρας της μητέρας. Τώρα τίθεται σε αμφισβήτηση η μητρότητα και δυναμώνεται η πατρότητα όπως η περίπτωση της Baby M. Είναι παιδί σίγουρα του πατέρα. Πώς θα επιδράσουν αυτά τα στοιχεία στη ζωή των γεννημένων με τέτοιο τρόπο παιδιών; Η ανωνυμία των δωτών τίθεται ενάντια στο δικαίωμα να γνωρίζεις τη δική σου καταγωγή. Το ζήτημα είναι να διατηρηθεί ένα δίκτυο ψευμάτων για όλη τη ζωή.

Για τις γυναίκες το πρόβλημα εκδηλώνεται περίπλοκα γιατί: Τί είμαστε; Όντα αναπαραγωγικά, όντα βιολογικά, όντα κοινωνικά; Εμείς οι ίδιες δεν το ξέρουμε. Έτσι εξηγείται η περίπτωση των γυναικών που "νοίκιασαν" την κοιλιά τους και κατόπιν το μετάνιωσαν.

Χρειάζονται έμβρυα και μήτρες

Για την καινούργια βιομηχανία της ανθρώπινης αναπαραγωγής "χρειάζονται πάρα-πάρα πολλά έμβρυα", όπως εξήγούσε ο Dr Edwards σε ένα συνέδριο για την εξωσωματική γονιμοποίηση.

Από πού θα προέρχονται όλα αυτά τα έμβρυα; Πού βρίσκονται οι μήτρες που θα μεγαλώσουν αυτά τα έμβρυα τα "επιλεγμένα", τα "ελεγχόμενα", τα "κατάλληλα", για να δούμε τί αποτέλεσμα έχει το πείραμα;

Για να διατεθεί το κατάλληλο εμβρυακό τοίχωμα που θα ανταγωνιστεί όλα τα κακά, για να ερευνηθεί η στειρότητα, η αντισύλληψη, ο καρκίνος, η νόσος του Πάρκινσον και γενικά οι γενετικές αρρώστιες, δεν λείπουν μητέρες: λείπουν παραγωγοί ωαρίων και φορείς εμβρύων. Ποιες είναι και ποιες θα είναι στο μέλλον αυτές οι γυναίκες;

Οι γυναίκες που περνούν από προγράμματα εξωσωματικής γονιμοποίησης δεν είναι πάντα διαθέσιμες να μεγαλώνουν στην κοιλιά τους περισσευούμενα έμβρυα για πειράματα ούτε να μεταφερθούν έμβρυα δικά τους σε άλλες γυναίκες. Σύμφωνα με μια έρευνα το 35% αρνείται και το 25% έχει αμφιβολίες. Από το 1984 ο Dr Steptoe προσφέρει δωρεάν εγχειρήσεις στειρότητας σε γυναίκες που δέχονται να πάρουν ορμόνες και να δώσουν τα ωάρια. Κάποια νοσοκομεία που ασκούν εξωσωματική γονιμοποίηση δίνουν προτεραιότητα στη λίστα αναμονής για εγχειρήσεις στειρότητας σε γυναίκες που συμφωνούν να δώσουν ωάρια.

Υπάρχει φόβος ν' αρχίσουν τα εργαστήρια να συνάπτουν συμφωνίες με γυναίκες που τις χρειάζονται για να μείνουν έγκυες με τεχνική καρποφορία και μέσω της τεχνικής του εμβρυονικού πλυσίματος που αποτελείται από την εισαγωγή ενός διαλύματος στη μήτρα που "ξεκολά" το έμβρυο στην πέμπτη μέρα εγκυμοσύνης (τεχνική που μπορεί να προκαλέσει στειρότητα λόγω εξωτοπικής εγκυμοσύνης, δηλαδή εξωμήτριο) ή για να δώσουν ωάρια με μια λαπαροσκόπηση.*

Η βιομηχανία έχει ανάγκη από πρώτες ύλες για την επιστήμη και η πρώτη ύλη είναι ανθρώπινη, είναι έμβρυα ή κομμάτια προσώπων που νοικιάζονται, αγοράζονται ή πουλιούνται. Απαιτείται η προϋπόθεση πολλές γυναίκες να πουλήσουν τις μόνες "ειδικές" υπηρεσίες που μπορούν

να προσφέρουν.

Επιστήμη, ηθική, βιομηχανία, έλεγχος

Οι νέες τεχνολογίες αναπαραγωγής αποτελούν τμήμα της Επιστήμης. Οι επιστήμονες λένε ότι η επιστήμη υπάρχει για να ειπωθεί αυτό που είναι δυνατό να γίνει, όχι αυτό που πρέπει να γίνει. Κι αυτό είναι κάθε φορά και πιο μακριά από την αλήθεια. Παρουσιάζουν όσα έγιναν για κατανάλωση χωρίς να συμβουλευτούν κανένα. Γίνεται αυτό που η βιομηχανία προμοτοεί. Και αν σε κάποιες χώρες πετυχαίνεται ένας ικανοποιητικός έλεγχος, αυτό δεν θα γίνεται σε όλες. Και το ότι κάποιες το επιτρέπουν θεωρείται σαν καθεστώς επιτρεπτό για όλες. Να μην ξεχνάμε ότι η τεχνολογία ταυτίζεται με την πρόοδο. Για παράδειγμα, οι επιστήμονες στην Αυστραλία εξάγουν αναπαραγωγική τεχνολογία και αποθηκεύουν με σκοπό να εγκαταλείψουν την Αυστραλία για να πάνε σε πιο ελαστικές χώρες αλλιώς αλλάζουν τις κυβερνητικές αποφάσεις σε σχέση με τα όρια της έρευνας και εφαρμογές των Ν.Τ.Α., ειδικά σ' ό,τι αφορά την έρευνα με έμβρυα. Προς το παρόν έκαναν ένα συμβόλαιο με το Πανεπιστήμιο και έφτιαξαν μια εταιρία που είναι ανταγωνιστική στις Η.Π.Α. Η αλυσίδα παραγωγής της βιομηχανίας πάνω στη βιοτεχνολογία περιπλέκει όλο και περισσότερο τα Πανεπιστήμια με ιδιωτικές ή στρατιωτικές βιομηχανίες.

"Το πρόβλημα δεν είναι η επιστήμη, αλλά η χρήση της. Γι' αυτό, ο κοινωνικός έλεγχος είναι αρκετός", λένε.

Τα εργαστήρια έχουν ήδη κερδίσει πολλές μάχες, έχουν αγοράσει πολλές κυβερνήσεις, έχουν πολλές πατέντες να εξερευνήσουν. Μετά, υπάρχουν οι τράπεζες σπέρματος, κάποιες με βραβεία Νόμπελ, οι υπηρεσίες νοικιάσματος μητρών, οι ευρεσιτεχνίες.

Και τώρα χρησιμοποιούν τις στείρες γυναίκες για να παράγουν το προϊόν του μέλλοντος, το εγγυημένο μωρό. Ενώ εν τω μεταξύ κανείς δεν αφιερώνει χρόνο να δουλέψει ώστε να προληφθούν οι αιτίες της στειρότητας που προέρχονται από πολλά αίτια: κακές χειρουργικές επεμβάσεις, μολύνσεις από σεξουαλικές επαφές χωρίς να γίνουν θεραπείες ή άσχημα θεραπευμένες, χημικές τοξικές ουσίες, έκθεση σε ακτινοβολίες, ψυχολογικά προβλήματα.

Επιλογή φύλου στην Ινδία. Η γυναίκα, "είδος υπό εξαφάνιση";

Μια από τις καινοτομικές τεχνικές που εισήχθησαν με τις νέες πρακτικές είναι αυτή της επιλογής φύλου. Η εκλογή φύλου σε μια σεξιστική κοινωνία είναι ένα

όπλο επικίνδυνο για το λιγότερο εκτιμητέο φύλο. Ας δούμε, λοιπόν, την κατάσταση στην Ινδία.

Εδώ και κάποια χρόνια, υπάρχει στην Ινδία μια θεαματική αύξηση στην πρακτική της αμνιοκέντησης με σκοπό την επιλογή του φύλου. Η αμνιοκέντηση γίνεται στους τεσσαράμισι μήνες εγκυμοσύνης για να επιβεβαιωθεί το φύλο του εμβρύου. Αν το φύλο είναι θηλυκού γένους, προκαλούν εκτρώσεις. Μια έκτρωση στους 5 μήνες εγκυμοσύνης είναι πολύ πιο επικίνδυνη απ' ό,τι στους 2 ή 3. Αλλά το σίγουρο είναι ότι χιλιάδες Ινδές γυναίκες διακινδυνεύουν μ' αυτή την πρακτική γιατί η κοινωνική πίεση για να έχουν γιούς και όχι κόρες είναι αφόρητη. Το θέμα έγινε δημόσια σκάνδαλο, αναγκάζοντας την κυβέρνηση ν' ασχοληθεί μ' αυτό.

Ενώ οι φεμινίστριες της Ινδίας αντιδρούσαν ενάντια και στην αμνιοκέντηση και την επιλογή του φύλου και την άμβλωση του θηλυκού, οι "προοδευτικοί" γιατροί έφεραν στην σκηνή μια νέα τεχνολογία, πιο καθαρή (2), για να συνεχίσει να υπάρχει η βεβαιότητα ότι οι μητέρες θα έχουν γιούς και όχι κόρες. Αυτή η τεχνική επιλογής φύλου που αναπτύχθηκε στις Η.Π.Α. από τον Δρα Erickson, αποτελείται από το διαχωρισμό των σπερματοζωαρίων με το θηλυκό ή αρσενικό χρωμόσωμα. Υπάρχει μια κλινική στη Βομβάη που προσφέρει αυτή την υπηρεσία. Η ιδιωτική κλινική της Βομβάης είναι μία από τις 48 που αποτελούν μέρος της Gametricks, εταιρίας που ο Dr Erickson ίδρυσε με άλλους και που πουλάει τις απαραίτητες ουσίες για τη διαδικασία. Η πλειοψηφία αυτών των κέντρων βρίσκονται σε χώρες του τρίτου κόσμου που υπόσχονται ένα μεγάλο εμπόριο λόγω της δυνατής προτίμησης

για γιούς. Ο γιατρός που τη διευθύνει θεωρεί ότι είναι πιο ηθικό να το κάνει έτσι απ' ό,τι διαμέσου της αμνιοκέντησης και της άμβλωσης των θηλυκών. Αν δούμε την τεχνολογία καθ' ευατή, είμαστε σύμφωνες μαζί του. Η τεχνολογία επιτρέπει το χωρισμό χρωμοσωμάτων Χ και Ψ. Τα πάντα είναι καθαρά, επιστημονικά. Και κάθε προσπάθεια δίνει χρήματα. Η εταιρεία Gametricks έχει φοβερό μέλλον.

Το να βλέπεις την τεχνολογία "καθ' ευατή" και να την διαχωρίζεις από την κυρίαρχη κοινωνική κατάσταση, από τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις είναι σημάδι μυωπίας. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στην επιστημονική έρευνα και την ηθική είναι ακριβώς το σημείο τομής της σύγχρονης επιστήμης. Η ηθική δεν αποτελεί μέρος της επιστήμης, αλλά αναδύεται σαν αποτέλεσμα αυτής της ίδιας.

Το νοίκιασμα μητρών, απώλεια της γυναικείας ταυτότητας

Το παράδειγμα της Baby M. δεν μας επιτρέπει νά 'χουμε αυταπάτες. Ο άντρας κάνει συμβόλαιο με μια γυναίκα για να τη γονιμοποιήσει τεχνητά και να πάρει "το προϊόν" στους 9 μήνες. Υπογράφεται ένα συμβόλαιο. Γεννιέται το προϊόν και η φυσική και βιολογική μητέρα απιστέκεται στο να το δώσει στον αγοραστή. Ο δικαστής, πάνω στη βάση των κοινών διαφορών των αντιδίκων, και της αξίας ενός συμβολαίου επιστρέφει τη μικρή στον πατέρα. Καμία από τις δύο γυναίκες (η σύζυγος και η βιολογική μητέρα) δεν αισθάνεται αρκετά μητέρα της μικρής, οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες μεταξύ τους. Η πατρότητα γίνεται ο μόνος σταθερός δεσμός, ο μόνος σίγουρος, αυτός που επαναξιολογείται. Η Baby M. είναι η κόρη του πατέρα. Η μητρότητα είναι αποσπασματική, αφαιρείται από τις γυναίκες η δύναμή τους, επιδιώκεται να χαθεί η ταυτότητά τους. Κι αυτό γιατί σπάει η συνέχεια από τη σύλληψη ως τον τοκετό κάτι που ως τώρα ήταν η μητρότητα εξ ορισμού.

Πρότυπα (Ευρεσιτεχνίες ['πατέντες'])

Παρόλες τις πολυάριθμες αντίθετες γνώμες, αν το Ινστιτούτο Ενέργειας ή το Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας της Β. Αμερικής δεν χρηματοδοτήσουν "το αρχικό γένωμα" (σχέδιο που συνίσταται στον καθορισμό της αλληλουχίας της καθεμιάς από τις 3.000 εκατομ. χημικές ουσίες που αποτελούν τη γενετική μας δόση ή γένωμα), τότε υπάρχει η πιθανότητα μια ιδιωτική εταιρεία να κατορθώσει να βρει το πρότυπο της αλληλουχίας του γενώματος. Ο οποιοσδήποτε που θά 'θελε λοιπόν να μάθει μια αλληλουχία θά

ήπρεπε να πληρώσει γι' αυτό.

Έχουν καταχωρηθεί "πατέντες" για τη δημιουργία νέων τρόπων ζωής, ζητείται η πατέντα για τις διαδικασίες τις σχετιζόμενες με την in vitro γονιμοποίηση όπως η εμβρυική έκπλυση. Όπως φαίνεται, το μέλλον μας προσφέρει την εμπορευματοποίηση πραγμάτων που ως τώρα ήταν ιερά. Το μέλλον φαίνεται να καθορίζεται από χέρια ιδιωτών.

10

Έμβρυα *versus* Γυναίκες

Η αύξηση της προστασίας του εμβρύου έχει σαν αποτέλεσμα την οπισθοχώρηση των δικαιωμάτων των γυναικών νάχουν την ελευθερία της αυτοδιάθεσης του κορμιού τους, πράγμα που το κατόρθωσαν παλεύοντας για χρόνια. Έτσι αρχίζουν να συμβαίνουν διάφορα σοβαρά πράγματα. Δίκες για κακοποίηση του εμβρύου, καισαρικές μετά από δικαστικές αποφάσεις, προσπάθειες για να απαγορευτεί το δικαίωμα στην έκτρωση, διατήρηση κλινικά νεκρών γυναικών ως το τέλος της εγκυμοσύνης...

Οι "προοδευτικοί" της ιατρικής τεχνολογίας, άλλαξαν τις αναφορές σε σχέση με τη ζωτικότητα, ενισχύοντας την έννοια ότι το νεογνό είναι ένα πρόσωπο με δικαιώματα. Το status σε σχέση με το έμβρυο αυξάνει ενώ συγχρόνως μειώνεται το status των γυναικών. Η ποινική δίωξη για κακοποίηση του εμβρύου είναι μια εισβολή στη ζωή των γυναικών που θέτει όλες τις προσωπικές μας δραστη-

ριότητες υποκείμενες στην αστυνομική έρευνα για το τί τρώμε, τις ασκήσεις που κάνουμε, το μέρος όπου κατοικούμε κ.λπ.

Τα δικαιώματα του εμβρύου ανοίγουν την πόρτα στο κράτος να ρυθμίζει τη ζωή της εγκύου γυναίκας. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι και ο προγεννητικός έλεγχος θα γίνει υποχρεωτικός.

Αποστερώντας από τις γυναίκες το δικαίωμά τους να ελέγχουν τις πράξεις τους στη διάρκεια της εγκυμοσύνης είναι σαν να τους στερείς τη νόμιμη προσωπικότητά τους. Υπάρχει μια κρίσιμη διαφορά ανάμεσα σε ένα μωρό και ένα έμβρυο. Για να φτάσει στο έμβρυο ο Νόμος πρέπει να εισβάλλει στο γυναικείο κορμί.

Τί μας επιφυλάσει ο νέος νόμος;

Οι Ν.Τ.Α. παρουσιάζονται στην κοινή γνώμη σαν μια επιστημονική πρόοδος στην υπηρεσία των γυναικών.

Εν τούτοις αν αναλυθεί το τί συνεπάγονται τα κριτήρια που εμπλέκονται και τα αποτελέσματά τους, φθάνουμε σε συμπεράσματα που απέχουν πολύ από τέτοιες δοξασίες.

Η ιδέα ότι οι Ν.Τ.Α. είναι μέθοδοι με τις οποίες γίνεται μια επανάσταση κατά της παμπάλαιης έννοιας της πατριαρχικής οικογένειας, δεν φαίνεται επίσης κατάλληλη εφόσον δεν γίνεται γνωστό το ιδεολογικό υπόβαθρο και η αιτία της ύπαρξής της. Η πρώτη δικαιολόγηση συνίσταται στην έννοια της στειρότητας

σαν αρρώστειας και στην ενίσχυση της μητρότητας σαν "υποχρεωτικό" κοινωνικό λειτουργήμα για τη γυναίκα, που έχει σαν συνέπεια ότι αυτή πρέπει να υποστεί κάθε κίνδυνο και θυσία.

Τα δικαιώματα των γυναικών που με τόση δυσκολία ενσωματώθηκαν στους Νόμους, πρέπει να παραμεριστούν για να χωρέσουν οι Ν.Τ.Α.

Στις 20 Οκτώβρη του 1988(3), το ισπανικό κοινοβούλιο επιδοκίμασε το τελικό κείμενο για τον πρώτο Νόμο που ρύθμιζε τις Ν.Τ.Α. αφού θεώρησε ότι είναι νομικά εφαρμόσιμα τα θέματα τα σχετικά με την Τεχνητή Γονιμοποίηση, την in vitro γονιμοποίηση με μεταφορά εμβρύων και τη Μεταφορά Γαμετών με τη βοήθεια σωλήνων.

Το ζήτημα έχει σημασία αφού για πρώτη φορά νομιμοποιόταν κάτι "πάνω" μας (από τότε που κατοχυρώθηκαν συνταγματικά οι μη διακρίσεις κατά φύλο) και είμασταν στην ασυνήθιστη θέση να μην πρέπει να τροποποιήσουμε ένα νόμο, παρόλο που τώρα άρχιζε όλη εκείνη η διαδικασία της αναγνώρισης των πλήρων δικαιωμάτων μας ως πολίτισσες.

Η χρησιμοποίηση της γυναίκας

Η απόλυτη υποτίμηση της γυναίκας φαίνεται σε όλη τη νομική άρθρωση για τις Ν.Τ.Α., ο νομοθέτης φαίνεται σαν να μην ξέρει ότι οι Ν.Τ.Α. εφαρμόζονται πάνω στα σώματά μας και ότι δεν αναπτύσσονται με τις απαιτούμενες εγγυήσεις ώστε να αποφευχθεί το γεγονός ότι υγιείς γυναίκες που υπόκεινται σ' αυτές τις διαδικασίες μπορεί να γίνουν άρρωστες.

Το νομικό κείμενο είναι γεμάτο με αμφιβολούς όρους που αφήνουν πάντα την απόφαση και την εξουσία στους γιατρούς και έτσι το άρθρο 1.1 λέει ότι αυτές οι τεχνικές θα τεθούν σε εφαρμογή "όταν ενδείκνυνται επιστημονικά και κλινικά", ενώ δεν λέει υπό ποιες προϋποθέσεις και σε ποιες περιπτώσεις ενδείκνυνται. Το άρθρο 2α λέει ότι θα πραγματοποιηθούν "όταν υπάρχουν λογικές πιθανότητες επιτυχίας" κι' αυτό είναι με τέτοια ανακρίβεια διατυπωμένο, που δεν ξέρουμε αν το 12% που αντιστοιχεί στην in vitro γονιμοποίηση με τη μεταφορά εμβρύων μπορεί να κατανοηθεί σαν "λογικό" ποσοστό.

Το ίδιο άρθρο σημειώνει ότι θα γίνονται όταν "δεν εγκυμονούν σοβαρό κίνδυνο για την υγεία της γυναίκας". Η λέξη "σοβαρό" προστέθηκε στο αρχικό "κίνδυνο", για να έχουμε υπόψη, ότι κανείς επιστήμονας στον κόσμο δεν μπορεί να βεβαιώσει ότι δεν υπάρχει κίνδυνος. Και τώρα θα είναι οι γιατροί που θα πουν αν υπάρχει ή όχι "σοβαρός" κίνδυνος. Η πληροφόρηση και αξιολόγηση αφήνεται στα χέρια των ειδικών (άρθρο

2α) και φθάνει να ειπωθεί ότι θα μεταφερθούν στη μήτρα τέτοιος αριθμός προ-εμβρύων που θάνα ο καταλληλότερος ώστε να σιγουρευτεί η εγκυμοσύνη (άρθρο 4), δηλαδή, αυτό που ενδιαφέρει είναι η επιτυχία όχι η υγεία, και δεν περιορίζεται η ποσότητα γι' αυτό το λόγο. Επιπλέον το άρθρο 19.2 μιλώντας για την ευθύνη του επιστημονικού προσωπικού, παίρνει θέση γι' αυτήν μόνο σε περίπτωση κακής εφαρμογής πράγμα το οποίο αφήνει έξω τους κινδύνους που συνεπάγονται αυτές οι τεχνολογίες από μόνες τους.

Σαν αποτέλεσμα όλης αυτής της πρακτικής και έχοντας υπόψη ότι έχουν περιοριστεί οι διακρίσεις κατά των ανύπαντρων γυναικών, ο παρόν νόμος περιορίζει την ικανότητα της παντρεμένης γυναίκας να ενεργεί μόνη, αφού απαιτεί τη συγκατάθεση του συζύγου αντρός (άρθρο 6.3).

Τα δικαιώματα των ανδρών

Τα δικαιώματα των ανδρών εν αντιθέσει προφυλάσσονται με δύναμη και πανουργία. Έτσι είναι υποχρεωτική η ανωνυμία του δότη επικυρώνοντας το πόσο ευάλωτος είναι και το ίδιο συμβαίνει και με τη δημιουργία κλώνων ή υβριδίων. Επίσης απαιτείται η συγκατάθεση του άντρα αν είναι η σύζυγος που επιθυμεί να υποβληθεί σ' αυτές τις τεχνικές και επιπλέον η συγκατάθεσή του στην αρχική σύσταση να έχει ο δότης φαινοτυπική ομοιότητα με αυτόν (άρθρο 6b), που ορίζει ότι ο δότης θα πρέπει να μοιάζει στη γυναίκα και στον "συγγενικό" κύκλο της.

Νέες Διακρίσεις λόγω τρόπου γέννησης

Αν και ο Νόμος θεωρεί γενικά ότι τα παιδιά που γεννιούνται μέσω αυτών των τεχνολογιών θάχουν τα ίδια δικαιώματα με τα υπόλοιπα, η περίπτωση του άρθρου 9 μας δείχνει ότι δεν είναι έτσι.

Αφορά τα παιδιά εκείνα, που πεθαίνοντας ο πατέρας το γενετικό του υλικού (είτε σπέρμα είτε προ-έμβρυο) δεν βρίσκεται στην γυναικεία μήτρα αλλά αποθηκευμένο σε τράπεζα σπέρματος. Έτσι τους αρνούνται τα κληρονομικά τους δικαιώματα εκτός αν γίνει η τεχνητή γονιμοποίηση μόνο μέσα στους επόμενους 6 μήνες και αν ο άντρας έχει αφήσει διαθήκη όπου δηλώνει τη θέλησή του να γίνει αυτό.

Διαμορφώνεται λοιπόν μια διάκριση λόγω του τρόπου γέννησης που είναι αντίθετη με το Ισπανικό Σύνταγμα του 1978 και η δημιουργία μιας νέας κατηγορίας παιδιών χωρίς κληρονομικά δικαιώματα σε σχέση με τον πατέρα.

Αυτή η νομική φόρμα φαίνεται να οφείλεται στο φόβο που αισθάνονται οι άν-

δρες ότι οι γυναίκες θα τους ξεκάνουμε την περιουσία που έφτιαχναν μια ζωή δημιουργώντας νέους νόμους δικαιούχους της κληρονομιάς.

Το νοίκιασμα μητρών

Η τωρινή νομοθεσία που ορίζει ότι τα συμβόλαια με ή χωρίς λεφτά, για νοίκιασμα μητρών είναι άκυρα, συνδέεται με το αρχικό κριτήριο της απαγόρευσης τέτοιων πρακτικών. Όμως σημειώνει ότι αν παρόλα αυτά γίνει κάτι τέτοιο η κυριότητα θα καθοριστεί από τον τοκετό δηλαδή μητέρα θάνα πάντα αυτή που έδωσε το φως στο παιδί.

Ως εδώ φαίνεται να υπάρχει η κατάλληλη διατύπωση αφού αρνείται μια αντικοινωνική πρακτική που μπορεί να εξελιχθεί σε ένα καινούργιο τρόπο σκλαβιάς για τις γυναίκες.

νετική μηχανική, όπως η δημιουργία κλώνων, το εμπόριο των προ-εμβρύων ή η χρησιμοποίησή τους για καλλυντικούς σκοπούς κ.ά., η επιλογή φύλου κ.λπ., θεωρούνται από αυτό το άρθρο σαν επιπλοκές πολύ σοβαρές.

Αυτές οι επιπλοκές έχουν την κρατική έγκριση αφού υπάρχουν μέσα στο Νόμο για την Υγεία και έχουν την έγκριση αντί του μέγιστου ποσού των 100.000.000 πεσέτων.

Οι επικεφαλής δεν ποινικοποιούνται απλά πληρώνουν κάποιο πρόστιμο το οποίο λογικά επιτρέπει τη χρήση των τεχνικών από πολυεθνικές.

Οι επιπλοκές είναι αριθμημένες φορολογικά και έχουν το ίδιο πρόστιμο, με τη διατήρηση των γονιμοποιημένων και ζωντανών ωαρίων πέρα από την 14η μέρα, με την αποκάλυψη της ανωνυμίας του δότη, τη δημιουργία υβριδίων ή τη χρησιμοποίηση της γενετικής μηχανικής

Αλλά το άρθρο 10 περιέχει μια τελευταία παράγραφο που λέει ότι "παραμένει η επιφύλαξη της πιθανής διεκδίκησης της πατρότητας από τον βιολογικό πατέρα", δηλαδή ο νόμος δίνει το δικαίωμα στον συμβαλλόμενο άντρα να διεκδικήσει μπροστά στο δικαστή την πατρότητα.

Αν συμβεί αυτό, ο αναγνωρισμένος σαν πατέρας θα μπορεί επίσης να έχει την κηδεμονία του παιδιού, πράγμα το οποίο δεν είναι απίθανο αν λάβουμε υπόψη μας ότι λογικά ο πατέρας θάνα από πιο εύπορη κοινωνική τάξη απ' αυτή της μητέρας που νοίκιασε την κοιλιά της. Με όλα αυτά γίνεται μικρής σημασίας το γεγονός της νομικής δήλωσης ότι το συμβόλαιο είναι άκυρο.

Οι εγκρίσεις (επικυρώσεις)

Οι τεράστιοι κίνδυνοι που δημιουργεί για την κοινωνία όλη αυτή η σειρά των εφαρμογών που προέρχονται απ' τη γε-

για στρατιωτικούς σκοπούς ή για την εξολόθρευση του ανθρώπινου είδους.

Λογικά, δεν αναφέρονται όλα τα μη επιθυμητά κοινωνικά αποτελέσματα που μπορούν να επιφέρουν η ανάπτυξη αυτών των τεχνολογιών. Έτσι δεν λέγεται τίποτα για τη χρήση της ανάλυσης του ανθρώπινου φαινοτύπου για τον αποκλεισμό υποψηφίων από θέσεις εργασίας ή για τις ασφάλειες ζωής ή για πολιτικούς σκοπούς ή για τον έλεγχο του πληθυσμού.

Οι μηχανισμοί ελέγχου

Τα προγράμματα της in vitro γονιμοποίησης θα μπορούν να πραγματοποιηθούν ήρεμα σε δημόσια κέντρα ή σε εξουσιοδοτημένα ιδιωτικά.

Τα προγράμματα έρευνας, πειραματισμού και επιπλέον παρεμβολής σε γαμέτες, προέμβρυα, έμβρυα και νεογνά δεν θα ελέγχονται παρά μόνο από την Κρατική Διοίκηση δηλαδή από ένα πολιτικό όργανο.

Η κύρια ευθύνη θα δοθεί στην Εθνική Επιτροπή Βοήθειας της Γονιμοποίησης, που ως τώρα δεν υπάρχει, και που θα πρέπει να σχηματισθεί σε μια περίοδο 6 μηνών. Η σύστασή της θα αποτελείται από: έναν αντιπρόσωπο της Κυβέρνησης και της Διοίκησης και αντιπροσώπους εταιρειών σχετικών με τη γονιμότητα, έτοιμοι σαν ένα "ευρύ αντιπροσωπευτικό της κοινωνίας συμβούλιο". Επομένως, παρ' όλη την ήδη αμφίβολη σύνθεση της επιτροπής, φαίνεται ότι δεν υπάρχει καμιά θέση για τις γυναίκες και τις οργανώσεις τους για να ελέγξουν όλον αυτόν τον μηχανισμό.

Σαν συμπέρασμα

Έχοντας υπόψη τη σημασία του θέματος και τις μεγάλες συνέπειες που για μας τις γυναίκες έχει, δεν μπορούμε παρά να δείξουμε τη δυσφορία μας για έναν νόμο που δεν προστατεύει όπως πρέπει τα δικαιώματα των γυναικών που χρησιμοποιούνται και που δεν προβλέπει

μέσα ελέγχου της τεχνολογικής βίας που αυτές οι νέες μέθοδοι αναπαραγωγής μπορούν να επιφέρουν.

Το νομικό πλαίσιο διακρίνεται από μια ανεύθυνη βιασύνη που μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για μας και για ολόκληρη την κοινωνία.

Δεν υπήρξε ούτε πληροφόρηση ούτε συζήτηση, ούτε στο Κοινοβούλιο ούτε στην κοινή γνώμη και σχεδόν κρυφά έγινε ένας νόμος που μας αφήνει ανυπεράσπιστες.

Ίσως τώρα να πρέπει να δώσουμε τις δυνάμεις μας στην πληροφόρηση όλων των γυναικών, αφού αν εμείς δεν παραχωρήσουμε τα σώματά μας, τις μήτρες μας και τα ωάρια μας δεν θα μπορέσει να προχωρήσει αυτό που επιχειρείται.

Θελήσαμε να δώσουμε μία πανοραμική εικόνα γύρω από ό,τι υπάρχει για τις Ν.Τ.Α. σήμερα, πράγμα όχι απλό γιατί κάθε μέρα μπορεί να υπάρχει κάτι καινούργιο που χθες φαινόταν πολύ μακρινό να πραγματοποιηθεί. Όπως λέει ο Robin Rowland "οι αξίες που υπάρχουν

κάτω από αυτή την τεχνολογία και την εφαρμογή της δεν μπαίνουν σε αμφισβήτηση ούτε αντιλαμβανόμαστε τη συσχέτιση μεταξύ του επόμενου βήματος και των πιο απόμακρων σκαλοπατιών".

Ο Jaques Destard λέει: Κοιτάμε πολύ μακριά, πολύ γρήγορα και χωρίς προστασία".

Σημειώσεις της μεταφράστρας

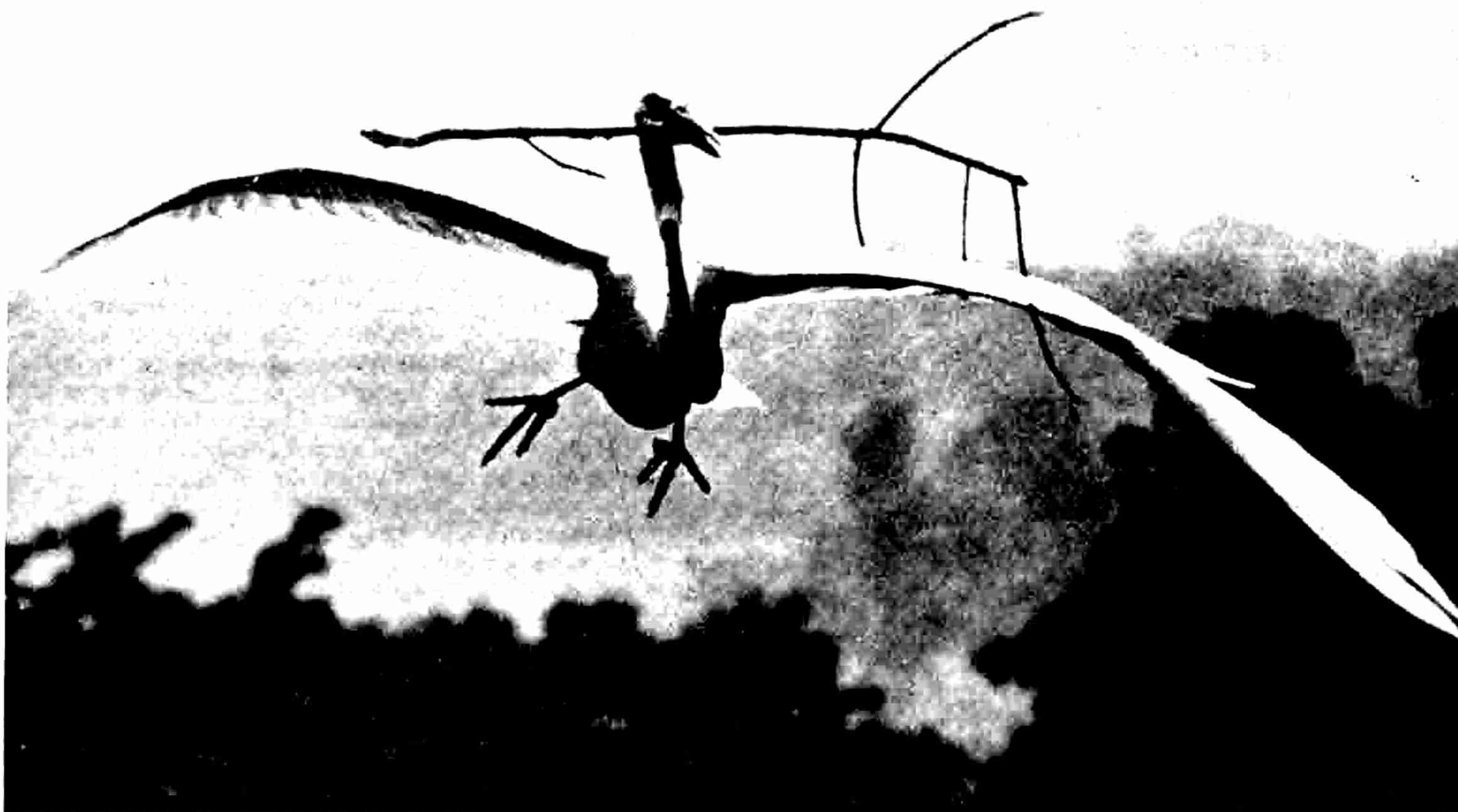
1. Το άρθρο αυτό παρουσιάστηκε το Δεκέμβριο του 1988 σε ένα συνέδριο στην Ισπανία που αφορούσε όλες τις μορφές βίας που υφίστανται οι γυναίκες και με αφορμή την πρόσφατη νομοθεσία γύρω από τις Ν.Τ.Α.

2. Με την έννοια "καθαρή" τεχνολογία εννοούν ότι δεν υπάρχουν κίνδυνοι για τη ζωή της γυναίκας αφού δεν αναγκάζεται να υποστεί μια έκτρωση στους 5 μήνες εγκυμοσύνης. Η λογική ύπαρξής της όμως είναι η ίδια: η επιλογή φύλου.

3. Θα γίνει μια αναφορά παρακάτω στο κείμενο σε σχέση με την νομολογία γύρω από τις Ν.Τ.Α. Στην Ελλάδα δεν έχει εμφανιστεί προς το παρόν σχέδιο νόμου γύρω απ' αυτό το θέμα αλλά φυσικά με τη συνέχιση της "προόδου" θα υπάρξει και εδώ παρόμοια νομική ρύθμιση. Γι' αυτό είναι καλό να πάρουμε μια ιδέα για το τι μας επιφυλάσσουν και οι νόμοι που υποθέτω δεν θα διαφέρουν και πολύ από την ήδη υπάρχουσα νομοθεσία στην Ισπανία.

Maria José Varela: Δικηγόρος
Lionor Tabpada: Δημοσιογράφος

Μετάφραση: Μαίρη Καφκά

ΟΤΑΝ Η ΖΩΗ ΞΕΡΙΖΩΝΕΤΑΙ

(για το πάρκο Κάτω Τούμπας)

Ένα ακόμα πάρκο γεμάτο ζωή και ομορφιά, ένας πνεύμονας της περιοχής, καταστράφηκε ή καλύτερα λεηλατήθηκε από μπουλντόζες και ΜΑΤ, σύμφωνα με διαταγές απρόσωπες χωρίς κανείς να λάβει υπόψη του ούτε τη θέληση των κατοίκων ούτε πολύ περισσότερο το τεράστιο οικολογικό πρόβλημα της Θεσσαλονίκης και της συγκεκριμένης περιοχής. Το πάρκο βρισκόταν σε συγκοινωνιακό κόμβο, αποτελώντας έτσι ένα πνεύμονα σε πολύ σημαντική θέση.

Η δικαιολογία για την καταστροφή, ήταν το κτίσιμο ενός σχολείου, ενώ υπήρχαν τόσα άλλα οικοπέδα στην περιοχή άδεια και πολύ καταλληλότερα. Ενώ οι ίδιοι οι κάτοικοι και επιτροπές κατοίκων και του Δήμου έκαναν συγκεκριμένες προτάσεις για οικοπέδα της περιοχής που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για το κτίσιμο του σχολείου. Ας σημειωθεί ότι το σημείο ήταν εντελώς ακατάλληλο για παιδιά, γιατί εκεί ακριβώς καταλήγουν 12 δρόμοι. Ούτε σχολείο όμως έγινε. Εργασίες στην πραγματικότητα ουδέποτε έγιναν εκεί, εκτός από τις πρώτες μέρες και μάλιστα τόσες όσες χρειάστηκαν για να μπαζωθεί ο χώρος. Πάει ένας χρόνος και τίποτε δεν θυμίζει το πάρκο. Ένας χώρος μπαζωμένος, φαλακρός, εγκαταλελειμμένος.

Το πιο παράλογο της ιστορίας είναι ότι οι αρμόδιοι άρχισαν να ενδιαφέρονται για την τύχη του πάρκου μετά την καταστροφή του. Μάλιστα μετά από έντονες πιέσεις των κατοίκων έγινε προσφυγή στο Συμβούλιο της Επικρατείας που εκκρεμεί μέχρι σήμερα. Βέβαια μαζί με την απορία των κατοίκων εκφράζουμε και μεις τη δική μας, γιατί δεν έγιναν αυτές οι ενέργειες πριν την καταστροφή του. Αναρωτιόμαστε μήπως έχουν καμιά σχέση οι δημοτικές εκλογές!

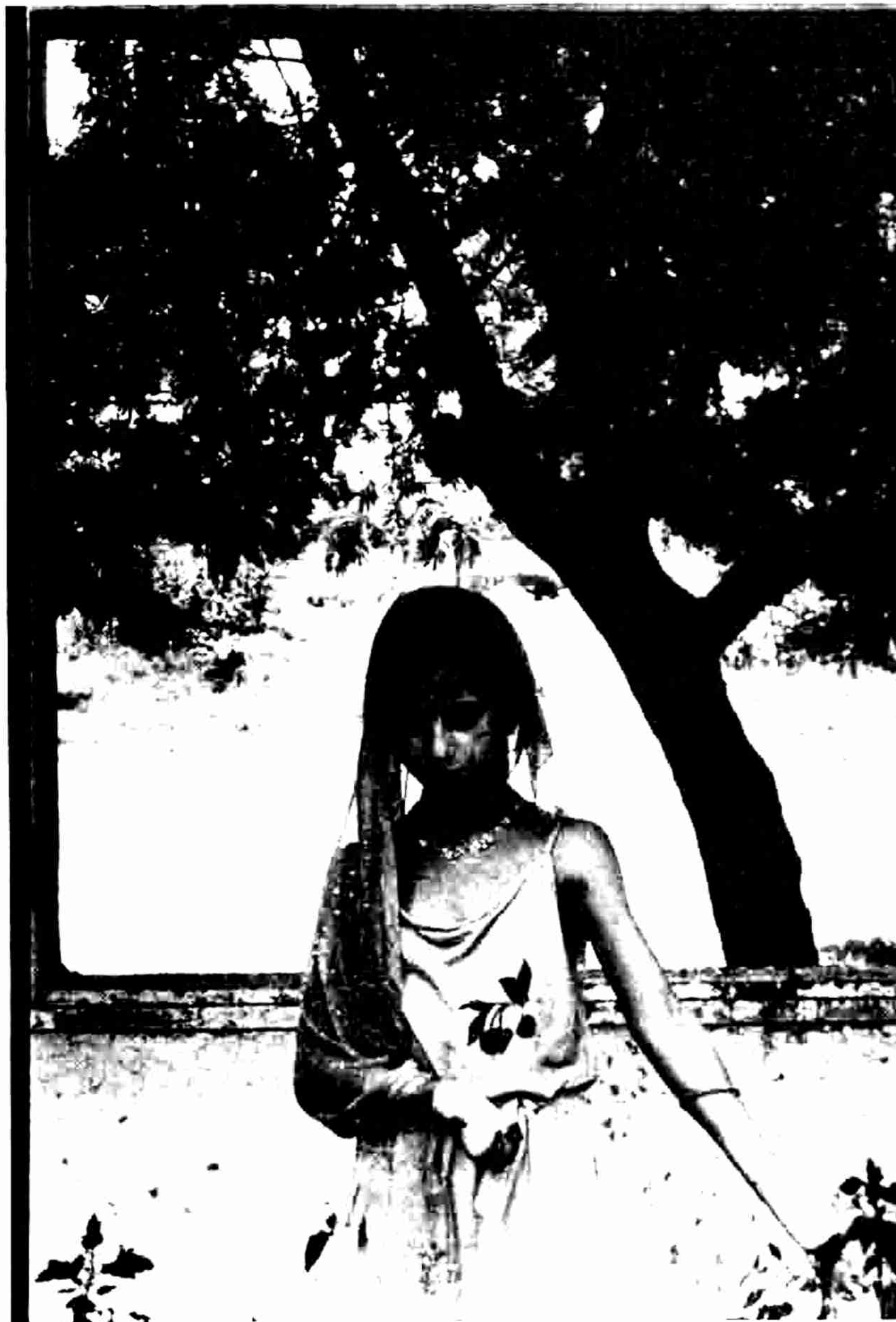
Παρόλα αυτά οι κάτοικοι της Κ. Τούμπας έχασαν το πάρκο τους! Όταν πια ολόκληρες πόλεις οικοδομούνται και διαμορφώνονται, σύμφωνα με τις ανάγκες όχι των ανθρώπων -τουλάχιστον όλων- αλλά των αυτοκινήτων, της ανάπτυξης, της κατανάλωσης των εργαζομένων που είναι συνήθως οι νέοι υγιείς άνδρες, δηλαδή σύμφωνα με τις ανάγκες της δημόσιας ζωής, άλλος ένας χώρος του ιδιωτικού, της ξεκούρασης, της επαφής των ανθρώπων, της αναψυχής χωρίς κατανάλωση, θυσιάζεται απήφιστα στο βωμό της λογικής της τεχνολογίας, της μόλυνσης, των μεγάλων έργων.

Οι γέροι και οι γριές, τα μικρά παιδιά και οι γυναίκες έχασαν ένα ακόμη δικό τους χώρο. Αυτός ο κόσμος, ο οποίος γενικά χαρακτηρίζεται σαν "γυναικόπεδα", "άμαχος" κ.λπ. έδειξε ότι ξέρει να αγωνίζεται με ευαισθησία, συναίσθημα αλλά και με μεγάλη μαχητικότητα.

Πράγματι οι υπερασπιστές του πάρκου ήταν οι ίδιοι οι κάτοικοι, οι οποίοι για δύο μέρες και μία νύχτα αφού κατέλαβαν το χώρο του πάρκου δεν επέτρεπαν στην αστυνομία και στις μπουλντόζες να μπουν στο χώρο.

Όσπου βέβαια μπήκαν τα ΜΑΤ μαζί με τις μπουλντόζες και αφού συνέλαβαν αρκετούς από τους κατοίκους και έβγαλαν τον κόσμο έξω με τη βία, άρχισε το ξερίζωμα των δένδρων.

Στα μέσα Νοεμβρίου 1990 γίνεται το ποινικό δικαστήριο, στο Τριμελές Πλημ/κείο Θεσσαλονίκης. Οι κατηγορούμενες/οι συνολικά κράτησαν μια πολύ σωστή στάση. Όμως αυτές που ήταν καταπληκτικές ήταν οι γυναίκες κατηγορούμενες. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι φάνηκε η ποιοτική διαφορά του γυναικείου λόγου, τον οποίο εκείνες οι γυναίκες έκφρασαν. Ένοιωθες ότι αυτός ο γυναικείος λόγος κι' αυτός ο λεπτός γυναικείος συναισθηματισμός είχε μεγάλη σχέση με αυτό που ορίζουμε σαν ανθρώπινες αξίες.

Χαρακτηριστική ήταν η απολογία μιας νεαρής γυναίκας κατηγορούμενης. Είπε μεταξύ άλλων: "Είμασταν μέσα στο πάρκο και μας είχαν περικυκλώσει οι αστυνομικοί μαζί με τις μπουλντόζες. Οι αστυνομικοί μας καλούσαν να βγούμε έξω απ' το πάρκο. Εγώ ήμουν έγκυος. Είχα αγκαλιάσει ένα δένδρο. Μόλις βλέπω το πρώτο δένδρο να ξεριζώνεται αρχίζω να κλαίω. Τότε με συλλαμβάνουν οι αστυνομικοί".

Και οι επόμενες κατηγορούμενες μιλούν με τον ίδιο τρόπο, με την ίδια συγκίνηση. Μια άλλη είπε: "...Εμείς οι κάτοικοι μόνοι μας φυτέψαμε το πάρκο. Γυρνούσα από πόρτα σε πόρτα για να μαζευτούν τα χρήματα, σαν ζητιάνο. Και τώρα μας το κατέστρεψαν".

Οι γυναίκες είδαν, ένοιωσαν και εξέφρασαν μια ιδιαίτερη επαφή με τη φύση, με τη ζωή θα λέγαμε καλύτερα, όπως πολύ χαρακτηριστικά φάνηκε από τη γυναίκα που ήταν έγκυος.

Μετά την αθώωσή τους και τη λήξη της διαδικασίας, όλες οι γυναίκες μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου ήταν συγκινημένες και δακρυσμένες για το πάρκο τους. Το πάρκο τους βέβαια το έχασαν, όμως η στάση τους μας δίνει κάποιες ελπίδες ότι μπορούν να σωθούν κάποια άλλα.

Θ.Γ.

Η κακοποιημένη γυναίκα κοινωνικό φαινόμενο ή απλά μια ιδιωτική υπόθεση;

*Κακοποίηση των
γυναικών στο γά-
μο και στην οικο-
γένεια ή αλλιώς
γάμος*

*και οικογένεια,
τα θεσμοθετημένα
άλλοθι της βίας
κατά των
γυναικών.*

Τί είναι κακοποίηση:

Κακοποίηση είναι όρος με τον οποίο χαρακτηρίζεται κάθε προσβολή της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας ενός ανθρώπου, που ασκείται στα πλαίσια της εκμετάλλευσής του από κείνον που κατέχει τη θέση εξουσίας.

Βασικό κριτήριο για να ορισθεί η έννοια της κακοποίησης θεωρείται η ύπαρξη συγκεκριμένης σωματικής βίας και μάλιστα αυτή η μορφή βίας που προκαλεί βλάβες στο σώμα της κακοποιημένης γυναίκας. Αυτή η αντίληψη για την κακοποίηση περιορίζει την έννοιά της, αλλά και προσεγγίζει το φαινόμενο αρνητικά και επιφανειακά. Αγνοεί την ύπαρξη της ψυχολογικής βίας που είναι εξίσου σοβαρή και αποτελεί κι' αυτή κακο-

ποίηση. Γιατί εξίσου βίαια και καταστροφικά είναι οι απειλές, ο εκφοβισμός, η ταπείνωση, οι βρισιές, η στέρηση ύπνου, τροφής, το κλείδωμα μέσα στο σπίτι, η απαγόρευση φιλικών ή συγγενικών επαφών, ο εξαναγκασμός σε σεξουαλικές πράξεις κ.λπ.

Η εμπειρία του γυναικείου κινήματος από τα σπίτια κακοποιημένων γυναικών έδειξε ότι και η πρώτη χρήση βίας αποτελεί σήμα κινδύνου για περαιτέρω κακοποίηση, αλλά και αυτή η μορφή βίας που δεν προκαλεί π.χ. μώλωπες ή σπασίματα αποτελεί κακοποίηση.

Οι γυναίκες χρειάζεται να μάθουν να αξιολογούν τη βία που δέχονται σύμφωνα μ' αυτή την αντίληψη, γιατί συνήθως η πρώτη χρήση βίας δεν θεωρείται σημαντική και ούτε καν αξιολογείται σαν απαρχή μιας σχέσης κακοποίησης, αλλά απεναντίας οι γυναίκες ταυτόχρονα με την εμφάνισή της αρχίζουν να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους, ώστε να την αποφύγουν. Μπαίνουν έτσι στο φαύ-

λο κύκλο της βίας ελπίζοντας κάθε φορά ότι ο άνδρας τους θ' αλλάξει.

Ένα άλλο στοιχείο που χρειάζεται να επισημανθεί στο φαινόμενο της κακοποίησης είναι η σχέση εξουσίας μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας ή ενήλικα-παιδιού (επίσης φαινόμενο κακοποίησης παιδιών). Αυτή η εκμετάλλευση της εξουσίας από τον άνδρα οδηγεί στην κακοποίηση. Η θέση εξουσίας του δεν είναι ένα γεγονός φυσικό που πηγάζει από τη σωματική του υπεροχή, αλλά από ένα κοινωνικό συσχετισμό που θέλει τον άνδρα ανώτερο και τη γυναίκα κατώτερη.

Μόνο αν το φαινόμενο της κακοποίησης προσεγγισθεί και αντιμετωπισθεί από αυτή τη σκοπιά μπορεί και να σταματήσει να υπάρχει, εφόσον εξαρτάται περισσότερο από τη θέση που έχει η γυναίκα στην κοινωνία.

Η κακοποίηση και γενικότερα η άσκηση βίας κατά των γυναικών, σήμερα, έχει αρχίσει κυρίως στις χώρες της Ευρώπης και στις Η.Π.Α. να αναγνωρίζεται σαν ένα κοινωνικό πρόβλημα τεραστίων διαστάσεων και να απασχολεί την κοινή γνώμη, την επιστημονική έρευνα και την κοινωνική πολιτική των χωρών αυτών.

Αυτή η αναγνώριση του προβλήματος έγινε με την πίεση του γυναικείου κινήματος που υποχρέωσε σε κάτι τέτοιο, κάνοντας τις προσωπικές εμπειρίες των γυναικών ζητήματα με πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις. Έδωσε στη δημοσιότητα το μέγεθος του προβλήματος που παρατηρούνταν σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα και θεώρησε την κακοποίηση των γυναικών όχι σαν μια "ιδιωτική υπόθεση" που έπρεπε να αποσιωπηθεί και να επιλυθεί σαν ένα πρόβλημα των συζύγων μεταξύ τους αλλά σαν ένα κοινωνικό φαινόμενο, που είναι αποτέλεσμα των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα φύλα, με βάση τις οποίες είναι δομημένη η κοινωνία σ' όλους τους τομείς της. Έδειξε καθαρά ότι η χρήση βίας μέσα στην οικογένεια δεν είναι ένα τυχαίο, περιθωριακό φαινόμενο αλλά η κοινωνική αιτία γένεσης αυτής της βίας είναι οι σχέσεις εξουσίας.

Τα προγράμματα βοήθειας για κακοποιημένες και βιασμένες γυναίκες, οι S.O.S. τηλεφωνικές γραμμές στήριξης και ενημέρωσης και το κίνημα των σπιτιών για κακοποιημένες γυναίκες έφεραν στην επιφάνεια το θέμα, το έβγαλαν από την περιοχή-

ταμπού του γάμου και της οικογένειας και όλη αυτή η εμπειρία μαζί με τη συλλογή στατιστικών στοιχείων έδειξαν :

1. Η κακοποίηση των γυναικών συναντάται σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα και όχι μόνο στα κατώτερα όπως πιστεύεται, ανεξάρτητα από το μορφωτικό, πολιτιστικό, οικονομικό επίπεδο τόσο του άνδρα όσο και της γυναίκας.

2. Ο τύπος του άνδρα που κακοποιεί δεν είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση ατόμου με ψυχοπαθολογικά προβλήματα αλλά ένα άτομο φυσιολογικό, που συνήθως δεν εκδηλώνει βίαιη συμπεριφορά σε άλλες πλευρές της ζωής του παρά μόνο απέναντι στη γυναίκα του. Δεν είναι λοιπόν κατ' ανάγκην ψυχοπαθής, ναρκομανής, αλκοολικός, άνεργος κ.λπ.

3. Ότι η ευρύτητα διαδεδομένη άποψη στην κοινωνία ότι η γυναίκα που υφίσταται την κακοποίηση υποτίθεται ότι την αποζητά ή ότι ασυνείδητα χρειάζεται από τον άνδρα τη βία είναι ένας μύθος σχετικά με το γυναικείο μαζοχισμό. Οι γυναίκες δεν παραμένουν με τον άνδρα που τις κακοποιεί επειδή τον επέλεξαν για να ικανοποιεί τον γυναικείο τους μαζοχισμό, όπως πιστεύεται, αφού αυτή η επιλογή είναι αδύνατο να γίνει, εφόσον αυτοί που κακοποιούν ή βιάζουν δεν ξεχωρίζουν από άλλους. Επίσης όταν μια κακοποιημένη γυναίκα καταφέρει να ξεφύγει και να χωρίσει, ποτέ δεν ξαναζει σχέσεις κακοποίησης.

4. Ότι οι κακοποιημένες γυναίκες δεν είναι ψυχοπαθείς, όπως θεωρούνται συνήθως, γιατί αποδείχτηκε ότι οι περισσότερες λειτουργούν φυσιολογικά σ' όλες τις άλλες εκδηλώσεις της ζωής τους εκτός από την οικογένεια όπου και υφίστανται την κακοποίηση.

5. Ότι τα παιδιά μπορούν να μεγαλώσουν καλύτερα και να κοινωνικοποιηθούν πιο σωστά μακριά από σκηνές κακοποίησης. Από τη μελέτη παιδιών σε καταφύγια ή σε μονογονεϊκές οικογένειες φάνηκε πως τα παιδιά είναι καλύτερα να ζουν χωρίς τον πατέρα όταν αυτός είναι βίαιος.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις καταδεικνύουν καθαρά ότι οι μύθοι γύρω από την κακοποίηση των γυναικών και που είναι ευρύτητα διαδεδομένοι έχουν σκοπό να αποπροσανατολίσουν σχετικά με την ερμηνεία του

φαινομένου και τον προσδιορισμό των αιτιών που το προκαλούν, αφού θέλουν να παρουσιάσουν την κακοποίηση σαν κάτι που αφορά συγκεκριμένες κατηγορίες ατόμων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και όχι τον κάθε άνδρα και την κάθε γυναίκα. Επιπλέον θέλουν να ενοχοποιήσουν αλλά και ψυχιατροποιήσουν την κακοποιημένη γυναίκα, παρουσιάζοντάς την ως μαζοχίστρια, άρρωστη κ.λπ.

Ποια είναι η ψυχολογία της κακοποιημένης γυναίκας;

Κοινά χαρακτηριστικά των κακοποιημένων γυναικών

Οι κακοποιημένες γυναίκες άσχετα από την ηλικία που έχουν, το επάγγελμα, την κοινωνική τάξη που ανήκουν διακρίνονται από κάποια κοινά χαρακτηριστικά.

- 1. Μικρή αυτοεκτίμηση και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους.
- 2. Πιστεύουν όλους τους μύθους που αναφέραμε παραπάνω για τις σχέσεις κακοποίησης.
- 3. Αντιμετωπίζουν το γάμο με παραδοσιακό τρόπο, πιστεύουν στην ενότητα της οικογένειας και στα προκαθορισμένα στερεότυπα του γυναικείου ρόλου.
- 4. Ρίχνουν την ευθύνη στον εαυτό τους για τις βίαιες πράξεις των ανδρών τους.
- 5. Αισθάνονται ενοχές, τρόμο και θυμό για την κακοποίησή τους, νιώθουν ανασφαλείς και μόνες.
- 6. Δείχνουν παθητικότητα προς το κοινωνικό περιβάλλον αλλά έχουν τη δύναμη να αντιμετωπίζουν το προσωπικό τους περιβάλλον έτσι που να αποφεύγουν μεγαλύτερη κακοποίηση ή φόνο. Αναπτύσσουν δηλαδή διάφορες τεχνικές για να καταφέρουν να επιβιώσουν μέσα σε κατάσταση κακοποίησης.

● 7. Νιώθουν αδιέξοδο και αισθάνονται αδύναμες, πράγμα που αποτελεί κλειδί για τον άνδρα που τις κακοποιεί.

● 8. Απομονώνονται από το φιλικό ή συγγενικό περιβάλλον αλλά και ο άνδρας επιδιώκει συστηματικά αυτή την απομόνωσή τους.

● 9. Έχουν έντονες αντιδράσεις λόγω στρες, με ψυχοσωματικά συμπτώματα.

● 10. Χρησιμοποιούν το σεξ ως μέσο για τη διατήρηση των σχέσεών τους.

● 11. Πιστεύουν πως κανένας δεν μπορεί να τις βοηθήσει να λύσουν τα προβλήματά τους.

● 12. Προσπαθούν εναγωνίως να διατηρήσουν τέτοια κατάσταση στην οικογένειά τους, ώστε να μη συμβούν πράγματα που θα προκαλέσουν το θυμό του άνδρα. Γιατί ο θυμός του οδηγεί στην κακοποίησή τους.

Κοινά χαρακτηριστικά των ανδρών που κακοποιούν

● 1. Στην παιδική τους ηλικία δέχθηκαν κακοποίηση οι ίδιοι ή μεγάλωσαν σε περιβάλλον όπου έβλεπαν την κακοποίηση π.χ. τον πατέρα τους να δέρνει τη μητέρα τους κ.λπ.

● 2. Έχουν μικρή αυτοεκτίμηση.

● 3. Πιστεύουν όλους τους μύθους σχετικά με τις σχέσεις κακοποίησης.

● 4. Πιστεύουν στην παραδοσιακή υπεροχή των ανδρών και στον στερεότυπο ανδρικό ρόλο μέσα στην οικογένεια. Νομίζουν πως έχουν το δικαίωμα να ασκούν βία.

● 5. Δεν παίρνουν την ευθύνη των πράξεών τους αλλά κατηγορούν άλλους ότι φταίνει γι' αυτές, όπως η γυναίκα τους - πεθερά - αδελφή.

● 6. Ζηλεύουν παθολογικά.

- 7. Παρουσιάζουν διπλή προσωπικότητα.
- 8. Έχουν έντονες αντιδράσεις στρες, που προσπαθούν να τις αντιμετωπίσουν πίνοντας και δέρνοντας τις γυναίκες τους.
- 9. Συχνά χρησιμοποιούν το σεξ σαν μια βίαιη πράξη για να αυξήσουν την αυτοεκτίμησή τους και το χλωμό ανδρισμό τους. Μπορεί να είναι δι-σεξουαλικοί.
- 10. Δεν πιστεύουν πως η βίαιη συμπεριφορά τους θα έχει αρνητικές επιπτώσεις.

Σχέσεις κακοποίησης ή σχέσεις εξάρτησης;

Εκτεταμένη κοινωνική έρευνα για τη βία που εμφανίζεται στην οικογένεια δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα γιατί από πάντα η οικογένεια θεωρούνταν το καταφύγιο για κάθε άνθρωπο, εκεί όπου θα βρισके κανείς γαλήνη και ασφάλεια. Κυρίως για τη γυναίκα, ο γάμος και η οικογένεια αποτε-λεί την ολοκλήρωσή της, το σκοπό της ύπαρξής της.

Το φαινόμενο όμως της κακοποίησης των γυναικών από τους συζύ-γους τους αποδεικνύει πως η οικο-γένεια κάθε άλλο παρά καταφύγιο είναι για τη γυναίκα, αλλά αποτελεί το εύφορο έδαφος όπου αναπτύσ-σεται η ανδρική βία και επιθετικότη-τα.

Οι γυναίκες που κακοποιούνται δεν συνεχίζουν να ζουν μέσα στην κακοποίηση επειδή τους αρέσει αλλά φοβούνται να διακόψουν εξαιτίας πολύπλοκων ψυχοκοινωνικών λό-γων. Συνεχίζουν τις σχέσεις κακο-ποίησης εξαιτίας οικονομικής, κοινω-νικής, νομικής εξάρτησης ή φοβούν-ται να φύγουν γιατί δεν έχουν κά-ποιο ασφαλές μέρος να πάνε. Μπροστά τους υπάρχει το άγνωστο και η ζωή έξω από το γάμο και την οικογένεια όχι μόνο είναι δύσκολη

αλλά δεν είναι και κοινωνικά αποδε-κτή. Προτιμούν το γνώριμο και οι-κείο, όσο κι' αν υποφέρουν, γιατί αυ-τό αντέχεται. Η Αστυνομία, η Δικαι-οσύνη, τα νοσοκομεία και οι κοινω-νικές υπηρεσίες δεν προσφέρουν αποτελεσματική προστασία. Ο δρά-στης και η κακοποιημένη γυναίκα φο-βούνται πως δεν μπορούν μόνοι, γι' αυτό σιωπηλά συναινούν και συνε-χίζουν μια παράξενη συμβιωτική σχέ-ση από την οποία δεν μπορούν να ξεφύγουν.

Πως η κακοποιημένη γυναίκα μετατρέπεται σε θύμα:

Το αίσθημα της αδυναμίας είναι η κύρια αιτία που κάνει τις γυναίκες να μετατρέπονται σιγά-σιγά σε θύματα κακοποίησης και να την υφίστανται μοιρολατρικά σαν ένα γεγονός δε-δομένο, φυσιολογικό και χωρίς να σκέφτονται να ξεφύγουν απ' αυτό. Οι επαναλαμβανόμενες κακοποιή-σεις, εξαφανίζουν τη διάθεσή της για αντίδραση και γίνεται παθητική. Πιστεύει πως όπ κι' αν κάνει, δε θα μπορέσει ν' αλλάξει την κατάσταση και έτσι δεν κάνει τίποτα. Δέχεται την κακοποίηση σαν τρόπο ζωής και δεν μπορεί να σκεφτεί εναλλακτικές λύσεις. Αυτό το αίσθημα αδυναμίας και παραίτησης μπορεί να μην εμφα-νίζεται σ' όλους τομείς της ζωής της όπως π.χ. μπορεί να έχει μια υπεύθυ-νη εργασία, όπου εύκολα θα μπορεί να παίρνει πρωτοβουλίες αλλά στις σχέσεις της με τους άνδρες εμφανί-ζει ένα παραδοσιακό πρότυπο γυναι-κάς.

Έτσι η ζωή της κυλά μέσα στην ντροπή γι' αυτό που της συμβαίνει, πιστεύει ότι μόνο σ' αυτήν συμβαί-νουν παρόμοια πράγματα, δε μιλάει σε κανέναν και δεν ζητάει βοήθεια

από πουθενά.

Ο κύκλος της βίας

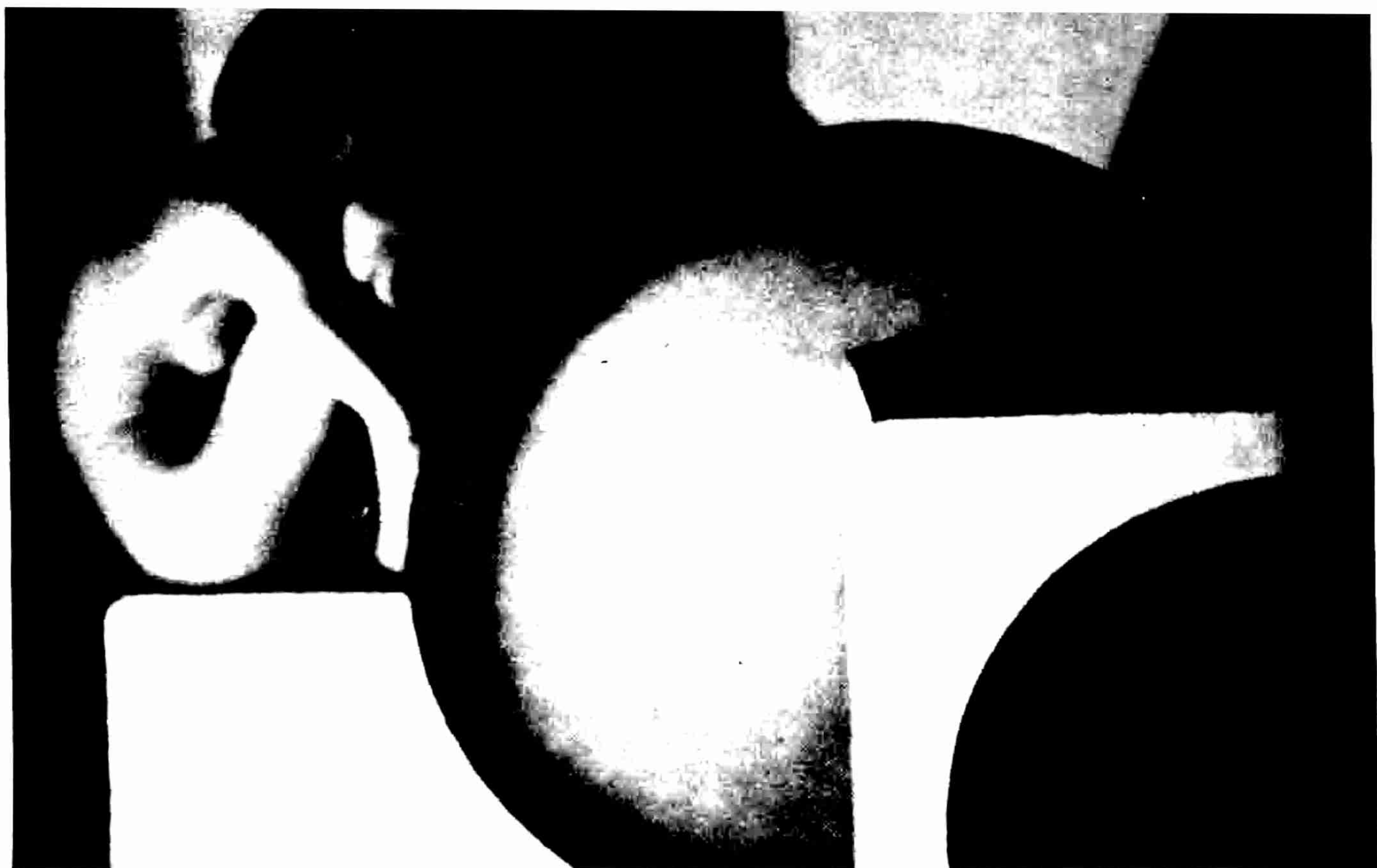
Ο κύκλος της κακοποίησης εμφα-νίζεται σε τρεις φάσεις, οι οποίες ε-παναλαμβάνονται κατά τακτά χρονι-κά διαστήματα. Το ζευγάρι ολοκλη-ρώνει ένα κύκλο για να αρχίσει έναν άλλο μετά από λίγο καιρό.

- Η πρώτη φάση χαρακτηρίζεται από ένα κλίμα έντασης, όπου συμ-βαίνουν μικροεπεισόδια κακοποίη-σης ψυχολογικής μορφής κυρίως. Ο άνδρας δεν είναι ήρεμος, θυμώνει εύκολα, φωνάζει, σπάει διάφορα αν-τικείμενα κ.λπ. Η γυναίκα με την εμ-φάνιση του πρώτου κρούσματος τέ-τοιας κακοποίησης αρχίζει να μπαί-νει σε μια διαδικασία, όπου προσπα-θεί να μην του δώσει αφορμές, τον δικαιολογεί, τον περιποιείται και υ-ποχωρεί. Αυτή η συμπεριφορά της βέβαια δεν βελπώνει την κατάσταση, αλλά απλώς αναβάλλει τη δεύτερη φάση του κύκλου με κρούσμα σωμα-τικής κακοποίησης.

Η ένταση που κυριαρχεί στην πρώτη φάση, κλιμακώνεται ολοένα και δύσκολα ελέγχεται. Ο άνδρας γίνεται πιο βίαιος και καταπιεστικός και η γυναίκα δεν μπορεί να κρατήσει μια ισορροπία.

- Στη δεύτερη φάση έχουμε συ-γκεκριμένο κρούσμα σωματικής κα-κοποίησης και είναι πολύ σύντομη χρονικά -διαρκεί κάποιες ώρες ή το πολύ ένα 24ωρο. Σταματά μόνο α-φού ο δράστης εξαντληθεί ή εκτο-νωθεί. Μετά την επίθεση ακολουθεί ισχυρό σοκ, όπου και οι δύο προσπα-θούν ν' αρνηθούν ή να διώξουν από το μυαλό τους αυτό που έχει συμβεί, ή ελαχιστοποιούν τη σημασία του. Η κακοποιημένη γυναίκα συνήθως δε ζητάει βοήθεια ιατρική εκτός και αν η κακοποίηση είναι πολύ βαριά, αλλά ούτε και ψυχολογική βοήθεια.

- Στην τρίτη φάση του κύκλου και ο δράστης και το θύμα διακρίνονται από μια τάση να ξεχάσουν το περι-στατικό. Ο άνδρας ξέρει, ότι το έχει παρατραβήξει και παρουσιάζεται με-τανοιωμένος. Προσπαθεί να τα ξα-ναφπάξει με τη γυναίκα του και είναι ήρεμος, ευγενικός, τρυφερός. Της υγ'όσχεται ότι δεν θα ξανασυμβεί, κλαίει και ζητάει να τον συγχωρέσει.

**Οι γυναίκες που
κακοποιούνται είναι
πολλές, η ανδρική βία
μπορεί να
αντιμετωπιστεί, οι
γυναίκες δεν είναι
υποχρεωμένες να την
ανέχονται.**

18

Σ' αυτή τη φάση η μετατροπή της γυναίκας σε θύμα ολοκληρώνεται, γιατί ο τρόμος, ο θυμός που ένιωθε μετά από το επεισόδιο της κακοποίησής της, ήταν ένα κίνητρο για να σκεφτεί ν' αλλάξει τη ζωή της.

Στην τρίτη όμως φάση ζει ένα "μήνα του μέλιτος" γιατί πείθεται τελικά, νιώθει ευτυχία, αγάπη, σιγουριά. Κυρίως πιστεύει πως όλα πέρασαν και ελπίζει. Από την άλλη μεριά σ' αυτή τη φάση ο άνδρας της δείχνει την ανασφάλειά του αν τη χάσει και αυτή φοβάται να τον εγκαταλείψει, γιατί σκέφτεται τί θ' απογίνει αυτός. Τον λυπάται, τον νιώθει εύθραυστο και θέλει να τον βοηθήσει.

Μια νοσηρή, εξαρτημένη συμβιωτική σχέση αρχίζει μεταξύ τους, και δυστυχώς για τις γυναίκες, πάντα ο "μήνας του μέλιτος" διακόπτεται από επεισόδιο κακοποίησης και όλα αρχίζουν πάλι από την αρχή.

Τί μπορεί να

**Α) Για την έγκαιρη
αντιμετώπιση μιας
κατάστασης που μπορεί να
οδηγήσει σε κακοποίηση.**

Η κακοποίησης όπως αναφέραμε παραπάνω στον κύκλο βίας, έρχεται μετά από μια περίοδο έντασης και καυγάδων.

Για να προλάβουμε τις συνέπειες αυτής της κατάστασης και να μην την αφήσουμε να προχωρήσει πρέπει η γυναίκα ν' αποταθεί σε κάποια εξειδικευμένη κοινωνική υπηρεσία, όπου θα ζητήσει βοήθεια αυτή και ο συζυγος ή ο άνδρας με τον οποίο συζεί ή συνδέεται.

Εκεί με τη βοήθεια ψυχολόγου ή κοινωνικού λειτουργού θα γίνει συμβουλευτική ζευγαριού ή ατομική θεραπεία σε ιδιαίτερα προβλήματα όπως αλκοολισμός, ψυχική διαταραχή, απώλεια ελέγχου συμπεριφοράς, χρήση ναρκωτικών, επαγγελματικά προβλήματα, ανεργία κ.λπ. που τυχόν αντιμετωπίζει ο άνδρας. Γιατί αυτά είναι προβλήματα που σχετίζονται με την κακοποίηση δεν αποτελούν όμως και τα βαθύτερα αίτιά της. (Πληροφορίες για τις υπηρεσίες αυτές που υπάρχουν στην Ελλάδα δίνονται από S.O.S. τηλ. γραμμή Θεσσαλονίκης και Κέντρο κακοποιημένων γυναικών, τηλ. 52 35 250, 52 35 318, Αθήνα) βλέπε παρακάτω.

κάνει μια γυναίκα.

**Β) Τί μπορεί να κάνει για να
αντιμετωπίσει χρόνια μορφή
κακοποίησης**

Μια γυναίκα που έχει υποστεί πολλές φορές σωματική, ψυχική, σεξουαλική κακοποίηση και έχει ζήσει τον κύκλο βίας επανειλημμένα χρειάζεται να βοηθηθεί από ειδικούς συστηματικά, για να ανακτήσει τη χαμένη της αυτοεκτίμηση και την εμπιστοσύνη στον εαυτό της. Έτσι θα προστατευθεί από το αίσθημα της αδυναμίας και την κατάθλιψή της. Η ντροπή, η ενοχή και η ανασφάλεια που νιώθει, είναι κλειδί για τον άνδρα που την κακοποιεί και αυτή η αδυναμία της τροφοδοτεί περισσότρο τη βία που αυτός της ασκεί. Ν' αρνηθεί να ρίξει το φταίξιμο στον εαυτό της και δε βοηθάει να απομονώνεται από το συγγενικό και κοινωνικό περιβάλλον. Να απευθυνθεί σε άλλους για βοήθεια, να εκμυστηρευθεί το πρόβλημα σε φίλες ή συγγενείς που εμπιστεύεται, αλλά να μην αφήσει κανέναν να πάρει αποφάσεις για την ίδια. Αυτή θα δώσει τις καλύτερες λύσεις για τη ζωή της. Αν είναι ακόμη τρομακτικά δύσκολο γι' αυτήν να αποφασίσει να φύγει, δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να δεχθεί την κατάσταση, έτσι όπως είναι. Όλες αυτές τις δυνάμεις που επιστράτευε και τις τεχνικές που επινοούσε, για να επι-

βιώσει σε μια κατάσταση κακοποίησης, να τις αξιοποιήσει τώρα για να κάνει κάποια βήματα όπως :

- α) να βάλει όρια στον άνδρα της λέγοντάς του, πως αν το ξανακάνει, θα το πει στους φίλους του ή σε συγγενείς του, ότι θα του κάνει μήνυση κ.λπ.
- β) να φροντίσει την υγεία της
- γ) να προετοιμαστεί για την επόμενη έκρηξη με το να έχει από πριν κανονίσει, πού θα πάει αυτή και τα παιδιά, αν συμβεί κάτι, όπως π.χ. σε μια φίλη ή σε ξενοδοχείο -να έχει φυλαγμένα χρήματα για το ξενοδοχείο
- δ) να φροντίσει να ενημερωθεί για τα νομικά θέματα και για τις ενέργειες που χρειάζεται να κάνει
- ε) να επιδιώκει, να δείχνει στον άνδρα της αυτού του είδους την ενημέρωση και ότι γνωρίζει τις νομικές συνέπειες της πράξης του
- στ) να φωτοτυπήσει την τελευταία φορολογική δήλωση του συζύγου, να φυλάξει τα βιβλιάρια τραπεζής ή αν δεν έχουν και το δικό της όνομα, να φωτοτυπήσει το ποσό των καταθέσεων. Επίσης να φυλάξει κάπου τους τίτλους ιδιοκτησίας των περιουσιακών της στοιχείων και ό,τι άλλο της χρειαστεί, σε περίπτωση που φύγει ξαφνικά την ώρα της έκρηξης και δεν θέλει να επιστρέψει για να τα πάρει.
- ζ) να αποταμιεύει χρήματα
- η) να ψάξει να βρει δουλειά, και αν έχει να κρατάει το μισθό της
- θ) να έχει έτοιμη και φυλαγμένη κάπου μια τσάντα με τα απαραίτητα γι' αυτήν και τα παιδιά
- ι) για επείγουσες περιστάσεις να έχει από πριν συνεννοηθεί με μια γειτόνισσα, ώστε μόλις αυτή ακούσει φωνές να καλέσει την αστυνομία, λέγοντας πως δίπλα σκοτώνουν κάποιον, γιατί για τους "συζυγικούς καυγάδες" οι αστυνομικοί συνήθως δεν έρχονται.

Γ) Τί μπορεί να κάνει την ώρα της έκρηξης:

Αν υπάρχει σωματική κακοποίηση και είναι σε θέση να φύγει, να πάει σε νοσοκομείο ή να καλέσει τις πρώτες βοήθειες για να την μεταφέρουν εκεί.

Αν είναι δύσκολο να φύγει, γιατί ο άνδρας της την εμποδίζει να φωνάξει βοήθεια δυνατά, για να την ακούσουν οι γείτονες ή να καλέσει το 100.

Μπορεί να ζητήσει προστασία από το Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής της, όπου μπορεί να υποβάλει μήνυση ή όχι, ανάλογα με το πώς θα κρίνει η ίδια. Επίσης μπορεί να ζητήσει από τους αστυνομικούς να τον καλέσουν στο τμήμα για συστάσεις. Χρειάζεται όμως να λάβει υπόψη της και το τί συνέπειες μπορεί να έχει αυτό για την ίδια γιατί γνωρίζοντας καλά τον άνδρα της, μπορεί να καταλάβει αν αυτός την κακοποιήσει μόλις επιστρέψει στο σπίτι από το τμήμα, όπως συμβαίνει συνήθως.

Πρέπει να ζητήσει να καταγραφεί το γεγονός της κακοποίησης στο βιβλίο συμβάντων του νοσοκομείου και του Αστυνομικού Τμήματος και μάλιστα να ζητήσει αντίγραφο, γιατί μπορεί κάποτε να της χρειαστεί. Επίσης στο νοσοκομείο όπου θα πάει, να φροντίσει να συζητήσει με την κοινωνική λειτουργό.

Μπορεί ακόμη να καταφύγει στον Εισαγγελέα για να υποβάλει μήνυση, να πάρει εντολή προς το αστυνομικό τμήμα της περιοχής της να καλέσει τον άνδρα για συστάσεις. Επίσης μπορεί ο εισαγγελέας να εκδώσει ένταλμα σύλληψης σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αν ο άνδρας είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος. Μπορεί ακόμη να ζητήσει σημείωμα για να εξεταστεί από τον ιατροδικαστή.

- Στον ιατροδικαστή μπορεί να παρουσιαστεί με το χαρτί του εισαγγελέα, αν έχει εμφανή σημάδια κακοποίησης ή συμπτώματα στο σώμα (εσωτερική αιμορραγία, κακώσεις, πόνους κ.ά.).

Να ζητήσει βεβαίωση από τον ιατροδικαστή γιατί θ' αποτελέσει χρήσιμο στοιχείο, αν ξεκινήσει δικαστικές ενέργειες για ποινική δίωξη του δράστη ή διαζύγιο.

- Οι δικαστικές ενέργειες που πρέπει να κάνει, αν θέλει να φύγει από το σπίτι της, έστω και για μικρό χρονικό διάστημα, είναι να προχωρήσει στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων για μετοίκηση.

Επίσης αν έχει παιδιά, πρέπει να ζητήσει την προσωρινή επιμέλεια, όπως και προσωρινή διατροφή για την ίδια και τα παιδιά με ασφαλιστικά μέτρα. Αν θέλει ν' απομακρυνθεί ο άνδρας από το σπίτι, μπορεί να το

ζητήσει με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για μετοίκησης του.

Μεγαλύτερη ενημέρωση και το πώς θα γίνουν όλα αυτά, αν βέβαια έχει αποφασίσει να κινηθεί έτσι, θα έχει από δικηγόρους της S.O.S. τηλεφωνικής γραμμής στη Θεσσαλονίκη (σχετικά παρακάτω).

Εκτός από τα παραπάνω, για να υπάρξει μια πιο ουσιαστική βοήθεια για την κακοποιημένη γυναίκα, είναι ανάγκη να υπάρξει ένα οργανωμένο κοινωνικό σύστημα υποστήριξης, που θα τη βοηθήσει να ξεπεράσει τα αποτελέσματα της κακοποίησής της.

Πρέπει να λειτουργούν Κέντρα βοήθειας κακοποιημένων γυναικών, προγράμματα ενημέρωσης, S.O.S. τηλεφωνικές γραμμές, καταφύγια, κοινωνικές υπηρεσίες στα νοσοκομεία με εξειδικευμένο προσωπικό πάνω στο θέμα, αστυνομία ευαίσθητοποιημένη και εξοπλισμένη με ειδικούς συμβούλους, η οποία θα συνεργάζεται με καταφύγια και ειδικές γυναικείες ομάδες.

Η νομοθεσία για την κακοποίηση των γυναικών πρέπει να παρέχει μεγαλύτερη νομική προστασία και να προβλέπει χρηματοδότηση σπιτιών για κακοποιημένες γυναίκες και τα παιδιά τους.

Η οικογενειακή βία πρέπει να αντιμετωπιστεί, όπως αντιμετωπίζεται γενικά η βία και να μην θεωρείται υποδεέστερη. Να νομοθετηθεί συγκεκριμένο αδίκημα κακοποίησης γυναίκας από σύζυγο ή ερωτικό σύντροφο και ο δράστης να συλλαμβάνεται. Οι ίδιοι οι αστυνομικοί να υπογράφουν τη μήνυση και ο δράστης να διώκεται αυτεπάγγελα. Μ' όλα τα παραπάνω εξασφαλίζεται στο θύμα μεγαλύτερη προστασία και δεν παρατηρείται το φαινόμενο, να αποσύρουν τις μηνύσεις τους οι γυναίκες γιατί φοβούνται πως θα κακοποιηθούν.

Τί συμβαίνει στην Ελλάδα;

Όλα τα παραπάνω ακούγονται μάλλον ουτοπικά για την Ελλάδα,

όπου δεν έχει γίνει ακόμη, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, στοιχειώδους έρευνα για το θέμα, δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία, και, παρ'όλο που το φαινόμενο της κακοποίησης είναι ευρύτατα διαδεδομένο, παραμένει σκοτεινό θέμα και υπόθεση ταμπού για την ελληνική κοινωνία. Η κοινή γνώμη δε φαίνεται ευαισθητοποιημένη ούτε καν ενημερωμένη, η χρήση βίας στην οικογένεια θεωρείται ακόμη γεγονός παραδεκτό και απουσιάζει οποιαδήποτε ιδιωτική ή κρατική οργανωμένη προσπάθεια για να αναγνωρίσει το πρόβλημα, να το αντιμετωπίσει και να προσφέρει ουσιαστική βοήθεια στις γυναίκες.

Επίσης η σημαντικότερη αιτία γι' αυτή την κατάσταση είναι, ότι δεν υπάρχει ένα ανεπτυγμένο γυναικείο κίνημα που θα στήριζε κάθε προσπάθεια αλλαγής και αντιμετώπισης του προβλήματος. Μόνο ο αυτόνομος, γυναικείος χώρος ανέπτυξε έντονο προβληματισμό πάνω στο θέμα της ανδρικής βίας και απ'αυτό το χώρο έγιναν προτάσεις για σπίτια κακοποιημένων γυναικών, όμως μέχρι τώρα δεν είχε τη δυνατότητα να τα υλοποιήσει.

S.O.S. τηλεφωνική γραμμή στη Θεσσαλονίκη ...Όταν η θεωρία γίνεται πράξη

Το S.O.S. τηλεφωνο άρχισε να λειτουργεί από τις 22 Οκτωβρίου 1990, με πρωτοβουλία της Ομάδας γυναικών - περιοδικό "Κατίνα" και της ομάδας γυναικών Φιλοσοφικής που αποτελούν κομμάτι του αυτόνομου γυναικείου κινήματος στην Ελλάδα. Έχει σκοπό να συμβάλλει στην

έγκαιρη αντιμετώπιση μιας κατάστασης, που μπορεί να οδηγήσει σε κακοποίηση, να βοηθήσει τις γυναίκες να αντιμετωπίσουν χρόνιες μορφές κακοποίησής τους ή βιασμού τους με ψυχολογική υποστήριξη αλλά και πιο εξειδικευμένη βοήθεια από ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, νομική ενημέρωση, πληροφορίες για τη λειτουργία άλλων κοινωνικών υπηρεσιών, που μπορούν να τις βοηθήσουν.

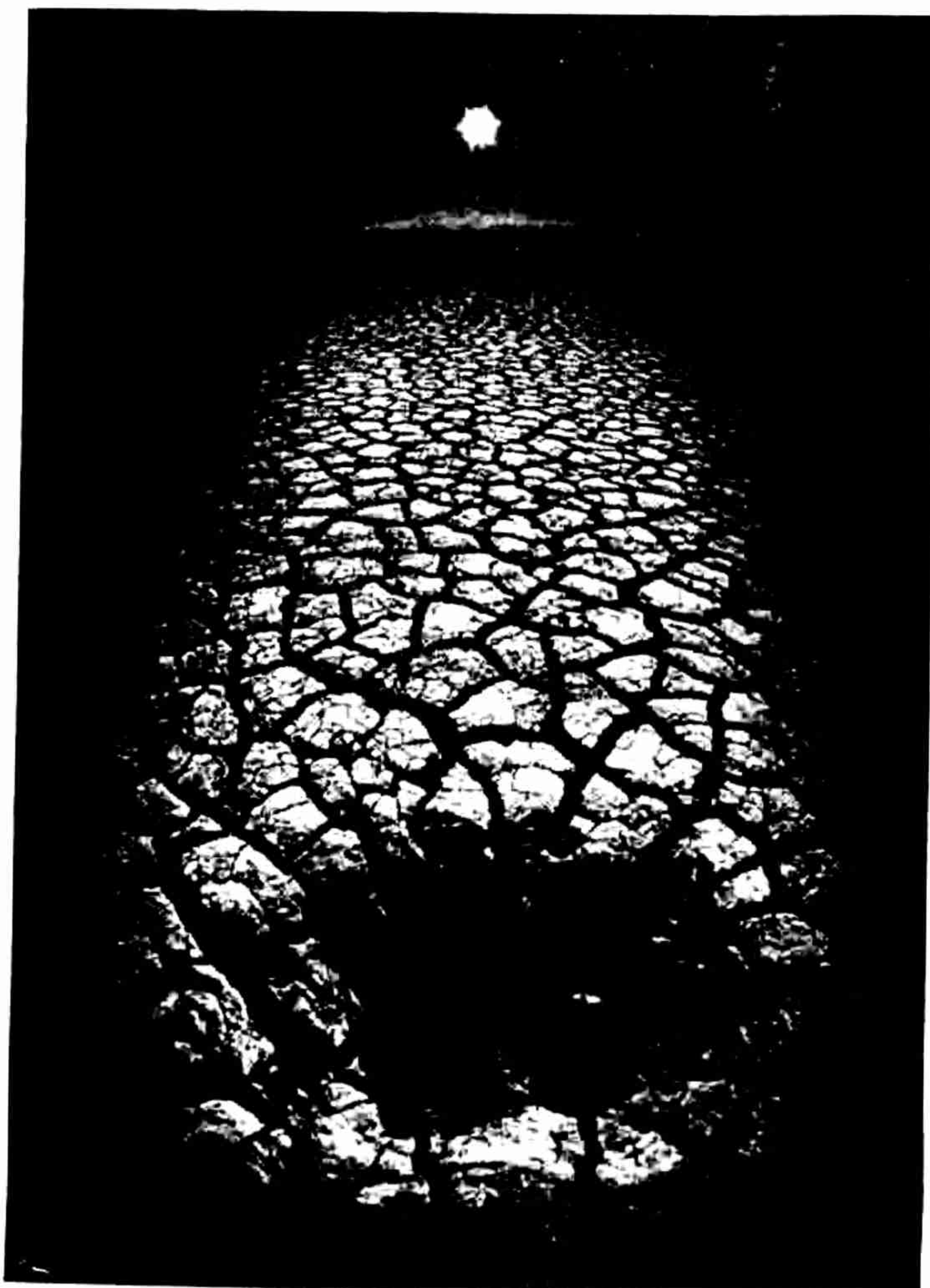
Με όλα αυτά θέλουμε να δημιουργήσουμε μια γραμμή μέσα από την οποία οι κακοποιημένες ή βιασμένες γυναίκες θα βρίσκουν αλληλοϋποστήριξη, κατανόηση, αποδοχή και δυνατότητα να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα ανοιχτά, χωρίς τον κίνδυνο της απόρριψης, ανεξάρτητα αν το γεγονός έχει συμβεί τώρα ή έχει περάσει καιρός.

Κάθε γυναίκα μπορεί να μείνει ανώνυμη και από μας καμιά πληροφορία δεν δίνεται προς τα έξω. Αν θέλει να δημοσιοποιήσει την κακοποίησή της ή το βιασμό, της προσφέρουμε βοήθεια και της υποδεικνύουμε τους κατάλληλους δρόμους για να το κάνει.

Όλη η προσπάθειά μας, γεννήθηκε από την ανάγκη του δικού μας θυμού, της δικής μας προσωπικής εμπειρίας πάνω στη βία, που βιώνουμε παντού και στηρίζεται στην αντίληψη ότι οι γυναίκες πρέπει μόνες τους ν'αποφασίσουν γι' αυτές και να οδηγηθούν στις καλύτερες λύσεις για τη ζωή τους. Εμείς, χωρίς να υποδεικνύουμε συνταγές ζωής θα συμβάλλουμε σ' αυτό με το να τις βοηθήσουμε να νιώσουν ότι δεν είναι οι μόνες που κακοποιούνται ή βιάζονται και προπάντων δεν είναι μόνες.

Η S.O.S. τηλεφωνική γραμμή 273 645 είναι ανοιχτή γι' αυτές.

Αρετή Τσικρικά

* Το κείμενο είναι γραμμένο με βάση το βιβλίο της Λένορ Ουόκερ "Η κακοποιημένη γυναίκα", εκδ. "Ελληνικά γράμματα" και την εισηγητική έκθεση-πρόταση για το πρόβλημα της κακοποίησης γυναικών στην Ελλάδα της Αγγελικής Χλιόβα, ψυχολόγου.

Αντιμετωπίζοντας τη βία στο σπίτι

Το αγγλικό φεμινιστικό περιοδικό *Spare Rib* δημοσίευσε στο τεύχος του Σεπτεμβρίου ένα άρθρο-συνέντευξη δύο γυναικών που εργάζονται σ' ένα από τα πολλά καταφύγια γυναικών του Λονδίνου. Συζήτησαν τη λειτουργία του καταφυγίου, την ψυχολογία των κακοποιημένων γυναικών που καταφεύγουν σ' αυτό, καθώς και την αντιμετώπιση της αστυνομίας που υποτιμάει τη σοβαρότητα των μηνύσεων κατά των συζύγων και την παράκληση των γυναικών για περισσότερη προστασία και αυστηρότερα μέτρα.

Spare Rib: Τί είδους υπηρεσίες παρέχει το καταφύγιο;

Michelle: Παρέχουμε ένα εξαμηνιαίο πρόγραμμα "αποκατάστασης" κατά τη διάρκεια του οποίου βοηθάμε τις γυναίκες να βρουν κάποια ασφαλή στέγη. Ενώ βρίσκονται εδώ, στο καταφύγιο, τους προσφέρουμε νομικές συμβουλές, ψυχοθεραπεία και πληροφορίες σχετικά με τα νομικά τους δικαιώματα.

Spare Rib: Τί είδους ψυχοθεραπεία προσφέρετε;

Michelle: Προσφέρουμε εξατομικευμένη θεραπεία αλλά και ομαδική θεραπεία γιατί πιστεύουμε ότι μιλώντας οι γυναίκες για τις εμπειρίες τους, θα καταλάβουν ότι δεν ήταν η δικιά τους εμπειρία μοναδική. Άλλωστε η επώλυση ψυχικών τραυμάτων δεν είναι εύκολη. Η σωματική κακοποίηση περνάει αλλά τα ψυχικά τραύματα θα υπάρχουν πάντα... Επίσης είναι δύσκολο για μια γυναίκα να έρθει στο καταφύγιο. Προσωπικά αισθανόμουν ντροπή γιατί κατά κάποιο τρόπο πίστευα ότι εγώ έφταιγα και είχα αποτύχει. Γι' αυτό όταν συζητάμε προσπαθούμε να δείξουμε στις γυναίκες ότι δεν ευθύνονται αυτές. Η κοινωνία φταίει γιατί η κακοποίηση είναι θέμα εξουσίας και ελέγχου του ενός πάνω στον άλλον.

Spare Rib: Ίσως μερικές γυναίκες που δεν έχουν ζήσει την κακοποίηση να συμβάλλουν σ' αυτό το αίσθημα ντροπής και αποτυχίας γιατί δεν καταλαβαίνουν πόσο δύσκολο είναι να παρατήσει κανείς μια βίαιη σχέση (ή σχέση κακοποίησης).

Stephanie: Ναι, είναι δύσκολο να διακόψουν οι γυναίκες μια τέτοια σχέση... Οι περισσότεροι άνδρες είναι ίδιοι. Έρχονται εδώ και λένε συγνώμη, κλαίνε και λένε πως δεν θα το ξανακάνουν. Και τότε τα πράγματα είναι μέλι-γάλα για 3-4 μήνες αλλά μετά ο κύκλος της βίας ξαναρχίζει. Έχουμε βρει ότι κατά μέσο όρο οι γυναίκες φεύγουν από μια σχέση κακοποίησης μετά από 7 σοβαρούς ξυλοδαρμούς. Υπάρχουν πολλοί λόγοι βέβαια που μια γυναίκα δεν χαλάει μια τέτοια σχέση. Μπορεί να αγαπάει πραγματικά τον άνδρα ή αυτός να συντηρεί την οικογένεια ή θα υπάρχουν παιδιά στη μέση.

Michelle: Επίσης υπάρχει η αντίληψη ότι το να είναι μια γυναίκα μόνη και ανεξάρτητη είναι κάτι το κακό και ότι κάτι δεν πάει καλά μ' αυτήν αφού δεν έχει σύντροφο. Αισθάνονται να τους βαραίνει ένα στίγμα. Κάνουν όμως το λάθος να μπλεχτούν σε μια σχέση κακοποίησης μόλις

διαλύσουν την προηγούμενη.

Spare Rib: Από τις εμπειρίες σου δουλεύοντας με γυναίκες που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, θά 'λεγες ότι υπάρχει κάποια σχέση μεταξύ πορνογραφίας και σεξουαλικής κακοποίησης;

Stephanie: Κατά τη γνώμη μου και με βάση τις εμπειρίες πολλών γυναικών, πιστεύω ότι σίγουρα υπάρχει μια σχέση. Πολλές γυναίκες μιλάνε για τη χρήση πορνογραφίας στις σχέσεις τους. Δεν εννοώ βέβαια ότι η πορνογραφία είναι η αιτία της σεξουαλικής κακοποίησης. Αλλά αν δεν υπήρχε η πορνογραφία σίγουρα θα ήταν διαφορετικά τα πράγματα. Θά 'λεγα ότι η πορνογραφία είναι μια πηγή έμπνευσης καινούργιων ιδεών για σεξουαλικά, βίαιους άνδρες και κατά κάποιο τρόπο εγκρίνει τη συμπεριφορά τους. Εννοώ πως το πλούσιο πορνογραφικό υλικό που υπάρχει επηρεάζει τις ιδέες και τη συμπεριφορά των ανδρών ως προς τη σεξουαλική τους ζωή.

Spare Rib: Μπορείς να μας μιλήσεις για την περίοδο επώλωσης των ψυχικών τραυμάτων;

Michelle: Είναι μια μακροχρόνια διαδικασία, γιατί έχεις χάσει το αίσθημα αυτοεκτίμησης και προσωπικής αξίας.

Εγώ προσωπικά δεν αισθανόμουν θετικά για τον εαυτό μου, ούτε ως άνθρωπος ούτε ως γυναίκα. Εδώ δεν υπάρχουν "ειδήμονες". Μόνο γυναίκες που μοιράζονται τον πόνο τους. Και η παρουσία σου ανάμεσα σε ομοιοπαθούσες ενεργεί θετικά. Γιατί το να μοιράζεσαι τον πόνο σου σ' ένα περιβάλλον που νοιάζεται και δεν πρόκειται να σε κατακρίνει είναι ένα είδος θεραπείας, επώλωσης των πληγών.

Stephanie: Το πιο δύσκολο πράγμα για τις γυναίκες, ήταν να ανεχτούν και να αντέξουν την ψυχολογική και συναισθηματική κακοποίηση, γιατί η σωματική βία δεν υπάρχει ποτέ από μόνη της. Δεν εννοώ πως δεν είναι τρομακτική η σωματική βία αλλά για τις περισσότερες γυναίκες που έχω μιλήσει η ψυχολογική κακοποίηση αφήνει βαθειά τραύματα που θέλουν χρόνια να ξεπεραστούν. Είναι πιο δύσκολο να τα θεραπεύσεις αυτά, γιατί υπάρχουν πάντα.

Spare Rib: Πιστεύεις πως είναι δυνατό ποτέ να ξεπεραστεί εντελώς η σωματική, συναισθηματική και σεξουαλική κακοποίηση;

Stephanie: Προσωπικά δεν νομίζω πως μπορείς ποτέ

να ξεχάσεις τις τραυματικές εμπειρίες. Μαθαίνεις όμως να προσαρμόζεσαι και να αντιμετωπίζεις τα αρνητικά που έχεις πάθει. Προπαντός όταν υπάρχει στήριξη στις στιγμές ανάγκης από ένα περιβάλλον θετικό όπως εδώ στο καταφύγιο. Τότε μπορείς όχι μόνο να αντιμετωπίσεις τον πόνο αλλά και να τον ξεπεράσεις. Νομίζω πως αν κουβαλάς τον πόνο σου ολομόναχη, τότε είναι δύσκολο να θεραπευτείς, πρέπει να αρχίσεις να το συζητάς και να μοιράζεσαι τις εμπειρίες σου σ' ένα περιβάλλον ασφαλές όπως εδώ στο καταφύγιο. Οι περισσότερες γυναίκες φοβούνται να μοιραστούν τις εμπειρίες τους γιατί φοβούνται την κριτική. Αν όμως έχεις κατορθώσει να επιβιώσεις μετά από μια σχέση κακοποίησης, πιστεύω πως γίνεσαι πιο δυνατή.

Spare Rib: Είχες πει πρωτύτερα πως το σύστημα λειτουργεί εις βάρος των γυναικών. Μιλήσέ μας σχετικά μ' αυτό.

Michelle: Η μόνη προστασία για τις γυναίκες είναι η "δικαστική απαίτηση" (injunction) που είναι ένα χαρτί το οποίο απαγορεύει στον άνδρα να σε πλησιάσει και να σε χτυπήσει. Στην πραγματικότητα δεν αξίζει ούτε το μελάνι που χύθηκε, γιατί η αστυνομία σπάνια ενεργεί, όταν ένας άνδρας παραβιάζει την απόφαση, αν και θα μπορούσε. Έτσι μερικές γυναίκες ζουν συνέχεια μέσα στο φόβο της βίας. Μια γυναίκα που ήρθε εδώ πρόσφατα ήταν παντρεμένη 6-7 χρόνια. Ο άνδρας της, της είχε δέσει τα χέρια και τα πόδια πίσω από την πλάτη και την κρέμασε ανάποδα με ένα σχοινί πάνω από το μπαλκόνι. Η έλλειψη όμως αποφασιστικής δράσης κατά της βίας στο σπίτι -από την αστυνομία και τα δικαστήρια- είναι σαν να δίνει στους άνδρες το πράσινο φως.

Spare Rib: Τί είδους αλλαγές θά 'θελες να πραγματοποιηθούν;

Stephanie: Νομίζω πως η νομοθεσία πρέπει να πάρει πιο σοβαρά μέτρα για τη βία στο σπίτι και να τιμωρεί τους άνδρες που παραβιάζουν τη "δικαστική απόφαση" πιο αυστηρά (με μια "custodial sentence" επιτήρηση-ποινή). Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για τη δημιουργία προγραμμάτων αναδιάρθρωσης (rehabilitation) για τους άνδρες στη φυλακή, μια θεραπεία για να αλλάξουν συμπεριφορά. Σ' όλο το Λονδίνο υπάρχει μόνο ένα τέτοιο κέντρο. Για μια πραγματική αλλαγή φυσικά, χρειαζόμαστε ριζικές αλλαγές στην κοινωνία και αυτό θέλει πολλά!

Νομίζω επίσης πως μια μαζική διαφημιστική καμπάνια επιχορηγούμενη από το κράτος δεν θα πήγαινε χαμένη. Τουλάχιστον θα έκανε γνωστό το πρόβλημα και θα ενεργούσε σαν μια προειδοποίηση ότι δηλαδή η βία κατά των γυναικών δεν είναι αποδεκτή. Γιατί εδώ που τα λέμε πολλοί άνδρες την δέχονται σαν κάτι το φυσικό -ξέρεις, δίνουν μια σφαλιάρα στη σύζυγο, και τί έγινε; Οι αντλήψεις για τις γυναίκες είναι ακόμη φοβερές παρ' όλη την πρόοδο που έχουν σημειώσει τελευταία οι γυναίκες. Να σκεφτείς ότι μόλις πριν από 100 χρόνια ο άνδρας είχε το δικαίωμα διά νόμου να δέρνει τη γυναίκα του με ένα ραβδί (ξύλο) αρκεί αυτό να μην είχε πάχος μεγαλύτερο από τον αντίχειρά του. Θέλω να πω ότι οι αντλήψεις της κοινωνίας δεν αλλάζουν πολύ εύκολα.

Επίσης χρειαζόμαστε επιμορφωτικά προγράμματα στα σχολεία. Νομίζω πως αυτός ο τομέας έχει αμεληθεί πολύ από τις φεμινίστριες. Πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη έμφαση στην αλλαγή αντιλήψεων από την παιδική ηλικία προκειμένου να γίνουν κάποιες πραγματικά ριζικές

αλλαγές.

Stephanie: Πρόσφατα είχαμε μια περίπτωση που δείχνει πόσο αποτυγχάνει το σημερινό σύστημα. Μια γυναίκα ήρθε πρόσφατα σ' εμάς, αφού είχε βιαστεί από το νταβατζή, της αδελφή της. Βρισκόταν σ' άθλια κατάσταση. Είχε κάνει μήνυση στην αστυνομία, αλλά παρ' όλο που έδωσε τη διεύθυνση του άνδρα, της είπαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα γιατί ήταν απασχολημένοι με μια υπόθεση δολοφονίας. Αφού πέρασαν 5 εβδομάδες μαθαίνει ότι η αστυνομία δεν είχε συλλάβει ακόμη το δράστη γιατί, όπως είπαν, "δεν είχε προτεραιότητα η υπόθεσή της". Απλά, επειδή γνώριζαν την αδελφή της δεν το θεωρούσαν σημαντικό να συλλάβουν το νταβατζή της. Τότε η κοπέλα κατάπιε ένα μπουκαλάκι χάπια και προσπάθησε να ριχτεί στις γραμμές του τρένου. Ευτυχώς όμως κάποιος την τράβηξε πίσω. Το μόνο που ήθελε, ήταν να μάθει ότι η αστυνομία τον έπιασε και τον κατήγγειλε. Αντί γι' αυτό όμως της είπαν ότι δεν είχε "προτεραιότητα". Για το θύμα όμως βιασμού κάτι τέτοιο είναι ανυπόφορο γιατί ο βιασμός έχει προτεραιότητα. Υπέφερε και χρειαζόταν βοήθεια, δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει την κατάσταση μόνη της. Το ότι ήρθε σ' εμάς, στο καταφύγιο, δεν ήταν αρκετό, ήθελε να ξέρει ότι κάποιος έπαιρνε μέτρα για την υπόθεσή της· η υποστήριξη όμως αυτή δεν υπήρχε. Και τώρα, επειδή κατάπιε υπερβολική δόση χαπιών, θεωρείται επίνδυνη για τον εαυτό της. Και "τελεί υπό περιορισμό" (sectioned). Έτσι λοιπόν, μπορεί το σύστημα να λειτουργήσει εις βάρος σου.

Spare Rib: Θά 'θελες να πεις τίποτα προς τις γυναίκες που διαβάζουν αυτό;

Michelle: Στις γυναίκες που υποφέρουν από μια σχέση κακοποίησης θέλω να πω ότι υπάρχει η "βοήθεια γυναικών" (Woman's Aid) και ότι "δεν είστε υποχρεωμένες να μείνετε σ' αυτή τη σχέση. Είμαστε εδώ για να σας υποστηρίξουμε στις οποιεσδήποτε αποφάσεις πάρετε".

Οκτώβριος 1990

Μαρία Βαρσαμπούλου

ΒΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ

Ο βιασμός, σχεδόν πάντα ξεκινάει μ' έναν τρόπο τόσο κοινότυπο, και σχεδόν πάντα μένει ανεξίτηλος. Είναι μια πραγματική απειλή, μια πιθανότητα, ένας μόνιμος φόβος σχεδόν ασυνείδητος, υπαρκτός ωστόσο, ένας φόβος που διαμορφώνει μια στάση ζωής, μια ψυχολογία, μια εικόνα ανελεύθερων, μαζεμένων ατόμων. Γιατί όλες ξέρουμε ότι κάθε άνδρας είναι πιθανόν να θιάσει αν υπάρξουν οι συνθήκες εκείνες που να το κάνουν δυνατό, να το επιτρέψουν ή και να το δικαιώσουν ακόμα.

ΓΕΝΙΚΑ :

Οι προηγούμενες δεκαετίες για το γυναικείο κίνημα θα μπορούσαμε να πούμε ότι χαρακτηριζόταν από την ενασχόληση με το ζήτημα των βιασμών, κυρίως με την καταγγελία του.

Εποχές ξεσπάσματος, συσσωρευμένης οργής, θυμού, καταγγελιών.

Το ταμπού της μυστικότητας των βιασμών, έσπασε για ένα μεγάλο κομμάτι γυναικών. Πολλές τολμούν να το αντιμετωπίσουν, αν όχι να το καταγγείλουν, τουλάχιστον να μιλήσουν μ' άλλες γυναίκες. Στις περισσότερες δυτικές χώρες και στην Ελλάδα σ' ένα βαθμό, ο βιασμός αναγνωρίζεται πια σαν κοινωνικό πρόβλημα. Ο νόμος για τους βιασμούς αλλάζει.

Παρόλα αυτά βιασμοί γίνονται και τα ποσοστά που έρχονται στο φως αυξάνονται. Παρόλα αυτά δεν βρήκαμε καμιά συνταγή για πρόληψη και πολύ περισσότερο για να ξεπεραστεί κάποιος βιασμός. Ο βιασμός, σχεδόν πάντα ξεκινάει μ' ένα τρόπο τόσο κοινότυπο και σχεδόν πάντα μένει ανεξίτηλος. Όλες οι γυναίκες βρισκόμαστε αντιμέτωπες με το πρόβλημα του βιασμού. Ακόμη και αν

δεν έχουμε υποστεί κάποιον βιασμό, τον αντιμετωπίζουμε σαν ενδεχόμενο γεγονός. Ζούμε με το φόβο του βιασμού και αυτό δεν είναι καθόλου λίγο. Γι' αυτό βλέπουμε τόσο συχνά τους εαυτούς μας και τις γύρω μας, να αντικατοπτρίζουν εικόνες ανελεύθερων, μαζεμένων, συμμαζεμένων ατόμων. Κάθε γυναίκα έχει αυτό το φόβο. Είναι βιωμένος σαν ο φόβος, σαν η τιμωρία για οποιοδήποτε γεγονός στη ζωή μας, για όλες τις γυναίκες, τόσο γι' αυτές που είναι υποτακτικές και αποδέχονται τον γυναικείο ρόλο και που βιώνουν το βιασμό σαν κάτι μοιραίο που έχει σχέση με τη γενετήσια κατάσταση του να είσαι γυναίκα, όσο και γι' αυτές που αναζητούν την όποια χειραφέτησή τους, πάλι συχνά βιώνεται σαν η τιμωρία για την παρεκτροπή.

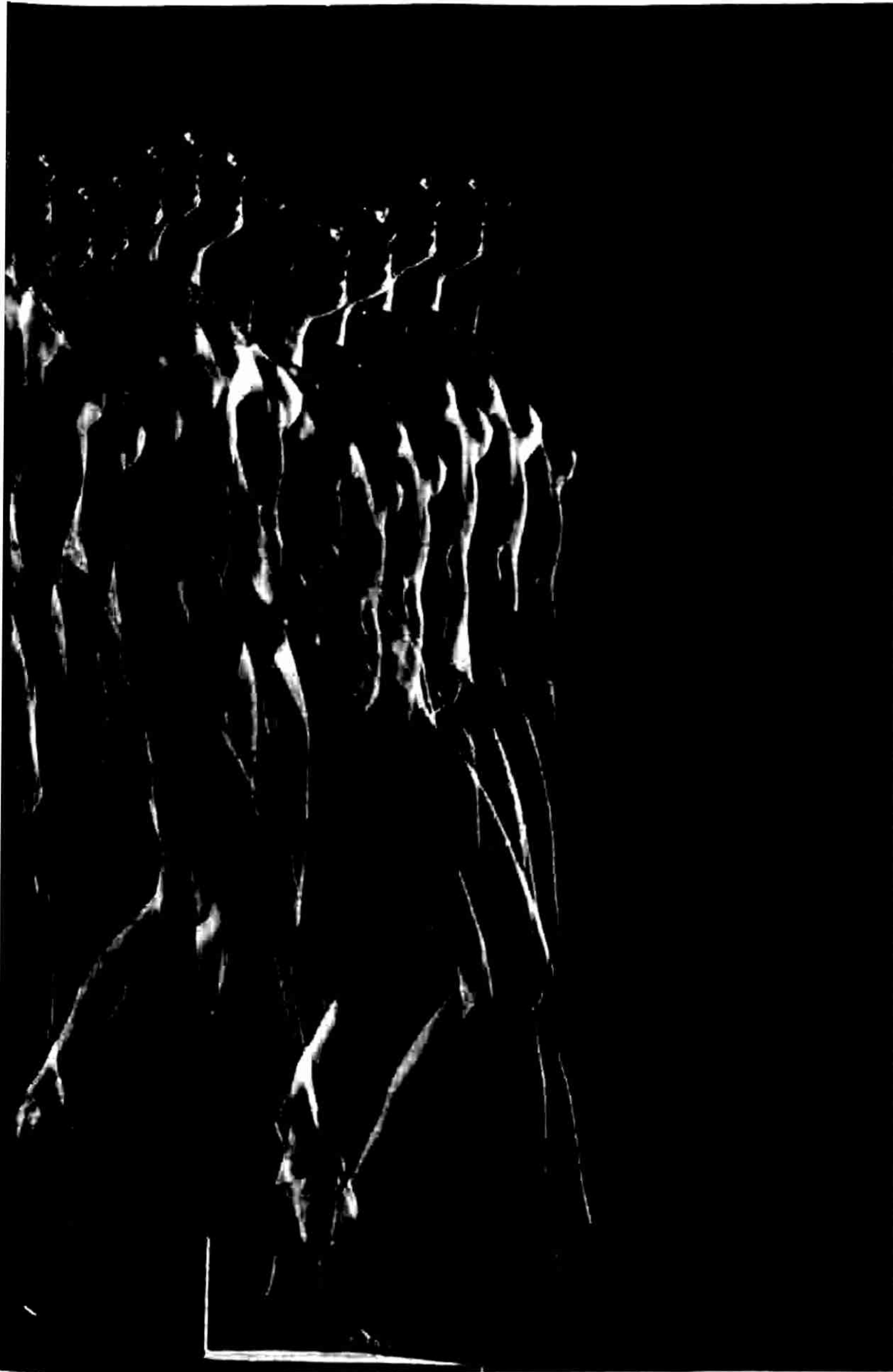
Η κοινή συνείδηση πιστεύει ότι η ίδια η γυναίκα με τη συμπεριφορά της μπορεί ή όχι να αποτρέψει ένα βιασμό. Αναλύοντας αυτή την αντίληψη καταλήγουμε ότι το σημαντικότερο αγαθό που αναγνωρίζεται σαν τέτοιο, για τις γυναίκες, είναι το να είναι δύσπιστες απέναντι σ' οποιονδήποτε άνδρα. Αν δεν είναι δύσπιστη

αντιμετωπίζεται σαν ένοχη. Πρόκειται για φαινόμενα που συμβαίνουν το 1990 σε "δημοκρατικές και ελεύθερες" κοινωνίες.

Ο βιασμός των γυναικών αντιμετωπιζόταν πάντα με μεγάλη υποκρισία. Σήμερα όμως η υποκρισία αυτή, έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Παρακολουθώντας κάποια το πρότυπο της γυναίκας που σήμερα προωθείται, σχετίζοντάς το με το πρόβλημα των βιασμών, θα μπορούσε να δει τα εξής ανπιφατικά φαινό-

ΣΥΖΥΓΙΚΟΣ ΒΙΑΣΜΟΣ

μενα: Απ' τη μια γυναίκες δραστήριες, δυναμικές, επιστημόνισες, μάνατζερ, διευθύντριες κ.λπ. που τα κατορθώνουν όλα "σαν να ήταν άνδρες", βέβαια χωρίς να ξεχνούν το ότι πρέπει πάντα να είναι ωραίες και ευχάριστες. Και απ' την άλλη ο βιασμός που αντιμετωπίζεται σαν κύρια ευθύνη των γυναικών. Αστυνομία, δικαστήρια, κοινωνία όλοι προσπαθούν να αποδείξουν το "λάθος της", έχοντας στο νου τους, ένα πρότυπο γυναίκας, θα λέγαμε σεμνότυφο, που φυσικά δεν μπορεί

καν να υπάρξει σήμερα, πόσο μάλλον να έχει σχέση μ' αυτό το νέο πρότυπο που προωθείται παντού. Έτσι λοιπόν η ιδιωτική ζωή, το ντύσιμο, οι σχέσεις της, ο χαρακτήρας της, ο τρόπος ζωής της, όλα μετρούνται και ερευνούνται. Το αν ήταν μόνη είναι ύποπτο, το αν ήταν έξω μόνη τη νύχτα είναι ύποπτο, το αν έχει επαφές με άνδρες π.χ. λόγω της δουλειάς της είναι ύποπτο, το αν διασκεδάζει μόνη της είναι ύποπτο, το αν ήταν ντυμένη όπως για παράδειγμα είναι της

μόδας είναι ύποπτο.

Τώρα βέβαια πώς μπορεί μια γυναίκα που είναι δραστήρια, που πρέπει να έχει δημόσιες σχέσεις, που εργάζεται με κόσμο, που πρέπει να ντύνεται σύμφωνα με τα αποδεκτά πρότυπα, να ταιριάζει με αυτά που κατά τα άλλα πρέπει να ακολουθεί για να μη πέσει θύμα βιασμού, είναι πράγματι αξιοπερίεργο.

Βέβαια όλες ξέρουμε πια, αλλά και όλοι οι άνδρες ξέρουν καλά πια και κυρίως αυτά που με υποκρισία υποστηρίζουν τα ακριβώς αντίθετα, ότι καμιά συμπεριφορά, καμιά προφύλαξη, καμιά συγκεκριμένη νόρμα ζωής, δεν υπάρχει για τις γυναίκες σε σχέση με τους βιασμούς, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν "ακίνδυνη". Οι όποιες άλλες συμβουλές και παραινέσεις ή συνταγές προφύλαξης, έχουν στόχο την υποταγή των γυναικών σε συγκεκριμένους ρόλους και όχι την αποτροπή των βιασμών.

Αυτή η λογική του κρυψίματος και της προφύλαξης του εαυτού μας και του χαρακτήρα μας, είναι η κυρίαρχη αντίληψη που θέλει βιαστές μόνο τους "ανώμαλους", "αντικοινωνικούς αλήτες", που δρουν κρυμμένοι πίσω από τους θάμνους, στα μαύρα σκοτάδια των πόλεων. Ή τους γνωστούς ως "δράκους" που είναι δακτυλοδεικτούμενοι.

Όλες όμως ξέρουμε και μαθαίνουμε πώς πρέπει να προφυλασόμαστε απ' όλους τους άνδρες. Να κρύβουμε το σώμα μας, τα βλέμματά μας, το γέλιο μας απ' όλους. Γιατί άραγε;

Τα μεγάλα ποσοστά βιασμών δεν προέρχονται από τους άγνωστους βιαστές, αλλά από τους γνωστούς μας, από τους φίλους μας, από τους γείτονές μας, από τους συναδέλφους μας, τους προϊστάμενους μας, από τους συγγενείς μας ακόμη και τους πατεράδες μας και φυσικά από τους συζύγους μας.

ΒΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΓΑΜΟ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΒΙΑΣΜΟΥΣ

Το να ζεις καθημερινά με το βιαστή σου είναι απάνθρωπο. Το να ζεις σ' ένα σπίτι, το σπίτι "σου" νοιώθοντας συνεχώς ανασφάλεια και φόβο από το σύζυγό σου, είναι προφανώς δυσβάσταχτο. Ιδιωτικό άσυλο και προσωπική ζωή για

τις γυναίκες στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν. Το να μη μπορείς, να μη νομιμοποιείσαι, ούτε καν να καταγγείλεις το βιαστή σου όταν τυχαίνει να είναι σύζυγός σου, είναι η εμφανέστερη καταπάτηση των ατομικών σου ελευθεριών, και σημαίνει την ακύρωση οποιασδήποτε προσωπικότητάς σου.

Βιασμός από το σύζυγο, λοιπόν δεν υφίσταται σαν έννοια στο νόμο. Πρόκειται απλά για "συζυγικό καθήκον". Πρόκειται για νομιμοποιημένη παραχώρηση του εαυτού σου, με δικαίωμα οποιασδήποτε σεξουαλικής σου χρήσης από το σύζυγο.

Αυτά συνάγονται από τη διάταξη του άρθρου 336 Ποιν. Κώδ. το οποίο ορίζει ότι "όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία εξώγαμη ή σε ανοχή η επιχείρηση ασελγούς πράξης, τιμωρείται με κάθειρξη".

Στο άρθρο αυτό αντικατοπτρίζεται η συνολική εικόνα της κοινωνίας (πολιτών, φορέων κρατικών, ιδιωτικών, δημοτικών κ.λπ.) για το έγκλημα του βιασμού, από το οποίο μπορούν να προκύψουν οι εξής διαπιστώσεις και συμπεράσματα :

● 1 Ότι το έγκλημα του βιασμού είναι θεσμοθετημένο και κατοχυρωμένο, αναγνωριζόμενο μάλιστα και σαν δικαίωμα, όταν θύμα του εγκλήματος είναι η σύζυγος. Εδώ λοιπόν προκύπτει το εύλογο ερώτημα: Είναι τελικά ο βιασμός έγκλημα; Και αν ναι, πώς μπορεί να θεωρείται σαν τέτοιο, τόσο από τους πολίτες όσο και από τους δικαστές που αποφαινόμενοι για την ύπαρξη ή όχι του εγκλήματος καθώς και για την τιμωρία, από τη στιγμή που δεν θεσμοθετείται, δεν υφίσταται καν, όταν το θύμα ανήκει σε μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων: τις συζύγους.

Αναρωτιώμαστε λοιπόν αν θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει άρθρο στον ίδιο Κώδικα όπου για παράδειγμα δεν θα ήταν δολοφονία, το να σκοτώσεις κάποιον αν ανήκε σε μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων, όπως για παράδειγμα τη μητέρα σου, τον πατέρα σου ή το σύζυγό σου; Λογικά λοιπόν καταλήγουμε στο συμπέρασμα ή ότι οι σύζυγοι αποτελούν κτήματα των συζύγων τους, γεγονός αναγνωρισμένο μάλιστα και από το νόμο ή ότι ο βιασμός δεν αποτελεί και τόσο έγκλημα.

● 2 Ότι ο νομοθέτης προσπαθώντας να προστατέψει το θεσμό της οικογένειας, με τη μορφή που αυτή έχει σήμερα, δεν μπορεί να θεσμοθετήσει το έγκλημα του βιασμού στο γάμο. Γιατί τότε θα αμφισβητούνταν συνολικά οι σχέσεις των συζύγων, μια και το πρόβλημα του συζυγικού βιασμού έχει τεράστιες διαστάσεις. Αλλά και κάτι ακόμη: Η αμφισβήτηση της κυριότητας των συζύγων-γυναικών, θα σήμαινε και διαφορετική κοινωνική συνείδηση. Θα σήμαινε διαφορετική νοοτροπία των ίδιων των γυναικών και ακόμα θα είχαν οι γυναίκες κά-

Ο βιασμός από το σύζυγο, δεν υφίσταται σαν έννοια στο νόμο. Πρόκειται για νομιμοποιημένη παραχώρηση του γυναικείου σώματος για οποιαδήποτε σεξουαλική χρήση από το σύζυγο. Ιδιωτικό άσυλο, προσωπική ζωή, ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα, στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν για τις παντρεμένες. Υπάρχει απλά και μόνο το "συζυγικό καθήκον"

ποια εφόδια για να αντιδράσουν, στις σχέσεις βίας.

Το ερώτημα λοιπόν που εδώ τίθεται είναι τι είδους οικογένειες προωθούνται και τι ανθρώπινες σχέσεις θέλουν να προστατέψουν τέτοιες ρυθμίσεις;

● 3 Ότι οι βιαστές είναι ή μπορεί να γίνουν το σύνολο του ανδρικού πληθυσμού και ότι δεν πρόκειται για ειδικές κατηγορίες ανδρών.

Πραγματικά ο νομοθέτης θέλει να προστατέψει το σύνολο του ανδρικού πληθυσμού, γιατί όλοι λίγο πολύ κάποτε βιάζουν τις συζύγους τους. Γιατί θα κινδύνευαν πολλοί, κατά τα άλλα έντιμοι οικογενειάρχες. Γιατί θα αποδεικνυόταν ότι οι βιασμοί δεν είναι ένα γεγονός μακρινό και ξένο στο σύνολο του γυναικείου πληθυσμού και ότι οι βιασμοί των γυναικών στο γάμο δεν είναι γεγονός ούτε τυχαίο, ούτε γίνεται στα κατώτερα στρώματα, αλλά σ' όλες τις οικογένειες. Γιατί θα καταδεικνυόταν ότι βιάζουν οι σύζυγοι και όχι οι "ανώμαλοι" σύζυγοι. Και αν όλα αυτά δεν ισχύουν και απλά τυχαίνουν αποκυήματα της φαντασίας μας φαντασίας, τότε αναρωτιόμαστε, δεν θέλει η Πολιτεία να προστατέψει τις πολίτισσές της, από τις μεμονωμένες περιπτώσεις των "ανώμαλων" συζύγων;

Το βουβό κλάμα, οι νευρικοί ψίθυροι, οι χαμηλόφωνες βρισιές, αλλά και η ένοχη σιωπή μετά από ξυλοδαρμούς και άγρια μαλώματα, είναι οι κωδικοί που όλο και να γνωρίζουμε. Ξέρουμε ότι κάποια γυναίκα βιάζεται απ' τον σύζυγό της.

Είναι τόσο γνώριμες ιστορίες... Σίγουρα κύριοι νομοθέτες θα έχει συμβεί και σε σας τουλάχιστον να ακούσετε. Συμβαίνει τόσο συχνά!

Ξέρουμε ότι κάποιες γυναίκες αποδέχονται τον συζυγικό βιασμό, ίσως γιατί ξέρουν ότι συμβαίνει σχεδόν σ' όλες, ίσως για να μη χάσουν τους συζύγους

τους, ή γιατί μπορεί και να πιστεύουν ότι οι σύζυγοι έχουν αυτό το δικαίωμα. Όμως αφείστε στις ίδιες να επιλέξουν αν θα ζουν ή όχι με τους βιαστές τους.

Αν θέλαμε να πούμε λίγα λόγια πάνω στη νομοθεσία για τους βιασμούς, θα στεκόμασταν καταρχήν στο κεφάλαιο που περιλαμβάνει τις ρυθμίσεις περί βιασμών :

Οι ρυθμίσεις αυτές λοιπόν περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο "Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας". Βέβαια είναι ένα βήμα μπροστά από το προηγούμενο καθεστώς που ήθελε τους βιασμούς στα εγκλήματα κατά των ηθών. Όμως το ότι συμπεριλαμβάνεται στο ανωτέρω κεφάλαιο, κάνει αδύνατη την συνολική οριοθέτηση του προβλήματος του βιασμού και φυσικά την αντιμετώπισή του. Γιατί ο βιασμός αντιμετωπίζεται τόσο μερικά, που φυσικά δεν μπορεί να προσδώσει συνολικά το πρόβλημα και φυσικά ούτε και να το αντιμετωπίσει. Ο βιασμός μας προσβάλλει, μας ταπεινώνει, μας εκμηδενίζει σαν προσωπικότητες και δεν αφορά μόνο τη γενετήσια ελευθερία μας. Αφορά τη συνολική ελευθερία μας και τον αυτοκαθορισμό του εαυτού μας.

Ένα άλλο ζήτημα που προκύπτει απ' τις ρυθμίσεις αυτές είναι η άφυλη αντιμετώπιση του προβλήματος. Λες και βιάζονται όλοι. Η αντίληψη που θέλει μια "ισότητα" χωρίς καμιά πραγματική βάση, δεν μπορεί να δει και την ουσία των προβλημάτων. Προσπαθεί με μια ισοπεδωτική λογική να μας πείσει ότι οι άνδρες και οι γυναίκες αντιμετωπίζουν πάντα τα ίδια προβλήματα. Ακόμη και αυτό των βιασμών!

Ένα άλλο πρόβλημα που υπάρχει στο νόμο είναι για το αυτεπάγγελτο των βιασμών.

Πράγματι το 344 Ποιν. Κώδ. ορίζει: "Η ποινική δίωξη στις περιπτώσεις του άρθρου 336 Π.Κ. (βιασμός) ασκείται αυτεπάγγελτως, ο εισαγγελέας όμως μπορεί κατ' εξαίρεση με αιτιολογημένη διάταξη του, ύστερα από έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών να απέχει οριστικά από την άσκηση της ποινικής δίωξης ή, αν έχει ασκήσει ποινική δίωξη, να εισαγάγει την υπόθεση στο αρμόδιο Συμβούλιο Πλημ/κών· αυτό μπορεί να παύσει οριστικά την ποινική δίωξη εκτιμώντας τη δήλωση του θύματος, ότι η δημοσιότητα από την ποινική δίωξη θα έχει συνέπεια το σοβαρό ψυχικό τραυματισμό του θύματος".

Δηλαδή αυτεπάγγελτη δίωξη με προϋποθέσεις. Βέβαια καταλαβαίνουμε ότι τα θύματα, όχι κάποια από τα θύματα, αλλά όλα υφίστανται ισχυρό ψυχικό τραυματισμό από τη δημοσιότητα της δίκης και τον τύπο. Όμως σίγουρα δεν μπορεί κανείς μ' αυτή τη δικαιολογία, να αφήνει απώρητους βιαστές. Ούτε φυσικά είναι έγκυρο να κρίνει οποιοσδήποτε άνδρας (που σχεδόν πάντα είναι οι εισαγγελείς)

την ψυχική κατάσταση του θύματος. Επειδή βέβαια δεν θεωρούμε καθόλου πραγματοποιήσιμο να ζητήσουμε την αλλαγή της αντιμετώπισης του θύματος από τους παράγοντες της δίκης και τον τύπο, γιατί απ' αυτούς κυρίως υφίσταται τον ψυχικό τραυματισμό το θύμα, μια και πολύ συχνά μετατρέπεται αυτή σε κατηγορούμενη, πιστεύουμε ότι αυτό που θα μπορούσε να προταθεί σήμερα είναι :

Ποτέ να μη σταματάει η ποινική δίωξη για τους βιαστές, δηλαδή να ασκείται κανονικά αυτεπάγγελτα η ποινική δίωξη, αλλά κατόπιν αιτήσεως του θύματος, να διεξάγεται η συζήτηση κεκλεισμένων των θυρών, όταν οι ίδιες οι γυναίκες που βιάστηκαν μιλήσουν για ψυχικό τραυματισμό τους. Και φυσικά, σ' όλες τις δίκες βιασμών να επιλέγονται σαν ένορκοι, γυναίκες. Τέλος να μπορούν να συμμετέχουν οι γυναίκες οργανώσεις σαν πολιτική αγωγή.

ΚΑΤΑΛΗΓΟΝΤΑΣ :

Ο βιασμός έχει πολύ λιγότερη σχέση με τον έρωτα ή με σεξουαλικότητα απ' ότι με την επιβολή, το μισογυνισμό και την εξουσία. Δεν προέρχεται ούτε από σεξουαλικά προβλήματα, ούτε από τις ζωώδεις ορμές των ανδρών, αλλά από το μίσος προς το γυναικείο φύλο, από την ανάγκη καθυπόταξης και ελέγχου του.

Έτσι ο βιασμός, ο οποιοσδήποτε βιασμός, τόσο από αγνώστους όσο και από τους συζύγους τους, σημαίνει έλλειψη στοιχειώδους σεβασμού στο άτομο και την ελευθερία του.

Οι άνδρες πιστεύουν ότι έχουν δικαίωμα στο σεξ. Είναι πεισμένοι γι' αυτό και ο νόμος το επισφραγίζει. Όταν μάλιστα είναι παντρεμένοι, πιστεύουν ότι ήδη έχουν "πληρώσει" γι' αυτό, και είναι δικαίωμά τους, να το πάρουν ακόμη και με τη βία.

Η αλλαγή του νόμου και η ποινικοποίηση του βιασμού στο γάμο, δεν είναι παρά ένα αναγκαίο βήμα. Δεν πρόκειται για καμιά ριζοσπαστική διεκδίκηση, αλλά για μια συνταγματική επιταγή, για *στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα*. Όταν σήμερα όλοι είναι υπέρμαχοι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπου γης, πώς μπορούν και ανέχονται την καταπάτηση τέτοιων δικαιωμάτων σε συμπολίτισές τους;

Τα λόγια για ένα βιασμό, βγαίνουν τόσο δύσκολα. Όταν οι γυναίκες με τόσο προσωπικό κόστος η κάθε μια, προσπαθούμε να βρούμε το δρόμο προς τη χειραφέτησή μας, η υπόθεση ενός βιασμού ή ο φόβος του και μόνο, είναι τόσο άδικος και μας πάει τόσο πίσω.

Αν και όλοι ζητούν τόσα από μας και όλοι μας ρίχνουν τόσες ευθύνες, θέλουμε και 'μεις να επισημάνουμε μια ευθύνη που πρέπει όλες να επωμισθούμε: *την καταγγελία των βιαστών*.

ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ :

Σε περιπτώσεις που έχετε υποστεί βιασμό, αν μπορείτε να μετακινηθείτε μόνη σας να πάτε αμέσως σε Νοσοκομείο, διαφορετικά να καλέσετε τις πρώτες βοήθειες στον αριθμό 166.

Για την υγεία σας, πρέπει να φροντίσετε να εξετασθείτε :

1. Για αφροδίσιο νόσημα ή AIDS: αμέσως ζητείστε πενικιλίνη ή αγωγή για την περίπτωση που θα έχετε προσβληθεί από αφροδίσιο νόσημα και μετά από 4 - 6 εβδομάδες κάντε τεστ για Aids.

2. Για εγκυμοσύνη: Σε περίπτωση βιασμού με συνουσία, περιμένετε γύρω στις 6 εβδομάδες από την τελευταία σας περίοδο και μετά επισκεφθείτε τη γυναικολόγο σας και κάντε τεστ εγκυμοσύνης.

3. Για τραυματισμό: Αν έχετε μωλωπιστεί, κοπεί ή τραυματιστεί, απαιτείστε στο νοσοκομείο, να σας κάνουν γενική εξέταση για τυχόν εσωτερική αιμορραγία.

Νομικές και άλλες συμβουλές :

1. Αν είστε στο δρόμο και κινδυνεύετε από βιασμό, αρχίστε να φωνάζετε δυνατά βοήθεια, επικαλούμενες άλλες αιτίες και όχι βιασμό, π.χ. φωτιά ή κλέφτης, γιατί πιο εύκολα θα βγουν να σας βοηθήσουν, απ' ότι αν φωνάξετε βιασμός βοήθεια.

Αν είστε σε σπίτι, χτυπήστε δυνατά το πάτωμα ή τους τοίχους, φωνάζοντας να σας ακούσουν οι γείτονες ή καλέστε αμέσως το 100.

2. Αν έχετε υποστεί βιασμό και θέλετε να τον καταγγείλετε, μη πλυθείτε, μην αλλάξετε ρούχα, μην εξαφανίσετε τα "πειστήρια" που τυχόν υπάρχουν. Προετοιμασθείτε ψυχολογικά, γιατί θα σας υποβληθούν "δύσκολες" ερωτήσεις από την αστυνομία.

3. Στο νοσοκομείο και την αστυνομία, ζητείστε να καταγραφεί ο βιασμός στα βιβλία συμβάντων, για να ασκηθεί ποινική δίωξη. Δεν χρειάζεται να κάνετε μήνυση γιατί ο βιασμός διώκεται αυτεπάγγελτα. Όμως πρέπει να ενημερώσετε την αστυνομία ή τον εισαγγελέα υπηρεσίας. Ζητείστε αντίγραφο του βιβλίου που κατέγραψαν την περίπτωση, για να το χρησιμοποιήσετε στη δίκη.

4. Στο νοσοκομείο ζητείστε να σας εξετάσει ιατροδικαστής και από τον ιατροδικαστή ζητείστε βεβαίωση.

5. Αν έχετε βιαστεί από το σύζυγό σας, επειδή ο βιασμός συνοδεύεται συνήθως από κακοποίηση, κάντε όσα αναφέρονται σε σχετικό κείμενο στο περιοδικό με τίτλο "Η κακοποιημένη γυναίκα", και ζητείστε να καταγραφεί στο νοσοκο-

ΑΙΤΗΜΑΤΑ :

Τα βασικά αιτήματα που πρέπει να διεκδικήσουμε αυτή την περίοδο είναι :

1. Υπαγωγή του βιασμού στο κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα: Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας.

2. Ποινικοποίηση του βιασμού στο γάμο.

3. Αυτεπάγγελτη δίωξη των βιαστών χωρίς προϋποθέσεις. ΜΟΝΟ κατόπιν αιτήσεως του θύματος που αντιμετωπίζει ψυχικά προβλήματα να γίνεται η δίκη κεκλεισμένων των θυρών και να μη παύει η ποινική δίωξη.

4. Βιασμός να θεωρείται κάθε πράξη σεξουαλικού καταναγκασμού των γυναικών και όχι μόνο η συνουσία.

5. Σε δίκες βιασμών να θεσμοθετηθεί το να είναι ένορκοι γυναίκες καθώς και να παρίστανται σαν πολιτική αγωγή γυναίκες ομάδες και οργανώσεις.

6. Ο βιαστής υποχρεωτικά να περνούν από τεστ Aids.

μείο και την αστυνομία ότι έχετε βιαστεί.

6. Επειδή ο βιασμός διώκεται αυτεπάγγελτα, μπορεί οποιαδήποτε να καταγγείλει ένα βιασμό όχι μόνο τον δικό της, αλλά οποιονδήποτε βιασμό έχει μάθει ή έχει δει. Σ' αυτή την περίπτωση καλείται μάρτυρας στη δίκη.

7. Επειδή ένα βιασμό πάντα ακολουθεί η ψυχολογική κατάρρευση, πρέπει να ζητήσετε τη συμπάρσταση κάποιας φίλης. Επίσης πρέπει να μιλήσετε για να βγάλετε την οργή σας. Αν η γυναίκα αντιμετωπίζει έντονο πρόβλημα, καλό είναι να απευθυνθείτε στα κέντρα ψυχικής υγιεινής και στο sos τηλέφωνο για κακοποιημένες ή βιασμένες γυναίκες (βλέπε σε σχετικό κείμενο στο ίδιο περιοδικό). Το τηλέφωνο sos είναι: 273 645.

8. Σημαντική είναι η αυτοάμυνα. Έτσι καλό είναι ή να μάθετε κάποια τεχνική αυτοάμυνας ή οποιονδήποτε άλλο τρόπο επιλέξετε. Όμως καλό είναι να μεριμνήσετε για πρόληψη.

9. Τέλος αυτό που μπορεί να βοηθήσει πιο ουσιαστικά για την αποφυγή βιασμών, είναι το να αποφύγουμε εμείς οι γυναίκες να αισθανόμαστε θύματα και να ενεργήσουμε δημοσιοποιώντας οποιοδήποτε γεγονός βιασμού έχουμε υποστεί. Μόνο έτσι θα βοηθήσουμε να καταγραφούν περιπτώσεις και να δημιουργηθούν ποσοστά, πράγμα που θα συντελέσει στο να ναγκαστεί η Πολιτεία να λάβει μέτρα, να ιδρύσει σπίτια και κέντρα για βιασμένες γυναίκες. Άλλωστε η μυστικότητα σε τίποτα δεν μας βοήθησε μέχρι τώρα!

Θεοδώρα Γούλιαρου

SOS τηλέφωνο, αυτόματος

τηλεφωνητής, έρωτας και σεξ

Λαμπρινή Σοχωρίτη

Πώς με πονάει ο πόνος όλων αυτών των γυναικών.
Πώς με πονάει ο δικός μου πόνος.

Κι' αυτός ο αέρας απόψε.

Τρικυμία στα σπλάχνα μου.

Δε θα περάσει αυτή η νύχτα;

Όλες, μ' όποιες ιδεολογικές και κοινωνικές διαφοροποιήσεις, πιστεύω ότι έχουμε κάτι κοινό: τη μοναξιά - μια μοναξιά πολύ διαφορετική απ' όλες τις άλλες:

ΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ ΜΑΣ

Είναι η μοναξιά τού να μιλάς μια γλώσσα που οι άλλοι δεν την καταλαβαίνουν.

Κι' όταν μιλάς για έρωτα, έ, τότε πια είναι που η γλώσσα αυτή φαντάζει όχι μόνο ακατανόητη αλλά γίνεται και δυσάρεστη.

Κάποιους ενοχλεί, κάποιους ταραίζει, κάποιους ξεβολεύει.

Μιλάμε για τρυφερότητα, για επικοινωνία, για αγγίγματα, για χάδια στα μαλλιά, για αγκαλιές πέρα απ' την υποχρέωση της συνουσίας. Μιλάμε για συναίσθημα και πάθος για συναίσθημα, μιλάμε για εκτίμηση, για κατανόηση, για αλληλοσεβασμό.

Μιλάμε για έρωτα

Μιλάνε για σεξ

Ένα σεξ απογυμνωμένο, νεκρό, αποσπασματικό. Στήθος, αιδοίο, γλουτοί. Κομμάτια, κομμάτια, κομμάτια.

Κομματιαστά αντικείμενα και κομμάτια αντικειμένων. Κομμάτια προς κατανάλωση και στιγμιαία τέρψη. Με τα

αντικείμενα δε συζητάς, δεν ερωτοτροπείς, δεν αγγίζεις με τις ώρες. Με τα αντικείμενα συνουσιάζεις, αδειάζεις το περιεχόμενό σου για να συνεχίσεις ξαλαφρωμένος τις κοινωνικές και εργασιακές σου δραστηριότητες. Κι' όλ' αυτά στα γρήγορα, μήπως και προλάβεις και νιώσεις ότι το δοχείο των απορριμμάτων σου είναι κι' αυτό άνθρωπος κι' ίσως πιο αξιόλογος από σένα που τον βιάζεις νόμιμα και με τις ει χές των διαφημίσεων και των πορνό και τον προσπερνάς.

Σίγουρα πιο αξιόλογος από σένα χυδαίει άντρα, που καλείς το νούμερο μόνο και μόνο για να βιάσεις τ' αυτιά μας και τη συνειδησή μας μ' όλες τις διαστροφές της στερημένης και κακόμοιρης σεξιστικής σου ύπαρξης. Απ' τη μια σε μισώ κι' απ' την άλλη σε λυπάμαι, γιατί φαντάζεις τόσο άδειος και γελοίος μπροστά στις γυναικείες κουβέντες που ακολουθούν.

Είναι βέβαια απ' τη μια η διαπαιδαγώγηση που υπέστης και συνεχίζεις να υφίστασαι απ' όλο το κοινωνικό πλέγμα. Είναι όμως κι' από την άλλη ότι όλα αυτά σου καλάρεσαν απ' ότι φαίνεται, σε βόλεψαν και δε λες να τα πετάξεις από πάνω σου.

Η τουλάχιστον να προσπαθούσες.

Η προσπάθεια κάθε ανθρώπου, γυναίκας ή άντρα, να γκρεμίσει μέσα του το στρεβλό οικοδόμημα του φύλου του είναι, το λιγότερο, εκπλητέα.

Μέσα σ' αυτό τον κικεώνα του σεξισμού, του πορνό και της βίας, τα λόγια της Ανζα Meylenbelt φαντάζουν τραγικά απλά και όμορφα: **'Σεξουαλικότητα, τί είναι τάχα αυτό;**

Ανάγκη για στοργή, για ένα σώμα.

Να σε θλέπει και να σ' αγγίζει κάποιος''.

Ο ΑΝΕΞΕΡΕΥΝΗΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟΥ

Μια συνοπτική παρουσίαση της εργασίας της Jean Baker Miller ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΝΕΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

"Όλες οι γυναίκες έχουν ορισμένα πολύτιμα κοινά χαρακτηριστικά που όμως δεν αναγνωρίζονται ως θετικά στοιχεία".

Το 1976, μετά από πολυετή πείρα, η ψυχολόγος και ψυχίατρος J. B. Miller θέλησε να ξεκινήσει μια περιγραφή αυτών των εσωτερικών δυνάμεων της κάθε γυναίκας, και παράλληλα ν' αναζητήσει τους λόγους για τους οποίους αγνοούνται. Υπήρχε όμως και ένα άλλο εξ ίσου βασικό κίνητρο που την ώθησε στη συγγραφή αυτού του βιβλίου. Μέσα στη γενική σύγχυση που επικρατούσε τότε υπήρχε και η αντίληψη ότι το νέο πρότυπο γυναίκας ταυτιζόταν με το γνωστό ανδρικό πρότυπο (αυτό βέβαια δεν είναι συνήθως τίποτε άλλο παρά ένα προσωρινό και ίσως αναγκαίο φαινόμενο μιας μεταβατικής εποχής). Θέλοντας λοιπόν να αποτρέψει ένα τέτοιο στόχο, με καταστροφικές -όπως τις χαρακτηρίζει- συνέπειες, θεώρησε σημαντικό να βοηθήσει στη δημιουργία νέων προτύπων και καινούργιων οραμάτων που δε θα μισούνται τα παλαιά πρότυπα.

Εκτός όμως από την ακαδημαϊκή και συγγραφική της δραστηριότητα η Miller έχει βοηθήσει πολλές γυναίκες με τη δουλειά της ως ψυχολόγος, σύμβουλος και μέλος διαφόρων επιτροπών που ασχολούνται με γυναικεία ή γενικότερα κοινωνικά προβλήματα. Το βασικό κίνητρο και η θεμελιώδης αρχή αυτής της πολύπλευρης δραστηριότητας νομίζω πως εμπεριέχεται σε μια φράση του προλόγου της: "Δεν μπορούμε να αναμένουμε σημαντικές κατακτήσεις για τις γυναίκες αν η πλειοψηφία των γυναικών δεν μοιράζεται ή δεν απολαμβάνει αυτές τις προόδους. Δεν νομίζω ότι τα επιπλέον πλεονεκτήματα που απέκτησαν οι ήδη προνομιούχες γυναίκες την τελευταία δεκαετία θα συνεχίσουν να υπάρχουν εφ' όσον δεν συμμετάσχουν σ' αυτά και οι υπόλοιπες γυναίκες". Αυτή η απλή αλήθεια θα έπρεπε να προβληματίσει τη σύγχρονη Ελληνίδα που πιστεύει ότι το γυναικείο ζήτημα έχει λυθεί και όλες οι αναγκαίες ελευθερίες και τα δικαιώματα είναι στη διάθεση της καθεμιάς.

Όπως αναφέρει, μια από τις σπουδαιότερες προόδους είναι ότι πολλές γυναίκες έχουν αποκτήσει μια καινούργια αίσθηση της ταυτότητάς τους ως γυναί-

κες. Κάποτε αυτές οι γυναίκες δεν πίστευαν ούτε στη δικιά τους προσωπική αξία σαν άτομα, ούτε σ' αυτήν των άλλων γυναικών. Αντιθέτως, το αποκλειστικό επίκεντρο της προσοχής και του ενδιαφέροντος των γυναικών ήταν οι άνδρες. Όμως, υποτιμώντας την αξία των άλλων γυναικών, υποτιμούνε, αναπόφευκτα, και τους εαυτούς τους.

ΜΕΡΟΣ Α. Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ: ΟΙ ΚΥΡΙΑΡΧΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ

Ι. Σχέσεις προσωρινής και σχέσεις μόνιμης ανισότητας

Σχέσεις στις οποίες υπάρχει μια προσωρινή ανισότητα ανάμεσα στα δύο μέλη είναι οι σχέσεις γονέων/παιδιών, δασκάλων/μαθητών-τριών, θεραπευτών/ασθενών, και άλλες. Το "κυρίαρχο" ή "άνωτερο" μέλος σε μια τέτοια σχέση έχει κάποιες ικανότητες, γνώσεις, πολύτιμες ιδιότητες ή συναισθηματική ωριμότητα και ο ρόλος του/της είναι να βοηθήσει το "κατώτερο" μέλος να τις αποκτήσει έτσι ώστε στο τέλος να εξισωθούν. Για καμιά από τις προαναφερόμενες σχέσεις δεν έχει διατυπωθεί επαρκής ή ολοκληρωμένη θεωρία και πρακτική.

Κατά τη Miller, η προβληματική φύση αυτών των σχέσεων πηγάζει από το γεγονός ότι λειτουργούν μέσα στα πλαίσια μιας δεύτερης σχέσης μόνιμης κοινωνικής ανισότητας από την οποία δέχονται συντριπτικές επιδράσεις. Αυτό το δεύτερο είδος ανισότητας πλάθει τον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνουμε πράξεις και διαμορφώνουμε αντιλήψεις που ισχύουν και στις άλλες σχέσεις (προσωρινής ανισότητας). Στις σχέσεις όπου επικρατεί μόνιμη ανισότητα δεν υπάρχουν προοπτικές για εξισορρόπηση εφ' όσον τα κριτήρια της "κατωτερότητας" ισχύουν εκ γενετής: φύλο, χρώμα, κοινωνική τάξη, εθνικότητα, θρησκεία κ.λπ. Η κυρίαρχη ομάδα ενός πολιτισμού πάντοτε έχει την αποκλειστικότητα σ' όλες τις δραστηριότητες και τους τομείς τους

οποίους θεωρεί πολύτιμους και σημαντικούς ενώ ταυτόχρονα όσες λειτουργίες θεωρούνται χαμηλότερης αξίας υποβιβάζονται στους εξαρτημένους.

Οι γυναίκες αποτελούν τη μεγαλύτερη εξαρτημένη και υποβιβασμένη ομάδα στην ιστορία της ανθρωπότητας. Παρ' όλες τις ομοιότητες με άλλες "κατώτερες" ομάδες -λόγου χρώματος ή κοινωνικής τάξης- η γυναικεία εξάρτηση παρουσιάζει μοναδική ιδιαιτερότητα και πολυπλοκότητα, φτάνει να σκεφτούμε πως οι γυναίκες εμπλέκονται σε έντονες διαπροσωπικές σχέσεις με άνδρες (δηλαδή, μέλη της κυρίαρχης ομάδας) και συνθέτουν την οικογένεια, μέσα στην οποία διαμορφώνεται ο ανθρωπίνος νους όπως τον ξέρουμε. Η κατανόηση της γυναικείας συμπεριφοράς και ψυχολογίας, όπως αυτή έχει εξελιχθεί στα πλαίσια της εξάρτησής της, θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην πληρέστερη κατανόηση της ανθρωπίνης ψυχολογίας. Αυτό είναι κάτι στο οποίο η Miller δίνει ιδιαίτερη σημασία.

Όπως κάθε εξαρτημένη ομάδα, οι γυναίκες έχουν αναπτύξει αναγκαστικά βασικές τακτικές επιβίωσης. Έτσι, αποφεύγουν να αντιδράσουν άμεσα και με ειλικρίνεια στην κακομεταχείριση. Τέτοιες αντιδράσεις μπορούν να επιφέρουν διάφορες "πρωρίες": οικονομικές δυσκολίες, κοινωνικό εξοστρακισμό, σωματική κακοποίηση, ψυχολογική απομόνωση ή και διάγνωση ψυχικής ανωμαλίας.

Καθοδηγούμενες από το ένστικτο αυτοσυντήρησης πάλι, οι γυναίκες μαθαίνουν να "διαβάζουν" ανθρώπους και καταστάσεις, έτσι ώστε να προβλέπουν εγκαίρως και να μη προκαλούν τη δυσάρεσκεια των ανδρών. Συγχρόνως, βέβαια, αν είναι καλές μαθήτριες ξέρουν και πως ακριβώς να τους ευχαριστούν. Κάπως έτσι αρχίζει η γνωστή ιστορία της "γυναικείας διαίσθησης" και της "γυναικείας πονηριάς".

Δυστυχώς όμως, συμβαίνει να γνωρίζουν οι γυναίκες τους άνδρες πολύ καλύτερα από ότι γνωρίζουν τον εαυτό τους. Ακόμη χειρότερα, έχουν απορροφήσει πολλές αναλήθειες που έχει κατασκευάσει η κυρίαρχη ομάδα. Εν τούτοις, οι γυναίκες έχουν ορισμένες προσωπικές εμπειρίες και αντιλήψεις οι οποίες καθρεπτίζουν με σαφήνεια την

αληθινή τους υπόσταση και τη μειονεκτική τους θέση. Αυτές οι αντιλήψεις έρχονται σε αντίθεση με την προϋπάρχουσα μυθολογία δημιουργώντας έτσι μια εσωτερική σύγκρουση και ψυχική ένταση.

Σύμφωνα με τη Miller, οι γυναίκες πρέπει να φέρουν στην επιφάνεια και να εξωτερικεύσουν αυτή τη σύγκρουση αν πρόκειται να κατανοήσουν τον εαυτό τους, να εξερευνήσουν την προσωπικότητά τους, να εμπλουτίσουν τη ζωή τους και να απελευθερωθούν.

II. Γιατί αυτές οι "ασήμαντες" υπάρξεις είναι σημαντικές

Μήπως όμως είναι εσφαλμένη η εντύπωση πως στις γυναίκες παραχωρήθηκαν -λόγω της κατωτερότητάς τους- οι χαμηλότερες και πιο ασήμαντες από τις ανθρωπίνες δραστηριότητες; Χώρος δράσης των γυναικών δεν θεωρείται μόνο η περιποίηση και καθαριότητα, όσον αφορά το σώμα και τις σωματικές λειτουργίες (κυρίως όσες είναι κατά γενική αντίληψη "βρώμικες", "δυσάρεστες" ή και "ανεξέλεγκτες"); εξ ίσου γυναικείος χώρος θεωρείται η έντονη συναισθηματική συμμετοχή, συνεργασία και δημιουργικότητα που αποτελούν αναγκαίες και απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανθρωπινή ζωή και ανάπτυξη. Και πάλι υπενθυμίζω ότι η Miller δεν εννοεί πως οι γυναίκες θά 'πρεπε να μείνουν ικανοποιημένες και ευτυχισμένες επιτελώντας κάποιο "υψηλό χρέος" προς την ανθρωπότητα (το γνωστό δόλιο επιχείρημα των ανδρών): αντιθέτως, η Miller αναγνωρίζει την πραγματική αξία αυτών των ιδιοτήτων, γνωρίζοντας συγχρόνως πως αυτές οι ίδιες έχουν γίνει όργανα της υποδούλωσής τους.

ΜΕΡΟΣ Β. ΣΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΜΟΝΟΔΡΟΜΟΙ

I. Οι αδυναμίες είναι λανθάνουσες πηγές δύναμης και ενέργειας

Εξ αιτίας λοιπόν των περιστάσεων και της ιδιαίτερης θέσης τους, οι γυναίκες

έχουν αναπτύξει ορισμένα ψυχολογικά χαρακτηριστικά τα οποία όμως υποτιμούνται συνεχώς από γυναίκες και άνδρες ως αδυναμίες. Η Miller παραθέτει τα λόγια του Bernard S. Robbins ο οποίος ήταν ο πρώτος που προώθησε την ιδέα ότι τα γυναικεία ψυχολογικά χαρακτηριστικά πλησιάζουν περισσότερο ορισμένα ψυχολογικά ουσιώδη και γι' αυτό αποτελούν συγχρόνως πηγές δύναμης και βάσεις για ένα πιο αναπτυγμένο τρόπο ζωής.

α. Παραδέχομαι τις αδυναμίες για να τις ξεπεράσω.

Οι γυναίκες το βρίσκουν ευκολότερο να παραδεχτούν και να αποκαλύψουν ότι αισθάνονται αδύναμες ή ευάλωτες/τρωτές. Ποια είναι όμως η αξία αυτής της ικανότητας;

Τα συναισθήματα αδυναμίας αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ανθρωπίνης ωρίμανσης και, στο βαθμό που οι άνθρωποι έχουν την ικανότητα να εξελίσσονται ψυχολογικά σ' όλη τους τη ζωή, τα συναισθήματα αυτά παρουσιάζονται επανειλημμένα σε μικρούς και μεγάλους ανεξαφέντως. Ως γνωστό οι άνδρες αποθαρρύνονται γενικά στο να εκφράζουν τέτοια συναισθήματα τα οποία μάλιστα θεωρούνται "γυναικεία": έτσι, για ακόμη μια φορά οι γυναίκες γίνονται "φορείς" εκείνων των ανθρωπίνων χαρακτηριστικών που οι άνδρες προσπαθούν να αποβάλλουν.

Το πρόβλημα όμως των γυναικών δεν είναι η παραδοχή των αδύνατων σημείων τους, αλλά το ότι δυσκολεύονται να παραδεχτούν ότι έχουν και δυνάμεις. Η φαινομενική έλλειψη ψυχικού σθένους δεν οφείλεται μόνο στην έλλειψη εμπιστοσύνης στον εαυτό τους (την οποία καλλιεργεί η κοινωνία), αλλά και στο γεγονός ότι η αδυναμία αποτελεί κυρίαρχο συστατικό της "θηλυκότητας". (Ας μη γελοιάστε πως έχουν αλλάξει σήμερα τα πράγματα. Μια πραγματικά δυνατή γυναίκα με εμπιστοσύνη στον εαυτό της συνεχίζει να φοβίζει τους περισσότερους άνδρες. Τώρα βέβαια ζητούν μια επιφανειακά δυναμική γυναίκα είτε γιατί αποτελεί πρόκληση είτε γιατί ελπίζουν να αποκαλύψουν την κατά βάθος αδυναμία της και την παθολογικής φύσης ανάγκη της να στηριχτεί αλλού. Αυτή η ζήτηση εξ' άλλου φαίνεται και από τη συνεχιζόμενη προσφορά του παλαιού προτύπου).

β. Η συναισθηματικότητα

Σύμφωνα με την κυρίαρχη παράδοση η συναισθηματικότητα είναι ένα κακό που εμποδίζει την πραγματική κατανόηση και δράση των ανθρώπων. Οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη αίσθηση του συναισθηματικού στοιχείου που ενυπάρχει σε κάθε ανθρωπινή δραστηριότητα και αυτό οφείλεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, στον

"κατώτερο" ρόλο της (βλ. Μέρος Α). Οι γυναίκες είναι πιο πρόθυμες να δεχτούν ότι, ιδανικά, όλες οι ανθρωπίνες δραστηριότητες θα πρέπει να οδηγούν σε μια μεγαλύτερη συναισθηματική σύνδεση με τους άλλους. Ακόμη, οι γυναίκες μπορούν να επωφεληθούν από αυτή τη συναισθηματικότητα αν συγκεντρώναν την πρότασή τους στην εξερεύνηση και έκφραση του δικού τους συναισθηματικού κόσμου και όχι τόσο των άλλων.

γ. Συμμετοχή στην ανάπτυξη των άλλων

Οι γυναίκες συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη και διαμόρφωση των ανθρώπων, όχι μόνο επειδή είναι το πιο σημαντικό πρόσωπο στη ζωή των παιδιών αλλά και γιατί συχνά βοηθούν και άλλα άτομα στη δύσκολη αυτή διαδικασία. Έτσι γνωρίζουν περισσότερο από κάθε άλλον τις απολαύσεις που αποφέρει η στενή σύνδεση με την ψυχική, συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη. Συγχρόνως όμως η επικρατούσα αντίληψη ότι είναι "κατώτερες" λειτουργίες (απ' ότι η δουλειά των ανδρών έξω από το σπίτι) και ότι είναι οι πιο κατάλληλες για μια γυναίκα, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι δεν τους δίνονται συχνά ίσες ευκαιρίες να αναπτυχθούν οι ίδιες και, λαμβάνοντας υπόψη το συνήθως απομονωμένο, μοναχικό και μη συνεργάσιμο χαρακτήρα του σπιτικού περιβάλλοντος, είναι παράγοντες που έχουν άσχημες ψυχολογικές συνέπειες για τις γυναίκες και για τα παιδιά τους.

Όπως λέει και η Miller, όλες και όλοι θα έπρεπε να συμμετέχουν στην ανάπτυξη των άλλων γιατί δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην χρειάζεται ψυχολογική, συναισθηματική και πνευματική βοήθεια στην ατέλειωτη και δύσκολη αυτή διαδικασία.

δ. Η συνεργασία

Παρ' όλα τα ανταγωνιστικά στοιχεία που υπάρχουν σε κάθε κοινωνία, για να υπάρξει αυτή η οποιαδήποτε κοινωνία χρειάζεται κάποιο υπόστρωμα συνεργασίας. Στην κοινωνία μέχρι και σήμερα αυτό το υπόστρωμα είναι έργο κυρίως των γυναικών. Στην οικογένεια οι γυναίκες συνεχώς προσπαθούν για κάποιο σύστημα συνεργασίας που να εκπληρώνει τις ανάγκες όλων.

Λέγοντας ότι οι γυναίκες έχουν πιο αναπτυγμένο το πνεύμα συνεργασίας, δε σημαίνει βέβαια ότι θά 'πρεπε να θυσιαστούν στο βωμό του συμβιβασμού και της υποδούλωσης, ούτε σημαίνει ότι οι γυναίκες είναι κάτοχοι κάποιας φυσικής αγιοσύνης: απλά ότι αυτό είναι ένα πολύτιμο χαρακτηριστικό το οποίο τις κάνει ικανές να αποδώσουν σε καταστάσεις και επαγγέλματα που απαιτούν τέτοια ιδιότητα. Αναμφίβολα, οι γυναίκες έχουν και ανταγωνιστικές τάσεις τις ο-

ποίες όμως χρησιμοποιούσαν (και χρησιμοποιούν ακόμη) κυρίως μεταξύ τους για χάρη των ανδρών.

ε. Δημιουργικότητα

Κατά τη διάρκεια της ζωής μας, επανειλημμένα δημιουργούμε καινούργια οράματα. Αυτή η αδιάκοπη δημιουργία αποτελεί ζωτική ανάγκη. Φυσικά, η Miller δεν εννοεί την καλλιτεχνική δημιουργία, αλλά ένα είδος προσωπικής δημιουργικότητας, ένα σιωπηλό συχνά αγώνα που οι διαδικασίες του δεν είναι πάντα φανερές.

Στο παρελθόν, οι γυναίκες έπρεπε να δημιουργούν ορισμένους εσωτερικούς ψυχολογικούς μηχανισμούς για να μπορέσουν να επιζήσουν στην αυστηρώς ανδροκρατούμενη κοινωνία. Οι γυναίκες μεγάλωναν (και ακόμη μεγαλώνουν, ως ένα βαθμό) γνωρίζοντας πως οι προϋποθέσεις, οι αξίες και οι στόχοι οι κατ'εξοχήν σημαντικοί για την ανάπτυξη του ατόμου δεν θα ίσχυαν και γι' αυτές. Κατάφεραν όμως να δημιουργήσουν άλλους ρυθμούς και αξίες που θα τις επέτρεπαν να νιώσουν κάποια αυτοεκτίμηση.

Ήδη τα τελευταία χρόνια πολλές γυναίκες προσπαθούν (και καταφέρνουν) να δημιουργήσουν νέα προσωπικά οράματα, να συλλάβουν με το δικό τους καινούργιο τρόπο το τί σημαίνει να είσαι γυναίκα, και έτσι πρέπει να γίνει, συνεχίζει η Miller, αν πρόκειται να αλλάξουμε τις καθημερινές συνθήκες της ζωής μας. Πιστεύω, λέει, ότι οι γυναίκες μπορούν να εκτιμήσουν και να αξιοποιήσουν τα προϋπάρχοντα ψυχολογικά χαρακτηριστικά τους με νέους τρόπους φτάνει να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν την προέλευση και τη διπλή ιδιότητα αυτών των χαρακτηριστικών.

II. Γιατί οι "καλές πράξεις" φέρνουν αρνητικά συναισθήματα: ΔΙΝΩ

Οι περισσότερες γυναίκες βασανίζονται συνέχεια από τις ακόλουθες ανησυχίες: Δίνομαι και δίνω αρκετά στους άλλους; Είμαι ικανή να δώσω όσο θά 'πρεπε; Και, γιατί δε δίνω ή δε δίνομαι αρκετά; Αυτές οι ανησυχίες εκφράζουν συγχρόνως και βαθείς φόβους καθώς οι απαντήσεις συμβάλλουν σημαντικά στην εικόνα που πλάθουν οι γυναίκες για τον εαυτό τους.

Οι άντρες δεν ανησυχούν σε τέτοιο

βαθμό για το αν δίνουν/δίνονται αρκετά στους άλλους. Έτσι λοιπόν, ενώ το γυναικείο "ΔΙΝΩ" ηθικές και υπαρξιακές διαστάσεις, στους άνδρες μπορεί να σημαίνει κυρίως δύο πράγματα: στηρίζω οικονομικά (π.χ. την οικογένεια) ή και προσφέρω κάτι στο σύνολο της ανθρωπότητας.

Μια αρκετά συνηθισμένη περίπτωση όπου φαίνονται οι υπάρχουσες αρνητικές επιπτώσεις αυτής της ψυχολογίας είναι η ερωτική πράξη. Πολλές γυναίκες συνεχίζουν να νιώθουν ότι στον ερωτικό τους ρόλο κυρίως δίνονται ή δίνουν ενώ δυσκολεύονται να πιστέψουν ότι παίρνουν (ή ότι θά 'πρεπε να πάρουν). Συχνά οι γυναίκες νιώθουν ότι οι άλλοι ζητούν πολλά απ' αυτές σαν μητέρες, κόρες, εργαζόμενες ή σύντροφοι, αλλά δεν επιτρέπουν στον εαυτό τους να παραδεχτεί ότι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις παραπάνω πιέσεις.

Απ' ό τι γράφει η Miller, μπορώ να πω συνοπτικά ότι τα μέτρα αξιολόγησης της κοινωνίας έρχονται σε ρήξη με τις γυναικείες αξίες, έτσι ώστε ενώ είναι επιτακτική ανάγκη στις γυναίκες να νιώθουν ότι δίνουν για να έχουν αυτοεκτίμηση, η κοινωνία όχι μόνο δεν αναγνωρίζει αυτά που δίνουν οι γυναίκες, αλλά ούτε καν θεωρεί υπαρκτές τις δραστηριότητές τους. (Σύμφωνα με τα κοινωνικά δεδομένα, μια απασχόληση ή δραστηριότητα είναι πραγματική μόνο εφ' όσον επιφέρει

άμεσο υλικό ή άλλο κέρδος στο ίδιο άτομο). Η σύγχυση και εσωτερική σύγκρουση που δημιουργούνται στις γυναίκες είναι επακόλουθα. Είμαστε όμως καταδικασμένες σ' αυτό το αδιέξοδο; Όχι, φτάνει ν' αντιληφθούμε την πραγματική αξία των όσων κάνουμε και να μην αφήνουμε τους άλλους να υποβιάζουν τις δραστηριότητές μας. Επίσης χρειάζεται ν' αντισταθούμε στην πίεση να δίνουμε πέρα από τις δυνάμεις μας και να διεκδικήσουμε το ανθρώπινο δικαίωμά μας για καθαρά προσωπικές αναζητήσεις. Κρίνοντας λοιπόν από το παρελθόν, οι γυναίκες μπορούν να πετύχουν καταπληκτικά πράγματα φτάνει να πιστέψουν ότι με την άλφα δραστηριότητά τους δίνουν ή προσφέρουν στους άλλους.

III. Το σύνδρομο της "γυναίκας μάρτυρα" και η αίσθηση της αποτυχίας

Στην ανδροκρατούμενη κοινωνία η βοήθεια και οι υπηρεσίες προς τους άλ-

λους είναι δουλειές που πρέπει να γίνονται από "κατώτερους", (με βάση το χρώμα, τη κοινωνική τάξη ή το φύλο). Όσο πιο προσωπική είναι η βοήθεια ή η υπηρεσία που προσφέρεις, τόσο πιο κατώτερη/ος άνθρωπος θα είσαι και, όσο λιγότερο πληρώνεσαι για μια τέτοια δουλειά τόσο χαμηλότερα πέφτει η προσωπική σου αξία. Σ' ένα τέτοιο σύστημα αξιών είναι ευνόητο να θεωρείται μια γυναίκα σχεδόν άνευ αξίας εφ' όσον δεν πληρώνεται από κανένα για τις πολλαπλές υπηρεσίες της. Βέβαια, υπάρχει ο άνδρας της που την συντηρεί "χαριστικά" σχεδόν, και της δίνει κάποιο χρηματικό ποσό σαν "χαρτζιλίκι".

Δυστυχώς οι γυναίκες έχουν αφομοιώσει αυτό το αξιολογικό σύστημα σε βαθμό που να πιστεύουν και οι ίδιες ότι δεν κάνουν τίποτα σε σύγκριση με την δραστήρια και ενεργητική ζωή των ανδρών έξω απ' το σπίτι. Συγχρόνως όμως, (έχοντας υπ' όψιν και τη ψυχολογία του ΔΙΝΩ), δημιουργείται μια παράδοξη σύγκρουση εφ' όσον για την ίδια τη γυναίκα η προσωπική της αξία αυξάνεται αναλογία με το πόσο δίνει και υπηρετεί άλλους. Η εσωτερική ανάγκη να προσφέρει υπηρεσίες μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένες πολύπλοκες ψυχολογικές καταστάσεις. Ετσι συμβαίνει να παραμελούν τον εαυτό τους πιστεύοντας όμως παράδοξως - και συχνά ασυνείδητα - ότι υπηρετώντας τους άλλους και οι δικές τους προσωπικές ανάγκες θα εκπληρωθούν συγχρόνως κατά κάποιο τρόπο. Δυστυχώς πρόκειται πολλές φορές για ανάγκες που δεν έχουν ερευνηθεί και δεν μπορούν ούτε να εκφράσουν. Δεν είναι λίγες οι γυναίκες που χαρακτηρίζονται από το σύνδρομο της "αυτοθυσίας". Πιστεύουν ότι θα κερδίσουν την αγάπη και την αφοσίωση των άλλων με τις συνεχείς φροντίδες και υπηρεσίες τους. Συνήθως όμως συμβαίνει το αντίθετο, και ο άντρας ή και τα παιδιά νιώθουν παγιδευμένοι απ' αυτήν την εξάρτηση και απωθούν τη γυναίκα που τους παρέχει υπερβολικές φροντίδες. Από την άλλη, η γυναίκα αν καταλάβει ότι δεν έχει κερδίσει ούτε την αγάπη ούτε την αφοσίωση του, ενισχύεται και επιβεβαιώνεται η πίστη της ότι οι άλλοι δεν ενδιαφέρονται γι' αυτήν παρά μόνο για τις υπηρεσίες που προσφέρει και όχι για την ίδια. Παρ' όλα αυτά δεν παραιτείται απ' αυτό το ρόλο κυρίως επειδή, όπως τόνισα, η ανάγκη να διένεξη και να υπηρετεί αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος της γυναικείας ψυχολογίας, όπως διαμορφώνεται μέσα στη συγκεκριμένη κοινωνία. Κατά συνέπεια, αρχίζει ένας φαύλος κύκλος που αποτελείται από δύο αναπόσπαστα φαινόμενα: το σύνδρομο της γυναίκας "μάρτυρα" και η συνεπακόλουθη αίσθηση της αποτυχίας. Είναι ένας κύκλος ο οποίος δεν είναι αποκλειστικότητα των παντρεμένων γυναικών

αλλά συμβαίνει στις περισσότερες άλλες γυναίκες, μ' ότι τυχαίνει να ασχολούνται.

Το πρώτο βήμα λοιπόν για τις γυναίκες είναι να κατανοήσουν αυτή τη στάση μαζί με τα αίτια της. Ετσι μόνο θα μπορέσουν να αποφύγουν τις δυσάρεστες περιπλοκές. Επειτα είναι ανάγκη να καταφέρουν να εκφράσουν τις προσωπικές τους ανάγκες για να μην περιμένουν να τις εκπληρώσουν μέσω κάποιου άλλου ή ως "αντάλλαγμα" για υπηρεσίες. Βέβαια, όπως ήδη ανέφερα, τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να αποδειχτούν πολύτιμα αν τα επενδύσουν σε δραστηριότητες και επαγγέλματα όπου είναι απολύτως απαραίτητα. Όσο για το κοινωνικό σύνολο, εκεί είναι κάτι παραπάνω από χρήσιμα είναι ζωτικά στοιχεία.

ΜΕΡΟΣ Γ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα απ' αυτή την συνοπτική παρουσίαση, προσπάθεια - ανάμεσα σ' άλλα - να τονίσω ότι αυτά τα πολύ κοινά γυναικεία χαρακτηριστικά αποτελούν συγχρόνως και ουσιώδεις ανθρώπινες ανάγκες. Παρ' όλο που, όπως λέει η Miller, χρειάζονται οπωσδήποτε πιο ειδικές προσεγγίσεις στο θέμα αυτό, οι βασικοί χώροι με σημαντικές προοπτικές είναι η προσωπική δημιουργικότητα και αυθεντικότητα, η συνεργασιμότητα με την ταυτόχρονη εξωτερική και αποδοχή των συγκρούσεων, η αυτοπεποίθηση και η ισχύς. Αυτοί είναι αναγκαίοι παράγοντες για τη μελλοντική εξέλιξη των γυναικών. Βασικότατο στοιχείο και προϋπόθεση αυτής της εξέλιξης είναι η φύση των ανθρωπίνων σχέσεων. Εξ' άλλου το θέμα των ανθρωπίνων σχέσεων αποτελεί βασική οργανωτική αρχή της γυναικείας ύπαρξης. Τέτοια είναι η σημασία του ανθρωπίνου δεσμού για τις γυναίκες ώστε μια διακοπή σχέσεων μπορεί να προκαλέσει σοβαρή κατάθλιψη. Ωστόσο αυτή η κεντρική θέση των ανθρωπίνων σχέσεων θα μπορούσε να αποτελέσει, τονίζει η Miller, ξεκίνημα για ένα πιο εξελιγμένο τρόπο ζωής όλων των ανθρώπων, και έτσι δεν πρέπει να απορίψουμε αυτή την αρχή φτάνει μόνο, να μην αφήσουν οι γυναίκες να λειτουργήσει εις βάρος τους (με το να θέτουν μια προσωπική σχέση απαρχή και σκοπό της ύπαρξης τους). Η αξιολόγηση της δουλειάς, των άλλων δραστηριοτήτων και ακόμη και της ύπαρξης γενικά, δεν πρέπει να βασίζεται στο αν βρίσκεται ή όχι ένας άνδρας στη ζωή της. Η ανάγκη μιας προσωπικής σχέσης μπορεί να εξακολουθήσει να υπάρχει, σημασία έχει να λειτουργήσει αυτή η σχέση σε άλλη βάση, όχι με το παλιό στερεότυπο.

Όσες γυναίκες αναζητούν την προσωπική αυθεντικότητα προσπαθούν να απαντήσουν στο ερώτημα "Τι θέλω". Πριν όμως, πρέπει να αντιμετωπίσουν τα ακόλουθα ερωτήματα: "Αν καταφέρω να

παραδεχτώ ότι μπορώ να ορίσω με αποφασιστικότητα τη κατεύθυνση της ζωής μου, παρά να την παραδώσω στους άλλους, τότε, θα μπορέσω να ζήσω με ασφάλεια και με "ικανοποίηση", και, "ποιός θα μ' αγαπήσει ή θα μ' ανεχτεί αν το κάνω αυτό". Αυτές είναι ερωτήσεις που δικαιολογημένα φοβίζονται τις περισσότερες γυναίκες και έτσι, συνεχίζουν να παραμένουν σε αρνητικές σχέσεις εξάρτησης, που δεν τις ικανοποιούν. Αν καταφέρουν να κάνουν αυτό το βήμα τότε θα χρειαστούν τη βοήθεια, τη στήριξη και τη συνεργασία των φίλων του και κυρίως άλλων γυναικών που και αυτές αναζητούν μια καλύτερη μοίρα. Η προσωπική αυθεντικότητα είναι απαραίτητη προϋπόθεση οποιασδήποτε αξιοποίησης των προαναφερομένων χαρακτηριστικών και οποιασδήποτε βελτίωσης συνθηκών ζωής.

Για να προοδεύσουν όμως σ' αυτόν τον αγώνα της προσωπικής εξέλιξης χρειάζεται και δύναμη, ισχύ. Η έννοια όμως της δύναμης έχει ανάγκη από διευκρίνιση, καθώς έχει αποκτήσει μια αρνητική χροιά στον ανδροκρατούμενο κόσμο. Με τον όρο δύναμη ή ισχύς, η Miller, εννοεί την ικανότητα να πραγματώσουν τις δυνατότητες εξέλιξης τους, και όχι την δύναμη να περιορίσουν ή να υποβιβάσουν, να ελέγχουν ή να καταστρέφουν άλλους ανθρώπους. Πολλές γυναίκες φοβούνται να αποκτήσουν δύναμη. Αυτός ο φόβος είναι στην ουσία ο ανδρικός φόβος της γυναικείας δράσης - διάχυτος στη μυθολογία παρελθόντος και παρόντος -, ακόμη και στη γλώσσα.

Ο φόβος των ανδρών δεν είναι μόνο φόβος απώλειας της κυριαρχίας τους, αλλά και φόβος επαναπόκτησης εκείνων των ανθρωπίνων χαρακτηριστικών που έχουν απαρνηθεί και θεωρούν "γυναικεία". Βέβαια, οι γυναίκες φοβούνται τη δύναμη γιατί έχουν μάθει να πιστεύουν ότι οι πράξεις τους θα αποτύχουν ή θα επιφέρουν από αρνητικά μέχρι και καταστροφικά αποτελέσματα.

Και δύναμη λοιπόν, και αυθεντικότητα χρειάζονται οι γυναίκες για να μην εκπέσουν στην κατωτερότητα και την υποδούλωση. Φυσικά, το κάθε θέμα που θίχτηκε εδώ, περιέχει δυνατότητες ανάπτυξης για μια πληρέστερη συζήτηση και μελέτη των μελλοντικών πιθανοτήτων και προοπτικών της γυναίκας. Η ίδια η Miller, στο βιβλίο της, όπου αναπτύσσει το θέμα σε μεγαλύτερο βάθος και πλάτος, λέει ότι θάθελε η εργασία της να αποτελέσει έναυσμα για διάλογο στον οποίο θα προστίθεται, θα αμφισβητείται και θα διευκρινίζεται κάθε ιδέα που έχει θέσει και κάθε θεωρία που έχει παρουσιάσει. Αυτό εύχομαι και γω να συμβεί με την ανάγνωση αυτής της συνοπτικής παρουσίασης.

Π Β.

Αυτό το συναίσθημα, το έντονο συναίσθημα του έρωτα, το ότι δεν ζεις παρά μόνο όταν είσαι κοντά με τον άνθρωπο που αγαπάς, αυτό το έζω ζήσκει μόνο με γυναίκα, ποτέ με άνδρα!

ΜΥΡΤΩ: Για μένα, το γεγονός ότι είμαι εδώ για να πω μερικά πράγματα, άμεσα, προσωπικά, το θεωρώ πολύ σημαντικό, γιατί θέλω να τεκμηριώσω την ύπαρξή μου, να πω ότι υπάρχω και πως υπάρχω.

Είμαι 37 χρονών και μέχρι στιγμής δεν έχω αγαπήσει παρά μόνο γυναίκες. Και δεν έχω νοιώσει τον έρωτα παρά μόνο για γυναίκες.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Τον άνδρα σου, τον είχες αγαπήσει;

ΜΥΡΤΩ: Ήμουνα πολύ τρυφερή μαζί του. Τον ένοιωθα σαν τον αδελφό μου, όπως είμαι τρυφερή με την αδελφή μου. Η αδελφή μου είναι 6 χρόνια μικρότερη κι' ακόμη και σήμερα, χαϊδευόμαστε ώρες ατέλειωτες. Αισθάνομαι φοβερά την ανάγκη να είμαι τρυφερή μαζί της, να την πάρω στην αγκαλιά μου, να τη ζεστάνω, όταν έχει προβλήματα και όλα αυτά. Το ίδιο ένοιωθα και μ' αυτόν. Δεν αισθανό-

μουνα δηλαδή εκείνο το σκίρτημα που ένοιωσα για μια γυναίκα. Να δω τα μάτια της, να ακούσω τη φωνή της, να την αγγίξω, να πλαγιάσω μαζί της... άλλα πράγματα τελείως διαφορετικά. Ήθελα να είναι τρυφερός μαζί μου, να είμαι εγώ τρυφερή μαζί του. Εκείνος φυσικά με έβλεπε σαν γυναίκα και μπορεί να έτρεμε και να ιδρώνε όταν με έβλεπε, αλλά για μένα -μίλαγε εγώ πώς τον έβλεπα- ήτανε μια σχέση τρυφερότητας.

Δεν ήτανε η πρώτη και η τελευταία μου σκέψη, δεν ήτανε τίποτε απ' όλα αυτά.

Αυτό το συναίσθημα, το έντονο συναίσθημα του έρωτα, το ότι δεν ζεις παρά μόνο όταν είσαι κοντά με τον άνθρωπο που αγαπάς, αυτό το έζω ζήσκει μόνο με γυναίκα, ποτέ με άνδρα!

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Μίλησέ μου λίγο για αυτή σου τη σχέση πώς ξεκίνησε, πώς ήταν:

Μια γυναικεία αλήθεια

Μία εκ βαθέων συζήτηση με μία γυναίκα, λεσβία, μητέρα, που αγωνίζεται να κάνει φανερό, το κρυμμένο πρόσωπο της λεσβίας-μητέρας σήμερα.

Αποκαλυπτική και ζωντανή στο λόγο της η Μυρτώ καταφέρνει να μας φέρει κοντά στο σημερινό πρόσωπο της Ελληνίδας λεσβίας μητέρας.

ΜΥΡΤΩ: Η σχέση μου με τον άνδρα μου ξεκίνησε όταν εγώ ήμουν 17 χρόνων, και όταν σεξουαλικά τουλάχιστον, σ' εκείνη τη φάση, ήμουν ουδέτερη. Τις μόνες εμπειρίες που είχα μέχρι τα 28 μου ήταν με άνδρα. Ήταν πολύ τρυφερός μαζί μου σε αντίθεση με τον πατέρα μου ο οποίος ήταν πολύ αυστηρός, θα έλεγα πολύ... αισθάνθηκα ότι αδικούσε πολύ τη μαμά μου. Κι' αυτός ο άνθρωπος (ο άνδρας μου) για πρώτη φορά μου έδειξε το πόσο τρυφερός, το πόσο ζεστός μπορεί να είναι κι' ένας άνδρας. Δηλαδή το να με περιποιείται, το να μου φέρνει το τσάι μου, το να κουράζομαι εγώ στη δουλειά ας πούμε και να μην ξέρει τί να κάνει για να με ξεκουράσει, όλα αυτά τα πράγματα ήταν πρωτόγνωρα για μένα. Έδειξα κι' εγώ την καλή θέληση, γιατί κάπου στην αρχή δεν μπορώ να πω ότι τον καλοδέχτηκα, ότι ήταν αυτό που ζητούσα.

Απλώς ήταν αυτό που δεν είδα ίσως από τον πατέρα μου, και που για πρώτη φορά το είδα από έναν άνδρα και επειδή ήταν και οι καταστάσεις έτσι στο σπίτι μου άσχημες, δηλαδή από τον πατέρα μου προς τη μάνα μου, κι' όλα αυτά που έβλεπα, αισθάνθηκα στοργή, αισθάνθηκα ότι υπάρχει ζεστασιά μ' αυτόν τον άνθρωπο, και δέχτηκα να τον παντρευτώ χωρίς να ξέρω ουσιαστικά το γιατί, δηλαδή χωρίς να έχω ζήσει τον έρωτα.

Θυμάμαι στην αρχή, τα πρώτα χρόνια, εγώ δεν ερχόμουν σε οργασμό. Είχα πρόβλημα δηλαδή με τον τρόπο που γινόταν. Αυτός ήταν έμπειρος άνδρας, πιο μεγάλος από μένα και θυμάμαι ότι μου έλεγε: πές μου τί θέλεις, πες μου πώς νοιώθεις, μίλησέ μου. Εγώ βέβαια δεν είχα το θάρρος να πω και ούτε που ήξερα καλά-καλά γιατί για μένα υπήρχε μόνον ένας άνδρας και μια γυναίκα, και από κει και πέρα τίποτε άλλο. Τί να του 'λεγα δηλαδή αφού δεν ήξερα καν τί ήθελα. Και κάπου μετά από χρόνια, μετά από δύο χρόνια, μπορώ να πω ότι πρωτοήρθα σε οργασμό και θυμάμαι πολύ καλά, όταν έγινε αυτό, έκλαιγα. Δηλαδή ήταν τόσο συγκινητική στιγμή μ' αυτόν τον άνθρωπο που τον ένοιωθα ανθρώπο

μου, γιατί ήτανε πλάι μου στις δύσκολες στιγμές κι' όλα αυτά, που για πρώτη φορά κι' εγώ -όπως όλοι/ες οι άλλου/ες έζησα κάτι μαζί του.

Από εκεί και πέρα -δεν θέλω να μπω σε λεπτομέρειες- η σεξουαλική επαφή δεν θά 'λεγα ότι ήταν η "normal" που θα είχε ένα ετεροσεξουαλικό ζευγάρι. Ήταν μια ιδιόζουσα περίπτωση, ήταν κάπου στα καλούπια τα δικά μου, αν θέλεις είχε εναρμονιστεί στη λεσβία Μυρτώ, είχε βρει με το χρόνο αν θέλεις τα "κουμπιά" μου και κάπως έτσι βαδίσαμε μαζί όλα αυτά τα χρόνια.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Πότε έκανες το πρώτο σου παιδί, ήταν καθαρά δική σου επιλογή;

ΜΥΡΤΩ: Όταν ωρίμασα, λέγοντας ωρίμασα όταν αισθάνθηκα ότι είχα ανάγκη να δημιουργήσω, έκανα ένα παιδί. Ήθελα πολύ να κάνω παιδί, να δημιουργήσω και να φροντίσω.

Ασχολήθηκα πολύ με το πρώτο μου παιδί κι' όταν αυτό άρχισε κάπως να κόβεται από μένα γύρω στα 4-4,5 χρόνων που πήγαινε νηπιαγωγείο, χωρίς να μπορώ να τεκμηριώσω τί είναι αυτό που με πιέζει, τί είναι αυτό που με κάνει να αισθάνομαι, δεν θά 'λεγα δυστυχισμένη αλλά δυσαρεστημένη (έχοντας δίπλα μου όπως θά 'λεγε η γειτόνισσα ένα τόσο καλό άνδρα που μου τα δίνει όλα) λέω ίσως να θέλω ένα δεύτερο παιδί.

Γιατί με το παιδί είμαι ευτυχισμένη είμαι εγώ και το παιδί μου κι' αυτός είναι ο κώδικός μου. Και κάνω το δεύτερο παιδί και είμαι πάλι ευτυχισμένη, μέχρι που γίνεται κι' αυτό 4 χρόνων περίπου και φτάνω στα 28 πια να αισθάνομαι ότι πνίγομαι, ότι δεν θέλω τίποτε άλλο από όλα αυτά. Δεν με ικανοποιούσε τίποτε πια.

Άρχισα να κάνω πολλά ταξίδια στο εξωτερικό, πιστεύοντας ότι έτσι θα γεμίσω τη ζωή μου, να θέλω να έχω ένα ακριβό αυτοκίνητο, να θέλω να έχω μια γούνα, να θέλω να έχω πράγματα που στην ουσία δεν γεμίζουν. Απλώς τα αγοράζε, τα έφερνε, και την άλλη μέρα δεν τα ήθελα.

Ήμουν σ' αυτή τη φάση και μέσα σ' αυτά τα πολλά ταξίδια τυχαίνει σε ένα από αυτά να καθήσει δίπλα μου μια αμε-

ρικανίδα φοιτήτρια, αρχαιολόγος, λεσβία, και κάπως πιάσαμε συζήτηση. Δεν μπορώ να το περιγράψω με λόγια. Ήταν μια συζήτηση που εναρμονιζόμασταν η μια στην άλλη. Δεν μπορώ να πω ότι αισθάνθηκα τον έρωτα -για το όνομα του Θεού- ούτε καν ήξερα τί μου συνέβαινε. Απλώς αισθανόμουν μια μεγάλη χαρά που μιλούσαμε μαζί. Ήταν εννιά ώρες η διαδρομή και δεν σταματήσαμε να μιλάμε. Εννιά ατέλειωτες ώρες μιλούσαμε χωρίς να ξέρω καν ότι είναι λεσβία.

Απλώς αισθανόμουν μεγάλη ευχαρίστηση και χαρά να μιλάω μαζί της το ίδιο και εκείνη. Ένοιωθα ότι την ξέρω χρόνια, αισθανόμουν μια εμπιστοσύνη, ένα πράγμα που δεν μπορώ να το περιγράψω.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Με αυτή τη γυναίκα ήταν η πρώτη σου σχέση;

ΜΥΡΤΩ: Όχι, όχι. Όταν γυρίσαμε στην Ελλάδα συνεχίσαμε να βλέπομαστε βρίσκοντας όλο κάτι αφορμές π.χ. για ψώνια, για θέατρο κ.λπ. Εγώ μεγάλη χαρά όταν την έβλεπα, εκείνη το ίδιο.

Και μετά αρρωσταίνω ήταν χειμώνας, Γενάρης, και πυρετώθηκα, εγώ που σπινίως πυρετώνομαι. Έπεσα στο κρεβάτι και βέβαια δεν μπορούσα να τη δω και θυμάμαι το χαρακτηριστικό πια που ήξερα τι συμβαίνει κι' εγώ και αυτή. Ήταν το ότι είχε πιάσει καταποντή, κατακλυσμός μιλάμε στην Άνω Πόλη, να τρέχουνε ρυάκια, να μη μπορούνε τα ταξί ν' ανεβούνε πάνω, και να έχω δυο μέρες να τη δω και να έρθει, να έρθει ξυπόλυτη μέσα στα ρυάκια και να στέκεται μπροστά στην πόρτα. "Ήρθα να σε δω".

Εγώ πια τέλειωσα. Βέβαια λέγοντας ήξερα τι μου συμβαίνει, δεν ήξερα δηλαδή ήταν κάτι τελείως διαφορετικό, κάτι πρωτόγνωρο, αλλά δεν πήγαινε ο νους μου ότι αυτό λέγεται έρωτας, ότι αυτός είναι ο έρωτας. Καταλαβαίνεις; Δεν ήξερα να πω τί ήταν.

Συνέχισα βέβαια να τη βλέπω και όταν ένα βράδυ πήγα στο σπίτι της (είχε τα γενέθλιά της) και θέλησε να μ' αγγίξει -περιττό να σας πω ότι θα πάθαινα ανακοπή αυτό να λέγεται- έφυγα. Την έβρισα, της είπα ότι εγώ δεν είμαι λεσβία, και

μέσα στον κόσμο

τί φαντάστηκες εσύ δηλαδή για μένα. Εγώ καθώς πρέπει κυρία με παιδιά και σύζυγο, άφησέ με ήσυχη και έφυγα.

Βέβαια στο δρόμο αισθάνθηκα απείσια, ότι είμαι μια ελεεινή ψεύτρα, ότι την αδί- κησα, ότι την πόνεσα, όταν πήγα στο σπίτι μου και τα έβαλα με την εαυτή μου και βάζοντάς τα με την εαυτή μου έρχε- ται κάπως η αντίστροφη μέτρηση, να μη θέλω πια να τη βλέπω, αλλά να προσπα- θώ να τα βρω με την εαυτή μου. Δηλαδή να θέλω να νοιώσω τί είναι αυτό που εί- μαι, πού βρίσκομαι, τί σχέση έχω εγώ με το Γιάννη, τί, τί, τί,

Έ, είχα ψυχολογικά προβλήματα, περί- που δυο μήνες, δεν ήθελα να φάω, δεν ήθελα να δω κανένα, κλεινόμουν στην εαυτή μου, άκουγα βαριά κλασική μουσι- κή και τίποτε άλλο, δεν κοιμόμουν τα βράδια, είχα χάσει γύρω στα 15 κιλά, εί- χα γίνει ένα έκτρωμα και δυστυχώς έχω φωτογραφίες ακόμα για να βλέπω να θυμάμαι.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Συνέχισες την επαφή μαζί της;

ΜΥΡΤΩ: Μόνο τηλεφωνική, δεν ήθελα τίποτα, δεν ήθελα τίποτα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Αυτή επεδίωκε να σε δει;

ΜΥΡΤΩ: Ναι, και μούλεγε δεν είναι κα- κό, μην κάνεις έτσι, προσπάθησε. Εγώ κάπου τα είχα με την εαυτή μου ότι είναι έγκλημα ότι δεν είναι κάτι καλό τέλος πάντων. Την ταλαιπώρησα κι' έφτασε στο σημείο να μου πει ότι δεν πρέπει να επικοινωνούμε, ότι πρώτα πρέπει να τα βρεις με την εαυτή σου, ότι πρέπει πρώ- τα κάπως να ηρεμήσεις, να συνέλθεις και μετά βλέπουμε. Γιατί κι' εγώ κάνω κακό στην εαυτή μου, δεν μπορώ να συγκεν- τρωθώ κι' είμαι χαμένη αλλά το ίδιο κι' εσύ.

Τελικά έφυγε στην Ιταλία κι' αυτό βέ- βαια ήταν ένα μεγάλο χτύπημα για μένα. Κάπου αισθανόμουν ότι είμαι εντελώς μόνη. Εκείνος με ρωτούσε τί έχεις και εγώ δεν του 'λεγα γιατί κανείς δεν ήξερε ούτε καν η μαμά μου. Κανέναν, κανέναν. Κλεινόμουν στην εαυτή μου, είχα χαθεί, όλοι νομίζανε ότι θα τρελλαθώ γιατί κα- νείς δεν ήξερε τί μου συμβαίνει και δεν τολμούσα να πω σε κανέναν. Τί να πω; ότι ήρθε ο έρωτας σε μια γυναίκα μετά από τόσα χρόνια γάμου και όλα αυτά; Όταν δεν υπήρχε καν -αν θέλεις- κάτι να ταυτιστώ. Γι' αυτό δίνω τόσο έμφαση στην ύπαρξή μου σήμερα, ότι πρέπει δη- λαδή να υπάρχω και πρέπει αυτό να φαί- νεται. Ακόμη και οι στιγμές που θέλω να πιάσω τη φίλη μου από το χέρι για μένα είναι ουσιαστικές στιγμές, είναι πολύτι- μες, όχι βέβαια να περνά κάποια όρια, αλλά εκείνη τη στιγμή το ότι εγώ είμαι μια γυναίκα που αγαπάει κάποια άλλη πρέπει να βγει. Εγώ το θεωρώ σημαντι- κό.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Ξέρεις, μου δίνεις την εντύπωση ότι αυτή η αμερικανίδα ήταν η γυναίκα που για πρώτη φορά σου

έβριξε τη λέξη λεσβία. Δηλαδή μέχρι τα 28 σου δεν είχες ακούσει για λεσβίες, δεν είχες δει κάποιες στο δρόμο, δεν είχες διαβάσει...

ΜΥΡΤΩ: Όχι, όχι, και θα σου πω γιατί. Όπως σου είπα είχα παντρευτεί μικρή και κατ' ευθείαν από το Λύκειο πήγα στη δουλειά. Και μάλιστα επειδή αυτός τε- λείωνε πτυχιακά, τότε δεν δούλευε, δού- λευα εγώ για να τελειώσει εκείνος. Δού- λευα πάρα πολλές ώρες. Κουραζόμουν πάρα πολύ, 12ωρα ασταμάτητα. Πολύ σκληρή δουλειά στη Γερμανία. Έπρεπε να μεταφράζω τεχνικά σχέδια, να τα κω- δικοποιώ σε καρτέλες και να τροφοδοτώ τον computer. Πολύ υπεύθυνη δουλειά και με κουράζε πολύ.

Λοιπόν είχα μόνο τον Γιάννη, τη δου- λειά και αυτά. Τίποτε άλλο. Ούτε καν χρόνο για να πάρω ένα βιβλίο, ένα περι- οδικό. Ο Γιάννης ήταν πολύ κλειστός τύπος, δεν ήθελε κόσμο, ήταν αφοσιω- μένος πέρα των ορίων -θα έλεγα- στην οικογένεια, στα παιδιά, σ' εμένα. Δεν τον ενδιέφερε τίποτε άλλο. Όλα τα θεωρούσε ξόδεμα, ότι ήταν έξω από τα παιδιά κι' από εμένα. Εγώ πάλι είμαι πιο κοινωνική αλλά εντάξει είχα συμβιβαστεί

Κλεινόμουν στην εαυτή μου, είχα χαθεί, όλοι νομίζανε ότι θα τρελλαθώ γιατί κανείς δεν ήξερε τί μου συμβαίνει και δεν τολμούσα να πω σε κανέναν. Τί να πω; ότι ήρθε ο έρωτας σε μια γυναίκα μετά από τόσα χρόνια γάμου και όλα αυτά.

μαζί του. Είχα μείνει σχεδόν στην απο- μόνωση. Όταν πια μεγάλωσαν τα παιδιά και άρχισα να έχω περισσότερο ελεύθε- ρο χρόνο, άρχισα να κάνω τα ταξίδια, άρχισα να έρχομαι σ' επαφή με κόσμο, να πηγαίνω έστω και για ένα καφέ. Άρχισα να βγαίνω από το καβούκι μου αν θες.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Αν ανακάλυπτες ότι είσαι λεσβία προτού κάνεις παιδιά πιστεύεις ότι θα ήθελες να κάνεις παιδιά; Εννοώ αν αυτή την πληρότητα σου την έδινε η σχέση με μια γυναίκα, ο έρωτας με μια γυναίκα, πιστεύεις ότι θα ήθελες μετά να κάνεις παιδιά;

ΜΥΡΤΩ: Κοίταξε, δεν μπορώ να σου απαντήσω 100% σίγουρα, να σου πω ένα ναι ή ένα όχι. Το μόνο που έχω να πω είναι ότι ξέρω, επειδή από μικρό έπαιρνα της γειτόνισσας τα μωρά και τα φροντί- ζα, μου άρεσε ας πούμε να το ταϊζω, να του δίνω το γάλα, χαίρόμουν να το έχω και να το φροντίζω.

Ίσως αν υπήρχε αρμονία μ' αυτή τη γυ- ναίκα να ήθελα στη σχέση, μέσα σ' αυτή τη σχέση να υπάρχει ένα παιδί και να του δίνω αυτή την ανάγκη που είχα από μι- κρή, αυτής της φροντίδας. Αυτό μπορεί. Δεν ξέρω, όμως νομίζω ότι θα έπρεπε να

είναι αρμονική η σχέση. Αυτό που τελικά διαπίστωσα πως θα ήθελα πάρα πολύ, ήτανε ποιο; Όταν έφυγε η Κάρεν (αμε- ρικανίδα φοιτήτρια) και τα βρήκα με την εαυτή μου και ξεκίνησε η σχέση μου με τη δεύτερη γυναίκα, η οποία ήταν και ουσιαστική (κι' από σεξουαλική επαφή και όλα αυτά) που την αγάπησα πιστεύω πολύ δυνατά (είχα σχέση μαζί της τρία με τρισήμισι χρόνια) αυτό που θα ήθελα ακόμη και σήμερα να είχα ένα παιδί που να είναι από αυτήν τη γυναίκα να γινόταν και να ήταν δυνατόν, γιατί θα ήταν το παιδί της αγάπης μου. Θα είχε ίσως τα μάτια της, θα είχε ίσως κάτι, κάτι που το αγάπησα πολύ, που με τίποτα, με τίποτα δεν θα έφευγε.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Τα παιδιά σου όμως δεν εί- ναι καρπός μιας τέτοιας σχέσης.

ΜΥΡΤΩ: Ναι.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Ενώ συνειδητοποιείς μετά από χρόνια ότι θά 'θελες τα παιδιά σου να είναι καρπός μιας σχέσης όπως την περιέφραφες παραπάνω.

ΜΥΡΤΩ: Ναι, ναι σίγουρα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Κατά πόσο επηρεάζει, αν επηρεάζει, σήμερα τις σχέσεις σου με τα παιδιά σου, το παραπάνω γεγονός;

ΜΥΡΤΩ: Αυτή τη στιγμή νοιώθω πάρα πολύ δεμένη με τα παιδιά μου κι' αυτό που μετράει είναι η σχέση που δημιουρ- γείται με το παιδί άσχετα αν είναι καρ- πός της αγάπης ή όχι. Γιατί όταν παίρ- νει τηλέφωνο ο γιός μου με τα κλάματα και λέει "μαμά σε σκέφτομαι κάθε στιγμή αύριο δεν αντέχω πρέπει οπωσδήποτε να σε δω" το ίδιο και για μένα, αυτό το αληθινό, η εμπιστοσύνη αυτής της αγά- πης, πιστεύω ότι σε δένει. Κι' έρχεται η αγάπη από τη μάνα προς το παιδί κι' από το παιδί προς τη μάνα, από εκεί και πέρα δεν σκέφτεσαι αν είναι καρπός της αγά- πης. Για μένα το ιδανικό θα ήταν συν αυτό, να είναι και καρπός της αγάπης.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Αυτή η αγάπη που λες ότι έρχεται, παραγωνίζει το γεγονός ότι αυτά τα παιδιά είναι κατά το ήμισυ, προ- έρχονται αν θες κατά το ήμισυ από έναν άντρα;

ΜΥΡΤΩ: Ναι, Ναι. Ο γιός μου μοιάζει του πατέρα του πάρα πολύ. Το γεγονός ότι είναι ίδιος ο πατέρας του -εμφανι- σιακά τουλάχιστον- σίγουρα για μένα δεν παίζει κανένα μα κανένα ρόλο. Είναι το παιδί μου, αυτό που πονάω, αυτό που ξέρω, γιατί το ξέρω από μέσα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Η ύπαρξη αυτών των παι- διών δεν σου δημιουργεί κάποιο επι- πλέον συναισθηματικό δέσιμο με τον πατέρα τους;

ΜΥΡΤΩ: Όχι, καθόλου. Εγώ ξέρεις τί πιστεύω; ότι οποιαδήποτε γυναίκα όποια νοιώθει αυτή την ανάγκη για να φροντί- σει, αυτό που λέω δηλαδή να πάρει ένα μωρό και να το μεγαλώσει, δεν χρειάζε- ται να το βγάλει από τα σπλάχνα της για να το αγαπήσει.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Είναι δηλαδή η εμπειρία, η

εμπειρία της εγκυμοσύνης και του τοκετού, αλλά στη σχέση μητέρας και παιδιού κρίνεις ότι δεν είναι απαραίτητο.

ΜΥΡΤΩ: Ναι.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Η σχέση σου με τον άνδρα σου, τώρα πώς είναι και ποια ήταν η αντίδρασή του, η στάση του απέναντί σου;

ΜΥΡΤΩ: Ναι ναι πολύ σημαντική ερώτηση και θέλω να μιλήσω πάνω σ' αυτή. Δεν θα πάψει βέβαια ποτέ να είναι ο πατέρας των παιδιών μου, άρα θα υπάρχει κάπου αυτός ο άνθρωπος. Εγώ ήμουν πολύ ειλικρινής μαζί του και ακόμη και στην περίπτωση της Κάρεν -που δεν υπήρξε καν κάτι το ουσιαστικό- του είπα τι μου συμβαίνει και μάλιστα για πρώτη φορά είπα τη λέξη είμαι λεσβία. Καθαρά, έτσι νταπ-ντουπ. Δηλαδή με το τί σου συμβαίνει, τί σου συμβαίνει και όλα αυτά μετά από μήνες ήρθε η στιγμή που του το είπα. Βέβαια δεν βγήκε εύκολα, βγήκε σαν βρόγχος, βγήκε ένα πράγμα σαν ένα κλάμα από μέσα μου, αλλά βγήκε. Κι' ο πρώτος άνθρωπος που αισθάνθηκα εμπιστοσύνη να του το πω, ήταν αυτός, γιατί όντως αισθανόμουν εμπιστοσύνη, ήταν ο άνθρωπός μου. Πού θα πήγαινα να το πω στο γείτονα;

Λοιπόν μου λέει δεν πειράζει. Θα το αντιμετωπίσουμε μαζί και θα σε βοηθήσω εγώ.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Για να το ξεπεράσεις;

ΜΥΡΤΩ: Όχι να το ξεπεράσω. Θα βρούμε μια λύση, μην κάνεις έτσι, δεν είναι και θάνατος, γιατί είχα ζητήσει να χωρίσουμε.

Όταν όμως γνώρισα τη δεύτερη γυναίκα και είδα ότι δεν χρειάζομαι έναν αδερφό και έναν πατέρα, έφυγα από την οικογένεια. Η ζωή μου στράφηκε γύρω από αυτή τη γυναίκα. Εξακολουθούσα βέβαια να τον σέβομαι με την έννοια ότι ήμουν σωστή απέναντί του, μιλούσαμε ότι μπορούσα να κάνω γι' αυτόν το έκανα, να τον φροντίσω, αλλά από εκεί και πέρα θεωρούσα ότι δεν ήταν το κέντρο. Εκτός αυτού δεν ήταν δυνατό να κάνω έρωτα μαζί του πια. Είχα πρόβλημα. Ήταν σχεδόν αδύνατο. Μαλώναμε συνεχώς γι' αυτό το ζήτημα γιατί κάπου εγώ ήμουν σε έξαλλη κατάσταση κι' αυτό έπρεπε να πάρει ένα τέλος. Δεν μπορούσα να τον δω σεξουαλικά με τίποτα. Τότε λοιπόν όπως λέει ο λαός του γύρισα το πιάτο, εννοώ ότι δεν ήθελα να τον βλέπω σεξουαλικά.

Του είπα να χωρίσουμε, δεν το δέχτηκε αυτό. Θα βρούμε μια μέση λύση, γιατί θα έχανε είπε τον κόσμο του, είχε κάνει και μια απόπειρα αυτοκτονίας κ.λπ. Καταστάσεις; μη συζητάς!

Τέλος πάντων, θα βρούμε μια μέση λύση. Μπορείς να έχεις τη σχέση σου αλλά δώσε και σε μένα κάτι, μη με πετάς σαν το σκυλί στην άκρη. Γιατί τόσα χρόνια εγώ ήμουν το Νο 1 και ήσουν καλά και τώρα γιατί; Γιατί δεν μπορείς να μοιράσεις; Γιατί πρέπει συνεχώς να στρέ-

φεις γύρω από αυτή τη γυναίκα; Προσπάθησε να μοιράσεις, προσπάθησε να είσαι πιο δίκαιη μαζί μου.

Εγώ πάλι μη θέλοντας να τον αδικήσω, γιατί έζησα μαζί του, είναι ο πατέρας των παιδιών μου και κάποτε ήταν καλός και με αγάπησε και τού 'πινα το χέρι και το ένοιωθα, άρχισα να τα βάζω πάλι με την εαυτή μου. Δηλαδή γιατί δεν μπορώ τώρα; τί μου συμβαίνει;

Δεν μπορούσα τίποτα να του δώσω πια!

Όχι δεν ήθελα, δεν μπορούσα! Βασάνιζα την εαυτή μου γιατί ήθελα και δεν μπορούσα. Βέβαια αυτός δεν το καταλάβαινε αυτό, κι' όταν τελικά είδα ότι δεν γίνεται να έχω παράλληλη σχέση, και του λέω δεν γίνεται, πρέπει να χωρίσουμε, τότε από αντίδραση άρχισε να χτυπάει στην αχίλλειο φτέρνα: τα παιδιά. Εδώ πρέπει να πω ότι με τη δεύτερη γυναίκα είχα αλληλογραφία (και ερωτικού περιεχομένου) κι' όταν έκανα την αίτηση για διαζύγιο -χωρίς καν να είμαι ενημερωμένη, να ξέρω- έρχεται με τα γράμματα και μου λέει: ναι, αλλά κι' εγώ θα τα φέρω αυτά στο δικαστήριο και θα σου πάρω τα παιδιά. Έτσι ακριβώς! Διάλεξε και πάρε. Εάν θα φύγεις από μένα θα χάσεις τα παιδιά σου. Εάν θα μείνεις, θα είμαστε όπως πρώτα. Εγώ στα συγχωρώ όλα αυτά που έκανες, που πηδίσουν -ξέρεις τώρα λόγια άσχημα και αυτό ήτανε το άδικο γιατί εγώ αγάπησα,

καταλαβαίνεις;- και άρχισε να εκβιάζει. Θα σου πάρω τα παιδιά, θα κάνω, θα κάνω.

Και του κάνω μια πρόταση γιατί να ταιπωρηθούν τα παιδιά, γιατί να μη βρούμε μια μέση λύση. Γιατί αν πράγματι, τα πάρεις όπως λες, θα κάνεις κακό μόνο σ' αυτά τα παιδιά που σε έχουνε απόλυτη ανάγκη. Μπορεί να τα έχω κι' εγώ, αλλά εγώ θα την κάνω ούτως ή άλλως τη ζωή μου. Κι' ένα παραπάνω γιατί θα είμαι ελεύθερη χωρίς υποχρεώσεις και θα την κάνω δυο φορές καλύτερα. Εσύ τί θα κάνεις με δυο παιδιά, θα ξαναπαντρευτείς; Ποια θα είναι αυτή που θα σε πάρει με τα δικά μου τα παιδιά; Σκέφτηκες ποτέ τί θες να κάνεις τελικά; Με το ζόρι δεν μπορείς να με κερδίσεις, δεν είναι καλύτερα να συζητήσουμε, να μην είμαστε χώρια στα δικαστήρια, και να βγει ένα συναινετικό, ένα λογικό διαζύγιο που θα βοηθήσει τα παιδιά;

Φυσικά ήτανε ανένδοτος στην αρχή, μετά όμως επειδή είδε ότι τα παιδιά κλαίγανε, με θέλανε -αφόρητες καταστάσεις με τα παιδιά- υπέκυψε και με κάλεσε ενώπιον δικηγόρων να συζητήσουμε πώς θα βγει αυτό το διαζύγιο, για να δούμε πώς θα φροντίσουμε καλύτερα τα παιδιά, πώς θα μοιραστούν τα περιουσιακά στοιχεία κ.λπ. Κι' έτσι έγινε. Όλα μοιράστηκαν διά του δύο και συμφωνήσαμε να μένουν τα παιδιά στο σπίτι του αλλά εγώ να έχω κλειδιά και δικαίωμα να μπαίνω

στο σπίτι όταν εκείνος λείπει, να φροντίσω τα παιδιά, να τα διαβάσω, να μαγειρέψω, να καθαρίσω το σπίτι κ.λπ.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Σ' όλο αυτό το διάστημα δημιούργησε αυτός κάποια καινούργια σχέση;

ΜΥΡΤΩ: Ναι, έτσι βρήκε κάποια, ξέρω γω, ο άνθρωπος. Και καλά έκανε. Βέβαια ζήτησε στο ενδιάμεσο 3-4 φορές να παντρευτούμε αλλά δεν υπάρχει θέμα. Τώρα προετοιμάζω δικαστήριο γιατί δεν μπορώ να ταλαιπωρούμαι άλλο. Εδώ και δυο χρόνια πέρα από τη δουλειά μου -η οποία είναι κουραστική όπως και κάθε άλλη δουλειά άλλωστε- έχω να φροντίσω δυο σπίτια: το δικό μου και της φίλης μου και το σπίτι των παιδιών μου. Έ, αυτή η κατάσταση με έχει κουράσει, είμαι όλη την ώρα στο τρέχα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Αυτή τη στιγμή η σχέση σου με τον άνδρα σου είναι φιλική;

ΜΥΡΤΩ: Όχι, καθόλου. Ξεκίνησε στην αρχή φιλική αλλά τώρα, όχι, καθόλου.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Θα την χαρακτηρίζεις εχθρική;

ΜΥΡΤΩ: Σήμερα ίσως ναι. Να σου πω γιατί. Δεν πήρε ποτέ στα σοβαρά το γεγονός ότι αγαπάω μια γυναίκα. Αυτός πίστευε ότι αυτό είναι έτσι, μια έξη της εποχής, ότι απλώς μούρθε και θα μου περάσει και γι' αυτό άλλωστε ήταν τόσο φιλικός στην αρχή, είχε κατανόηση και όλα αυτά σου λέει εντάξει, θα περάσει. Παρ' όλο που είδε το πόσο ουσιαστική είναι και πόσο ανάγκη την έχω, εξακολούθησε να πιστεύει ότι εγώ μπορεί να επέστρεφα (γι' αυτό κι' αυτές οι προτάσεις γάμου έχοντας ήδη κάποια σχέση με κάποια άλλη γυναίκα). Δεν το έχει πάρει ακόμη απόφαση πιστεύω. Παρόλο που πέρασαν χρόνια. Γιατί τυπικά μπορεί να είμαι χωρισμένη 2 χρόνια αλλά ουσιαστικά 4 χρόνια.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Βλέπεις απαραίτητο το ρόλο ενός πατέρα στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών σου;

ΜΥΡΤΩ: Καθόλου, καθόλου.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Πάντως οι ρόλοι υπάρχουνε θέλουμε δε θέλουμε.

ΜΥΡΤΩ: Ναι αυτό σαφώς. Κοίταξε εγώ αισθάνομαι αυτό που λέμε μητέρα αλλά αισθάνομαι και πατέρα, αισθάνομαι και τα δύο.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Κάποιες λεσβίες έχουν πρόβλημα όταν το παιδί τους είναι αγόρι. Εσύ θα προτιμούσες να είχες αντί για το γιο σου μια δεύτερη κόρη;

ΜΥΡΤΩ: Είναι ανόητο για μένα να σκέφτεσαι και να λες θέλω κορίτσι ή θέλω αγόρι. Τα παιδιά σαν προσωπικότητα πρέπει να τα βλέπουμε με τα συν και τα πλην τους και να τα χαϊρόμαστε και να τα παίρνουμε όπως είναι σαν προσωπικότητες όχι σαν αγόρια ή κορίτσια.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Πόσο διαφορετική ή πόσο όμοια είναι η σχέση με μια γυναίκα και η σχέση με τα παιδιά σου. Αν αφαιρέσου-

με τη σεξουαλικότητα αλλά όχι βέβαια την ερωτικότητα ή τον ερωτισμό που έχει κάθε είδους σχέση μας.

ΜΥΡΤΩ: Ναι, ναι είναι όμοια. Αν βγάλουμε έξω αυτό τον τομέα, όπως μπορείς να είσαι όταν αγαπάς στην ουσία στο παιδί, έτσι μπορεί να είναι και στη γυναίκα, έτσι μπορεί να είναι και στον αδερφό.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Γιατί τότε σου γεννιέται η επιθυμία να έχεις και ένα παιδί όταν η σχέση με μια γυναίκα σου τα δίνει όλα αυτά, εννοώ είναι σχεδόν όμοια ως προς το θέμα της τρυφερότητας, της αγάπης, της ερωτικότητας συν τη σεξουαλικότητα που δεν υπάρχει στη σχέση με το παιδί.

Δεν μπορούσα τίποτα να του δώσω πια!

Όχι δεν ήθελα, δεν μπορούσα! Βασάνιζα την εαυτή μου γιατί ήθελα και δεν μπορούσα.

ΜΥΡΤΩ: Ναι. Εγώ πιστεύω ότι είναι ένα συν το να φροντίζεις πρόσθετα, το να είσαι υπεύθυνη πρόσθετα, το να δέχεσαι πρόσθετη αγάπη και αληθινή (γιατί από το παιδί είναι αληθινή). Εμπλουτίζεσαι σαν άνθρωπος, μαθαίνεις να δίνεις πρώτα απ' όλα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Οι γονείς σου, οι αδελφές σου πώς αντέδρασαν όταν μάθαν για σένα;

ΜΥΡΤΩ: Προσπάθησαν να με φέρουν στον "ίσιο" δρόμο. Να γυρίσω στον καλό τον σύζυγο που μ' αγαπάει.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Με πολύ πιο ήπιο τρόπο, με συζητήσεις....

ΜΥΡΤΩ: Όχι, όχι. Αισθάνθηκα φοβερά αδικημένη. Να μου κόψει η μεγάλη μου αδερφή ακόμη και την καλημέρα και κάπου να λέει ο γαμπρός μου ότι δεν θά 'πρεπε να με δέχεται στο σπίτι του γιατί υπάρχουνε παιδιά εκεί, και θα μπορούσα εγώ να τους κάνω κακό.

Γενικά έφτασα στο σημείο να αισθάνομαι πολύ αδικημένη από ανθρώπους που αγάπησα πάρα πολύ.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Οι τωρινές σχέσεις μαζί τους;

ΜΥΡΤΩ: Κοίταξε, με τη μεγαλύτερή μου αδερφή είναι πολύ τυπικές, γιατί εγώ δεν θέλω πια. Με τη μικρή είναι όπως ήταν, δεν είχε καμιά αντίδραση. Το μόνο που μου είπε είναι ότι χαίρομαι τόσο πολύ που βρήκες την εαυτή σου. Τίποτε άλλο.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Με τη μητέρα σου;

ΜΥΡΤΩ: Με τη μητέρα μου είμαστε πάρα πολύ καλά σήμερα. Αντέδρασε βέβαια άσχημα στην αρχή, άσχημα λέγοντας, ήτανε κάτι παράξενο με τη μαμά μου. Θυμάμαι όταν της το είπα, δεν μι-

λούσε, δεν έλεγε κάτι το άσχημο σε μένα, να μου πει εσύ είσαι αυτό, το άλλο. Βέβαια μού 'πε και τί είναι αυτά που λες και πώς σου 'ρθε αυτό και είναι οι κακές παρέες κ.λπ. Όμως ποτέ της, ποτέ της δεν μου έδωσε την αίσθηση, ότι απέρριπτε 100% αυτή την κίνησή μου να χωρίσω. Δηλαδή το ότι εγώ σαν γυναίκα πέταξα έναν άνδρα, κάπου μέσα της δεν μπορώ να το τεκμηριώσω, μου έδινε να καταλάβω ότι τελικά το ήθελε.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Ίσως επειδή δεν μπόρεσε αυτή να κάνει κάτι τέτοιο στον πατέρα σου.

ΜΥΡΤΩ: Ναι! Ενοιωθα ότι από μέσα της ήταν μαζί μου που εγώ πέταξα έναν άνδρα και δεν είδα τίποτε μπροστά μου και αφήφισα μια ολόκληρη κοινωνία λέγοντας ακόμη βλάλτε και τα γράμματα στο δικαστήριο, ναι, αγαπάω μια γυναίκα.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Τελικά, δεν ξέρω αλλά νομίζω πως οι μητέρες μπορούν να δεχτούν (πιο εύκολα) τα παιδιά τους όπως και νά 'ναι.

ΜΥΡΤΩ: Σήμερα δεν μπορείς να φανταστείς τί όμορφα είμαι με τη μαμά μου. Το μόνο που λέει: Τί καλά που είσαι! ναι τώρα είσαι καλά!

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Εάν υπήρχε στην Ελλάδα μια νομοθεσία τέτοια που να επέτρεπε το γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων θα σκεφτόσουν ποτέ να παντρευτείς μια γυναίκα;

ΜΥΡΤΩ: Εδώ η λέξη "γάμος" είναι σχετική. Τί εννοείς το συμβόλαιο, το χαρτί;

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Ναι, εννοώ όλα αυτά τα νομοθετήματα που θα σου πρόσφεραν κάποια οικονομικά, φορολογικά κ.λπ. πλεονεκτήματα.

ΜΥΡΤΩ: Ναι, γι' αυτό το λόγο ναι. Τα μόνα κίνητρα που θα με κινούσαν για να πάω να κάνω ένα γραπτό συμβόλαιο (γιατί πιστεύω ότι η σχέση αγάπης υποβαθμίζεται όταν τεκμηριώνεται σε ένα χαρτί, το να προσπαθείς να την περιορίσεις και να την κρατήσεις με ένα χαρτί) θα ήταν αυτά.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ: Μια γαλλίδα λεσβία χαρακτήρισε το γεγονός όταν ανακάλυψε ότι είναι λεσβία, σαν μια δεύτερη γέννηση λέγοντας "αυτή η δεύτερη γέννηση ήταν εξίσου σημαντική με την πρώτη". Εσύ πώς θα το χαρακτήριζες; Συμφωνείς με την παραπάνω άποψη;

Δεν πήρε ποτέ στα σοβαρά το γεγονός ότι αγαπάω μια γυναίκα.

ΜΥΡΤΩ: Ναι, συμφωνώ. Εγώ θά 'λεγα αυτό. Τα μπονσάι είναι κάτι δενδράκια τα οποία είναι ειδικά φτιαγμένα -τώρα πια- για να κάθονται σε μινιατούρες με πλέγμα γύρω γύρω για να μην μεγαλώσουν. Τα μπονσάι όμως είναι κάτι δένδρα θεόρατα, αν τα αφήσεις να μεγαλώσουν, αν τα αφήσεις δηλαδή στη φύση τους γίνονται δένδρα θεόρατα. Πιστεύω ότι έτσι νοιώθουν όλες οι γυναίκες όταν ανακαλύπτουν ότι είναι λεσβίες. Σπάνε δηλαδή το πλέγμα που τις περιέβαλλε και γίνονται οι εαυτές τους, γίνονται θεόρατα μπονσάι.

Πιστεύω ότι έτσι νοιώθουν όλες οι γυναίκες όταν ανακαλύπτουν ότι είναι λεσβίες. Σπάνε δηλαδή το πλέγμα που τις περιέβαλλε και γίνονται οι εαυτές τους, γίνονται θεόρατα μπονσάι.

Χριστίνα Παράσχου

Κατάληψη Λεωφ. Νίκης

Μια απόφαση που πάρθηκε στα πλαίσια της παρέμβασης για τη στέγη... Με τη λογική της παραδειγματικής συμβολικής ενέργειας με καθορισμένη διάρκεια, απ' τη μια μεριά...

Με τη λογική της εξέλιξης της σε μια προσπάθεια αυτοδιαχείρισης των αναγκών, έμπρακτης εφαρμογής στην καθημερινότητα στοιχείων της κοινωνίας που οραματιζόμαστε, από την άλλη... Με την επικράτηση της δεύτερης άποψης.

Μια ζωή που κατάφερε να συνδέσει στη βάση της καθημερινής επαφής διαφορετικές πολιτικές απόψεις, διαφορετικές αντιλήψεις.

Η ζύμωση κι' η παραδοχή των "πολιτικών αντιπάλων" μέσα απ' την προσωπική γνωριμία: μισή ώρα μετά την αντιπαράθεση στα αμφιθέατρα κοινή γιορτή.

Η συλλογή και επιδιόρθωση "ανακυκλωμένης" επίπλωσης, οι πατέντες για την αντιμετώπιση της διακοπής του ηλεκτρικού του Ιούνη του '87, οι γεννήτριες, οι... εκατοπλημμύρες, οι γκαζόλαμπες, η απόκτηση τεχνικών γνώσεων, οι "χειρωνακτικά εργαλεία"...

Οι πολύωρες συνελεύσεις, οι τριήμερες διαδικασίες εσωτερικής συζήτησης, οι εκδηλώσεις για τη στέγη, η συμπαράσταση από ένα κομμάτι κόσμου και η πολεμική από άλλα, η ευαισθητοποίηση για μια σειρά άλλες κινητοποιήσεις και η συμμετοχή σ' αυτές (με καταπληκτικά μεγάλη αναλογία σε σχέση με τη συνολική συμμετοχή και σε μια εποχή ύφεσης, υποχώρησης, παθητικοποίησης).

Η λειτουργία καφενείου-στεκιού, οι συλλογικές κουζίνες ρεφενέ και η δημιουργία "επιχείρησης συσσιτίου", η Έκθεση Ζωγραφικής, οι εναλλασσόμενες ομάδες εργασίας -καθαριότητας και γεννήτριας- ου (αχ!) δεν πολυλειτουργήσαν.

Η κούραση απ' τις "παράξενες" συνθήκες

διαβίωσης, η λούφα κατά καιρούς, η βρωμιά και οι απειλητικές ανακοινώσεις από τις κακές "υστερικές καθαρίστριες", οι εξαφανίσεις της ζάχαρης και της κατσαρόλας σε άλλες κουζίνες, οι κλοπές από ..."επισκέπτες", οι κλειδαριές στα δωμάτια...

Οι αναχωρήσεις, οι αποχωρήσεις, η εισδοχή νέων μελών, οι "φιλελεύθερες" λογικές κόντρα στην "γκρινιάρικη" της δυνατότητας κοινής συμβίωσης, οι "ευκαιρίες", η αδυναμία περιφρούρησης και τήρησης αποφάσεων...

Η αστική αγωγή, η υπογραφή κεμένου αναλήψης ευθύνης από 74(!) άτομα τον Μάρτη του '89, η οικονομική συμβολή τους, η δίκη και η αναβολή της τον Μάη του '90, η προσπάθεια για σύνδεση με τις Εστίες και κοινή δράση που έδειξε τα όριά της, η ποινικοποίηση, η μικρή προσέλευση στις συνελεύσεις του καλοκαιριού και του Σεπτεμβρίου του '90...

Η παραδοχή της αδυναμίας να κρατηθεί, η "δυσμενής συγκυρία", η διάθεση για μια αξιοπρεπή λήξη της ιστορίας, η δύναμη λήψης μιας απόφασης που συνάντησε κριτικές -κύρια εκ του μακρόθεν και εκ του ασφαλούς- η κατάληξη μιας πορείας -περα απ' τη νίκη ή την ήττα, όπως γράφτηκε- η αδυναμία υλοποίησης των προτάσεων για εκδηλώσεις, η απομάκρυνση, η πίκρα...

Οι ζωγραφιές στο καφενείο, οι κασσέτες του Μαύρου Αιγόκερου κι' αυτές απ' τις γιορτές, οι σελίδες που γράφτηκαν, οι ώρες που περάσαμε κοιτάζοντας τα ηλιοβασιλέματα, η θάλασσα...

Η εμπειρία μιας Κατάληψης...

Λέξεις γένους θηλυκού ως επί το πλείστον, πολλές απ' αυτές ξερές, φορτισμένες θετικά ή αρνητικά, που προσπαθούν να περιγράψουν την 5χρονη πορεία της Λ. Νίκης 39 χωρίς αυστηρή χρονολογική σειρά.

Α, και 3 ακόμα γένους "ουδετέρου": μεράκι, ντέρτι, ...βιβλίο!

Μ.

"Μια αξιοπρεπής κατάληψη"

Κυρία Μπακογιάννη, η αξιοκρατία σας συντηρεί την ανισότητα

Στην εκπομπή "Διαξιφισμοί" του Mega Channel, το βράδυ της Πέμπτης 25 Οκτωβρίου, ακούσαμε την κυρία Ντόρα Μπακογιάννη, ως νέο πολιτικό πρόσωπο, να τοποθετείται μεταξύ άλλων, και κατά του πάγιου αιτήματος των γυναικείων φορέων, της ποσόστωσης (του 35% δηλ. ελάχιστης συμμετοχής γυναικών σε όλα τα πολιτικά, συνδικαλιστικά και άλλα όργανα, επιτροπές κ.λπ.). Η κα Μπακογιάννη είπε, ότι η κάθε γυναίκα πρέπει να προωθείται με την αξία της και όχι γιατί ένα ποσοστό θέσεων αφήνεται αναγκαστικά κενό για τις γυναίκες.

Κατ' αρχάς δεν πιστεύουμε ότι τις σημαντικές θέσεις εξουσίας τις παίρνει κανείς με την αξία του και μόνο. Εκείνοι που βρίσκονται στα διάφορα κέντρα λήψης αποφάσεων, πολύ απέχουν από το να είναι οι πιο "άξιοι", οι περισσότεροι τουλάχιστον. Δυστυχώς δεν μας κυβερνούν οι "άριστοι", κι αυτοί ακόμα, μάλλον δεν θα κατάφερναν πολλά, γιατί το σύστημα είναι ένας μηχανισμός εξαιρετικά πολύπλοκος, παγκόσμιος πλέον, και έχει τη δική του λογική. Όχι πως δεν αλλάζει, αλλάζει, αλλά για να γίνει αυτό δεν φτάνουν οι "άξιοι" μόνο, χρειάζεται να κινητοποιηθεί όλος ο κόσμος.

Καμιά αξιοκρατία (όσο αγνή κι αν την φαντάζεται κανείς), δε μπορεί να λειτουργήσει σωστά μέσα σ' ένα πλαίσιο γενικευμένης ανισότητας και διακρίσεων. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει ούτε για τους άντρες, εκείνο που ισχύει στην πραγματικότητα είναι ο ανταγωνισμός (αθέμιτος συνήθως), και ο ανταγωνισμός δε σημαίνει επικράτηση του καλύτερου πάντα. Η αξιοκρατία της κυρίας Μπακογιάννη, θα είναι πάντα αξιοκρατία των κρατούντων και μέσα της θάχει το σπέρμα του φασισμού και του ρατσισμού κάθε είδους, γιατί η ακραία κατάληξη αυτής της αντίληψης είναι μια κοινωνία όπου οι ισχυροί επιζούν και οι αδύνατοι καταστρέφονται.

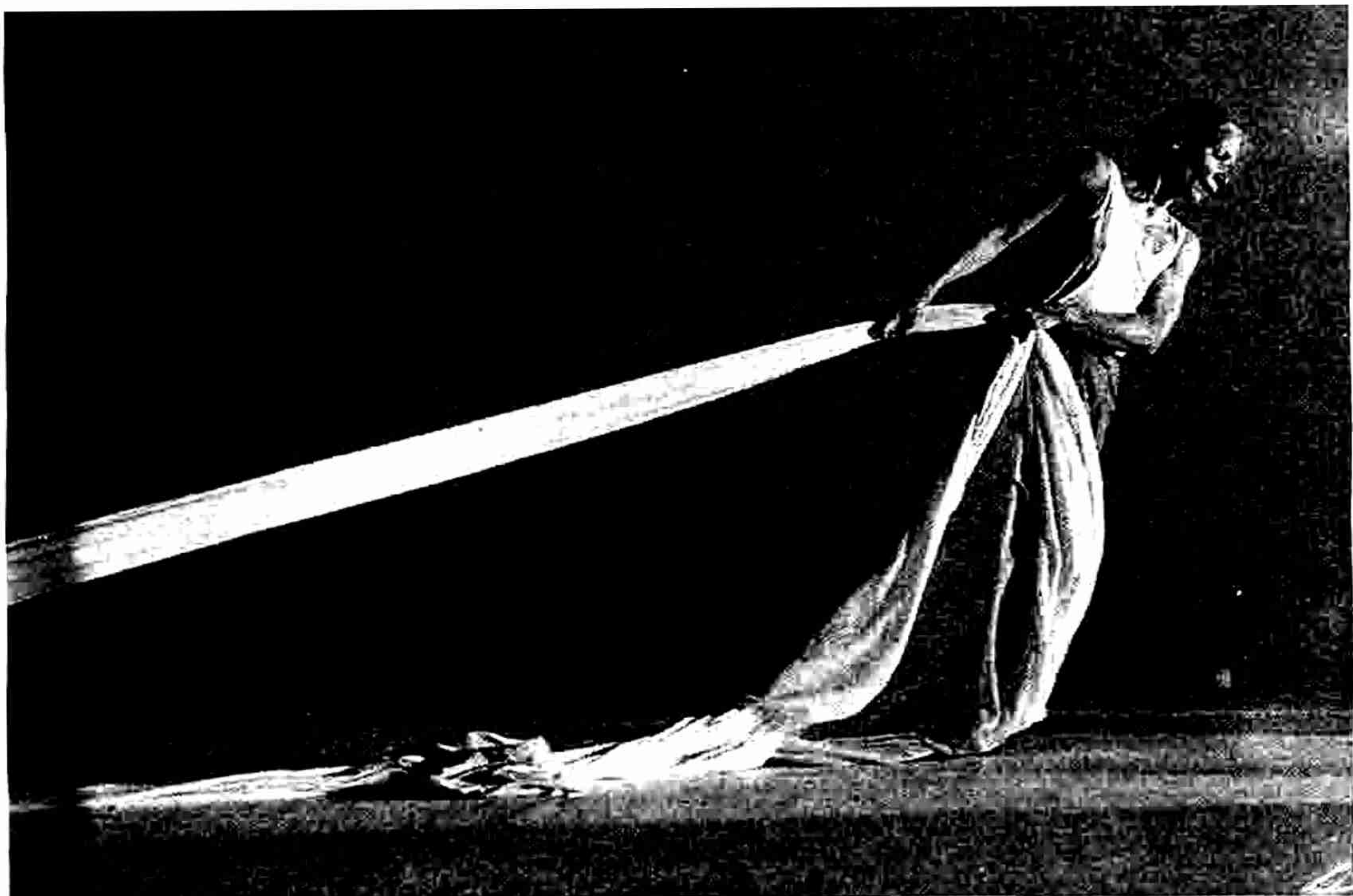
Κατά δεύτερο, χωρίς καθόλου να αμφισβητούμε την αξία της κας Μπακογιάννη αν και διαφωνούμε μαζί της, όπως και κάθε γυναίκας άλλωστε, δεν μπορούμε να μην τη ρωτήσουμε αν η ίδια νομίζει, ότι την ενός έτους θεαματική

πολιτική της καριέρα την έκανε με την αξία της και μόνο. Στην πραγματικότητα ούτε καν το ότι είναι κόρη του πρωθυπουργού, θα ήταν αρκετό για να εκλεγεί η ίδια βουλευτής και να δημιουργηθεί ειδικά γι' αυτή, η θέση του υφυπουργού παρά τω πρωθυπουργώ. Μια αντίστοιχη θέση, για άλλους εξίσου άξιους, αντιπροσωπεύει αγώνες μιας ζωής.

Ο δραματικός θάνατος του συζύγου της ήταν που την έφερε στο προσκήνιο, τη θέση του οποίου πήρε, με την απεριόριστη υποστήριξη και του πατέρα της προφανώς.

Είναι σαφές ότι η ίδια σα γυναίκα χρειάστηκε πολύ περισσότερα για να κάνει πολιτική καριέρα, απ' όσα ο Γιωργάκης του κυρίου Παπανδρέου π.χ., γιατί οι διακρίσεις εις βάρος των γυναικών γίνονται και αφορούν τις γυναίκες όλων των τάξεων. Πολλές γυναίκες όλων των τάξεων αρχίζουν να ζουν για τον εαυτό τους και να αναπτύσσονται μετά το διαζύγιο ή τη χηρεία, κι αφού μεγαλώσουν κάπως τα παιδιά, όταν καταφέρουν να ξεπεράσουν την αρχική κατάρρευση και την ψυχική κατάσταση που δημιουργεί η μακρόχρονη εξάρτηση.

Επειδή λοιπόν δε θέλουμε καθόλου να ευχηθούμε σ' όλες τις Ελληνίδες που θέλουν να έχουν πολιτική παρουσία και λόγο, να γίνουν χήρες τρομοκρατίας για να το πετύχουν, είμαστε υπέρ της ποσόστωσης. Γιατί πρέπει να καλυφτεί το χαμένο έδαφος αιώνων περιθωριοποίησης. Στην ανδροκρατούμενη κοινωνία η αξιοκρατία μετράει πάντα υπέρ των αντρών, κι αυτό είναι που προσπαθεί να αμβλύνει η θετική διάκριση. Οι θετικές διακρίσεις δεν σημαίνουν απλώς ίσες ευκαιρίες, ακριβώς γιατί δεν υπάρχουν ίσες ευκαιρίες σ' ένα άνισο κόσμο. Σημαίνουν ευκαιρίες ελαφρώς πάνω από ίσες, για τις γυναίκες και όλους εκείνους που σήμερα είναι θύματα αρνητικών διακρίσεων (εγχρώμους, ανθρώπους με ειδικές ανάγκες κ.λπ.). Γιατί είναι προφανές ότι σ' εκείνους/ες που ήταν αποκλεισμένοι/ες συστηματικά και για χρόνια, πρέπει να δοθούν οι ευκαιρίες να αναπτυχθούν, να εκπαιδευτούν και να κάνουν τα δικά τους λάθη.

Στην αρχή δε θα βρίσκονται ίσως αρκετές γυναίκες σ' ορισμένους χώρους, για να καλύψουν μια μεγάλη ποσόστωση. Θάχουν αδυναμίες, δυσκολίες, προβλήματα. Όσο όμως παραμένουν αποκλεισμένες δεν θα το καταφέρουν ποτέ. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν διεκδικούμε το δικαίωμα 50% αλλά το απολύτως ρεαλιστικό 35%. Το ποσοστό αυτό, και στην κυβέρνηση και στη βουλή και στα κόμματα και σ' όλους τους θεσμούς υπάρχουν γυναίκες απολύτως ικανές και κατάλληλες να το καλύψουν.

Πολλές φεμινίστριες είναι κατά της ποσόστωσης γιατί αρνούνται να συμμετέχουν με κάποιο καθορισμένο ποσοστό, σ' ένα παιχνίδι που οι όροι του καθορίζονται απ' τους άντρες. Η άποψη αυτή είναι σεβαστή και συζητήσιμη. Η αντίρρησή μας είναι ότι ο αντρικός κόσμος είναι και ο μόνος υπαρκτός κόσμος σήμερα, και δεν μπορούν οι γυναίκες να μένουν για πάντα στο περιθώριο αφήνοντας άλλους ν' αποφασίζουν γι' αυτές.

Οι γυναίκες που παίρνουν εξουσία γίνονται σαν τους άντρες, ή και χειρότερες, είναι η ανταπάντησή.

Όχι όλες, θα απαντούσαμε. Αλλά ακόμα κι έτσι τις προτιμάμε. Γίνονται έτσι για να επιπλεύσουν σ' έναν ανδροκρατούμενο κόσμο που δεν επιτρέπει συναισθηματισμούς, γιατί συνέχεια είναι υπό αίρεση, γιατί πάντα πρέπει να αποδεικνύουν ότι τα καταφέρνουν εξίσου καλά με τους άντρες, γιατί αναγκάζονται να υιοθετήσουν αντρικά πρότυπα, εφ' όσον τα αντρικά μέτρα και σταθμά είναι αυτά που ισχύουν παντού. Για πολλές γυναίκες αυτή η προσαρμογή είναι πηγή εντάσεων, διχασμού και άγχους.

Όταν οι γυναίκες όμως γίνουν πράγματι πολλές, κι' όχι μια μειοψηφία αναγκασμένη να αρνείται συνέχεια το φύλο της, τότε μπορούν ν' αλλάξουν ακόμη και τους κανόνες του παιχνιδιού. Κάτι που έχει ήδη αρχίσει να γίνεται. Η μη βίαη κουλτούρα και η εναλλακτική αντίληψη για τη ζωή και την πολιτική δεν είναι παρά μια αποδοχή των απόψεων του γυναικείου κινήματος από μια μερίδα των ανδρών.

Υπάρχουν κι' άλλες γυναίκες, που σαν την κα Μπακογιάννη, δηλώνουν ξεκάθαρα υπέρ της ισότητας των φύλων αλλά δεν είναι φεμινίστριες. Είναι κυρίως γυναίκες πετυχημένες με μια έννοια, που νομίζουν ότι θα δραπετεύσουν από τη γυναικεία μοίρα, εισβάλλοντας στον αντρικό κόσμο. Πολύ σωστά καταλαβαίνουν ότι ο φεμινισμός αποτελεί εμπόδιο στο να γίνουν δεκτές στον αντρικό κόσμο. Είναι συμφερότερο να χρησιμοποιείς τους άντρες και να προχωράς (και να σε χρησιμοποιούν κι' αυτοί ασφαλώς), από το να τους ανταγωνίζεσαι και να διεκδικείς ανοιχτά τα δικαιώματά σου.

Είναι γυναίκες που προσπαθούν να διαχωρίσουν τη θέση τους, που πιστεύουν ότι τα φύλα είναι ίσα γιατί δεν θέλουν να δουν την καταπίεση, που είναι υπέρ της αξιοκρατίας γιατί αρνούνται τη διάκριση και την ανισότητα που πραγματικά υπάρχει. Είναι κι' ο δικός τους, ένας δρόμος. Κάθε γυναίκα προσπαθεί να χειραφετηθεί με τον τρόπο της.

Εμείς όμως ξέρουμε ότι το ν' αρνιέσαι το φύλο σου είναι σχιζοφρένεια. Ξέρουμε ότι η ατομική επιτυχία σ' ένα αρνητικό ανδροκρατούμενο πλαίσιο είναι πάντα περιορισμένη, αμφισβητούμενη και ακριβιά πληρωμένη. Όχι πως τα αρνούμαστε όλα αυτά ή τα θεωρούμε οπωσδήποτε "κακά", ξέρουμε όμως και τα όριά τους.

Η απελευθέρωση στην πραγματική της διάσταση, αφορά ολόκληρο το φύλο. Όσο το γυναικείο φύλο είναι υποτιμημένο η κάθε γυναίκα χωριστά θα είναι υποτιμημένη.

Γυναίκες καθ' όλα ικανές και έξυπνες θα σκοντάφτουν σ' αυτό το εμπόδιο όσο κι' αν ορκίζονται ότι δεν είναι ούτε Κατίνες ούτε Φεμινίστριες.

Γι' αυτό είμαστε υπέρ του 35% και τώρα και για πάντα Φεμινίστριες.

Ευγενία Γραικού

Απογευματινή αναπόληση

Στη μαγιά μου

Δυο αυλάκια χώμα
κι' ανάμεσα τσιμέντο
που καλύπτει
τη φτώχεια που αναδύει το χώμα
το χώμα που γίνεται λάσπη με τη βροχή.
αποτύπωμα
παπουτσιού κόκκινου ή καφέ
στη φρεσκοπλυμένη κουρελού
χέρια κουρασμένα
από τις διαφορετικές δουλειές
τόσων χρόνων
σκαλίζουν και φυτεύουν
την ομορφιά
σε μορφή σπόρων
η αγαλίαση της ψυχής, η γαλήνη,
η ηρεμία, η μεταφορά
στον διαφορετικό κόσμο συναισθημάτων
θάρθει από 'κει
απ' τα δυο αυλάκια χώμα
κι' ανάμεσα τσιμέντο

Βούλα Κρυστάλλη

*Man
Rou*

Η ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΠΡΟΟΠΤΟΥ

Ήταν ένα ανοιξιάτικο πρωινό, όταν αποφάσισα εκείνο το ταξίδι. Θυμάμαι, πως δεν ήταν τυχαία η επιλογή μου να περάσω από πόλεις και χωριά άγνωστα, αλλά τόσο γνώριμα, μέσα από ιστορίες που μου διηγήθηκαν άλλοι.

Ήταν μια πρόκληση για μένα, να ακολουθήσω τους δρόμους που οδηγούσαν μακριά από αυτή την πόλη, μόνο που τότε δεν ήξερα πως η αλήθεια είναι ένα ψέμα που δεν αποκαλύφθηκε ακόμα.

Έφτασα αργά το απόγευμα στην πόλη με το λιμάνι και πέρασα τις ώρες μου σ' ένα μικρό γωνιακό καφενείο, σχεδιάζοντας το παλαιοπωλείο απέναντί. Γέμισα το τραπέζι με χαρτιά, παρήγγειλα και δεύτερο κονιάκ σίγουρη πια πως ήταν υπεύθυνη η ομίχλη για την αποτυχημένη καταγραφή του κτιρίου. Βγήκα να περπατήσω στην πλατεία την ώρα που η πανσέληνος κρυβόταν μέσα στα σύννεφα. Το βλέμμα μου έπεσε τυχαία πάνω της· φορούσε μακριά φούστα στα χρώματα της γης. Καθόταν στο πεζοδρόμιο, κάπνιζε πούρο και ανάμεσα στα ανοιχτά πόδια της ήταν αφημένο ένα παλιό γαλλικό μπουκάλι κονιάκ. Έβγαλε από την τσάντα της κιτρινωμένους και υγρούς από την πολυκαιρία χάρτες και για ώρες έμεινε εκεί, στη γωνιά της πλατείας, μελετώντας.

Καθόμουν και την κοιτούσα και θυμήθηκα όλες εκείνες τις εικόνες και τις σκέψεις που απώθησα, χρόνια τώρα. Σε τούτα τα μέρη φαίνεται πως ο χρόνος σταμάτησε, οι άνθρωποι ξεχάστηκαν και όμως βλέποντάς την, κατάλαβα πως μια περίεργη περιπλάνηση άρχιζε.

Πέντε μέρες μετά

Δεν θυμάμαι πόση ώρα πέρασα σε κείνο το παλαιοπωλείο, ευτυχώς η φωνή του γεράκου με ξαναγύρισε στην πραγματικότητα. Τον ρώτησα τί ήξερε για κείνο το άγαλμα της γυναίκας-πουλί, με τον διπλό πέλεκυ-μενταγιόν στο λαιμό. Δεν ήξερε να μου πει πολλά, μόνο πως υπήρχαν πολλά τέτοια αγαλματίδια στα ερείπια ενός γειτονικού χωριού. Κάτι ψιθύρισε για τους ανθρώπους που φτιάξαν το φράγμα, για τα δάση που κάηκαν και συνέχισε να μιλάει μόνος του προς το παράθυρο. Την είδα να περνάει και όταν το βλέμμα της διασταυρώθηκε με του γέρου, σταμάτησε και τον ρώτησε αν ήξερε σε ποια περιοχή φύτευνε κάποιο φυτό, που το όνομα δεν το άκουσα και ο γέρος δεν θέλησε να μου απαντήσει.

Δεν ξέρω γιατί το θυμήθηκα τότε, μα τώρα ξέρω πως στη ζωή του κάθε ανθρώπου υπάρχει κάποια καλά κρυμμένη ενοχή.

Την άλλη μέρα ξεκίνησα για την πόλη δίπλα στο ποτάμι, περνώντας από χωριά με πλίνθινα σπίτια. Η ζωή σε αυτά τα μέρη ήταν όπως μου την περιέγραψαν. Ήταν σαν να εξελίσσονταν μόνο το ένα κομμάτι. Περνούσα από χωριά, που τα μισά σπίτια ήταν αντιπροσωπευτικά δείγματα αρχιτεκτονικής, ενώ γύρω υπήρχαν ερείπια από ίχνη ζωής.

Έφθασα σούρουπο στη μεγάλη πόλη που οι ρυθμοί της σύγχρονοι και βιαστικοί, διέφεραν τόσο από τους τόπους που πέρασα. Όλοι στα σύνορα, με ανθρώπους που γνώριζαν τη γεωγραφική θέση τους και είχαν συνείδηση για το ρόλο τους. Ετούτη η πόλη ήταν σίγουρο πως στήθηκε τα τελευταία χρόνια· το μαρτυρούσαν το φράγμα, οι ερημικές εκτάσεις γης γύρω από το ποτάμι, η αμηχανία των κατοίκων.

Περπάτησα στους δρόμους εκείνη τη νύχτα, χωρίς να τη συναντήσω πουθενά. Άκουσα μια ιστορία, από μια γυναίκα χωρίς ηλικία. Μου μίλησε για τη χρονιά που ήρθαν οι άνθρωποι από τα μεγάλα κέντρα για να φτιάξουν πόλεις στα σύνορα. Για τις εκτάσεις γης που ξεπουλήθηκαν και τη ζωή της, δε θέλησε να πει λεπτομέρειες. Είπε κάτι για χωριά που κάηκαν και ανθρώπους που προδώθηκαν, γιατί επέμεναν να μένουν γύρω στις λίμνες και στο ποτάμι.

Όταν πια πέρασε η ώρα, μου έδωσε ένα βρώμικο βιβλίο, είπε

πως στις μαύρες τρύπες των ματιών μου υπάρχει ένα περίεργο βλέμμα και έφυγε.

Σ' ένα ξενοδοχείο τρίτης κατηγορίας, ξενύχτησα μελετώντας τις σελίδες που είχα στα χέρια μου. Σύμβολα περασμένων χρόνων, τόποι αρχέγονων μυστηρίων, επιτύμβιες στύλες με αρχαϊκούς χαρακτήρες, ήταν χαραγμένα στο εσωτερικό του. Βρέθηκα μ' ένα βιβλίο στα χέρια μου, διαβάζοντας για τόπους που υπήρχαν λίγα χρόνια πριν και σε χρόνους που οριοθετούσαν μια συγκεκριμένη πραγματικότητα, που σίγουρα δεν συγχωρούσε αποκλίσεις.

Είναι κάποιες στιγμές, που απειλείσαι από κάτι που δεν έζησες εσύ, μα υπάρχει και παίρνει τρομερές διαστάσεις μέσα σου, μόνο και μόνο επειδή υπάρχει στο μυαλό σου.

Έπρεπε να βρω μια απάντηση, για το ταξίδι μου, γι' αυτά που βρήκα, έπρεπε να απαντήσω στην άρνησή μου να περάσω ευχάριστα τις μέρες μου σε αυτά τα μέρη, που χρόνια τώρα φιλοξενούσαν τουρίστες που φωτογράφιζαν τη ζωή στα υγρά λειβάδια και την καθημερινή ιστορία των ανθρώπων.

Με μια πρώτη ματιά σίγουρα δε διέφερε αυτός ο τόπος από τους άλλους που γνώρισα. Υπήρχε όμως κάτι που χάθηκε και ίσως να ήταν η υπόσχεση ζωής που έψαχνα.

Ξύπνησα άσχημα εκείνο το πρωί· δεν ξέρω πόσες μέρες πέρασαν από τότε και αν ανησυχεί κανείς για την απουσία μου. Πήρα το μονοπάτι που οδηγούσε στο λόφο και εκεί στα ερείπια της παλιάς πόλης τη συνάντησα να συζητάει με μια γριά. Η κοπέλα ρωτούσε επίμονα για το ποτάμι γύρω από το λόφο. Υπήρχαν λεπτομέρειες που δεν ήξερα και ονόματα που χάθηκαν στο πέρασμα του χρόνου, γι' αυτό πλησίασα περισσότερο για να ακούσω.

"Δεν υπάρχουν τα φυτά που ψάχνεις, καιρό τώρα", έλεγε η γριά. "Βούλιαξαν όλα στο νερό του ποταμού. Ίσως και να μη πιστέψαμε πολύ σε αυτά που φτιάξαμε, η ζωή γύρω μας ήταν διαφορετική. Έπρεπε να αλλάξουμε".

Η γριά έφυγε και μείναμε οι δυο μας να κοιτάμε ένα τοπίο, ζωντανό στη μνήμη της και νεκρό για μένα. Έμενε ο λόγος της για να το ζωντανέψει. Με κοίταξε, μου έδωσε ένα χάρτη και ακολούθησε το δρόμο προς τα χωράφια.

Την άλλη μέρα βρήκαν το πτώμα της· από υπερβολική εξάντληση, είπαν οι γιατροί της μεγάλης πόλης.

Εμείνα μέρες εκεί, σε κείνο τον τόπο. Τα μέρη που πέρασε κρατούν ακόμα τις ιστορίες τους. Μόνο που θα περάσει πολύς καιρός, μέχρι να σταματήσω να περνάω τις ώρες μου σε βιβλιοθήκες, ψάχνοντας χάρτες.

Στην πόλη απ' όπου ξεκίνησα εκείνο το ανοιξιάτικο πρωινό, δεν γύρισα και ξέρω πως δεν θα επιστρέψω ποτέ.

Ετούτη την ιστορία πρέπει να την τελειώσω, μόνο που τα στοιχεία που έχω είναι ελλιπή. Το μόνο που βρήκα μέχρι τώρα είναι, πως υπήρχε μια πόλη που ζούσε τη δική της ζωή, διαφορετική και μυστική από τον έξω κόσμο. Την εποχή της μεγάλης πλημμύρας, σώθηκαν λίγα άτομα και φύγαν μακριά. Οι άλλοι που μείναν, ξέχασαν τους θεούς και τις τελετές και την παλιά οργάνωση ζωής τους, στο όνομα μιας ανάπτυξης που οι ίδιοι δεν γνώριζαν τα αποτελέσματά της. Κράτησαν μόνο την ενοχή για την τελευταία πόλη που πρόδωσαν.

Εκείνη την κοπέλα με τη μακριά φούστα στα χρώματα της γης, δεν την ξέχασα μα και δεν τη θυμάμαι καλά. Δεν ξέρω καλά-καλά γιατί από τότε φοράω πάντα μακριές φούστες, είμαι σίγουρη όμως πως οι μνήμες της την οδήγησαν σε τούτα τα μέρη· ανήκε σε αυτό που χάθηκε και ίσως να πίστεψε ότι θα μπορούσε να το συνεχίσει.

Υπάρχουν μέρη που πρέπει να δεις για να γνωρίσεις και να αποκαλύψεις αλήθειες, μα μπορεί και μόνο ένας τόπος να σε φέρει αντιμέτωπο με όλα. Ίσως για έναν τέτοιο τόπο ξεκίνησα από την αρχή, σε αυτό το ταξίδι και δεν το ήξερα.

"Στις μέρες μας υπάρχουν ακόμη μέρη και ιστορίες ανθρώπων, παράξενες και δυσανάγνωστες και είναι απειλή για μια πραγματικότητα που ισχύει από χρόνια τώρα".

Δεν θυμάμαι που το άκουσα για πρώτη φορά· ίσως και από εκείνη τη γυναίκα χωρίς ηλικία. Μα πάει καιρός από τότε....

Στη μαμά μου

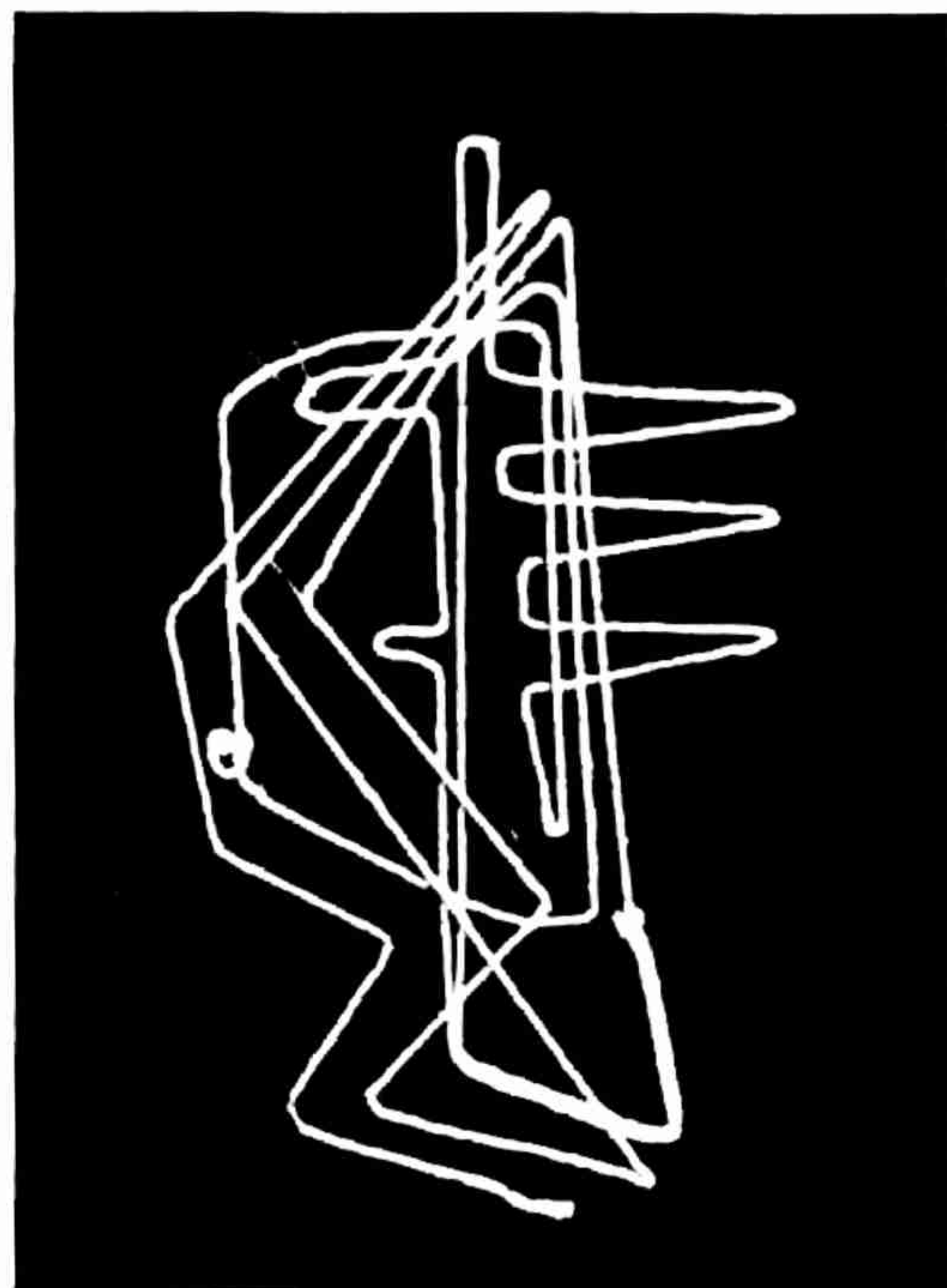
Πως υπάρχουν σε μένα

Προσπαθώντας να σε βρω
κοιτάω γύρω
κοιτάω μέσα μου
γυρνάω στη μυθολογία
στην Ιστορία
Ψάχνω για τη μορφή σου
κι' έρχεται
μέσα από χίλια γυναικεία πρόσωπα..
γραμμές που κινούνται και αλλάζουν
το περίγραμμα στο πρόσωπο, στο σώμα,
λεπταίνουν οι γωνίες, η μύτη, τα χείλη
γίνονται λεπτά γίνονται σαρκώδη,
το στόμα σφιγμένο ποτέ χαλαρό,
τα μαλλιά κοντά κι' άλλοτε πάλι μακριά
μαζεμένα ψηλά ή λιτά να σκεπάζουν τους ώμους.

Τα μάτια παραμένουν το ίδιο τεράστια,
πανέμορφη εικόνα της εαυτής σου, υφάσματα
απαλά που κάνουν πτυχές καλύπτουν το
κορμί σου, στη μέση σφιχτά η ζώνη.

Απλώνω το χέρι
ν' αγγίξω την ταυτόχρονα παλιά
και καινούργια μορφή σου
τη σκέψη σου.

Προσπάθεια να φύγει η σκόνη απ' τις
αναμνήσεις του παρελθόντος
...όμορφα καλοχτενισμένα κοιτιδάκια,
κολαριστός λευκός γιακάς, τέλεια σιδερωμένη
ποδιά, λευκά καλτσάκια,
χαμόγελο περηφάνειας εσύ
χαράς εγώ,
στην εφηβεία εσύ αμηχανία
δάκρυα εγώ,
με το πτυχίο η δική σου ευτυχία
το δικό μου κενό
..λίγα χρόνια μετά στους υπότιτλους
της κινηματογραφικής μας ζωής:
το πρόσωπό του σφιγμένο,
το σώμα κουρασμένα,
χαμόγελο παγωμένο
η αγωνία σου να ζήσω τη μητρότητα
-στοιχείο πια της ολοκλήρωσής μου-
κι' εγώ αμήχανη
ν' αγαπώ τους φόβους σου
να τρέμω μη γίνουν και δικοί μου...

"Καταγραφή"

Σημάδια και σημαίες
λάβαρα και λάθη
ενοχές και ένοπλες συρράξεις
δρόμοι και δάδες
πύρινα λόγια και πράξεις
ταξίδι και τάξη στον κόσμο: παραλογισμός·
κρυφτό με τα όπλα
πόλεμος, παραδώσεις
στιγμές και στάσεις με παύσεις
-αναπολώ- έρωτες
εκρήξεις και ευχές: αίμα
σημεία στίξης σε μηνύματα
σεισμός και λάβα ηφαιστείου
γλοιώδη υποστρώματα και γυρολόγοι
ξεπουλούν
ζωή χωρίς απάντηση ζητώ .
ζοφερή νύχτα κυλά και ρέει
απόσταση και ερώτηση: πού είναι,
τί; ποιος; γιατί;
έκσταση...
φουσάτα φρούδικά
νευρωτικές αποχρώσεις του νου
υστερία και υστερόγραφο: το τέλος

The Pregnant

Το πρόσωπό της είχε σφίξει πάλι. Έλειπε εκείνο το ακτινοβόλο στο βλέμμα, η περιπαιχτική διάθεση στην άκρη των ματιών, η νωχέλεια στις κινήσεις, το μέγALLOWMA στις κόρες.

Αποτέλεσμα ενός έρωτα που αστόχησε, που αυτοχείρησε γιατί δεν άντεχε τις συνέπειες των επιθυμιών της.

Από μικρή το κάτω χείλος του στόματός της πίστευε ότι ήταν προκλητικά ανοικτό, ενώ το επάνω, παρ' όλη την περισπωμένη που είχε και έδινε μια αίσθηση παλαιϊκού, ήταν πιο σφιχτό.

Αποφάσισε λοιπόν να μην προκαλεί τους άνδρες ή για να μην είναι ο χάνος που έλεγε η μαμά της να σφίξει το κάτω χείλος, ακολουθώντας ποια άσκηση αυτοκλεισίματος, πείσματος και δυναμικότητας. Έτσι νόμισε η αφελής τότε.

Τώρα όμως το στόμα της συσπάστηκε από μόνο του, πείσμωνσε το σώμα της, το βλέμμα της σκλήραινε. Χωρίς να το καταλάβει οι πόθοι νικήθηκαν από το θυμό, το άφημα από το φόβο, η διαθεσιμότητα από το μίσος (οργή).

Πάντα, έλεγε, μου συμβαίνουν τα πιο περίεργα. Το πίστευε και δεν έπρεπε. Έφτιαξε τον κόσμο της, κλείδωσε τις παρορμήσεις της και βγήκε στη ζωή με το πρόσωπο της δημιουργικής τολμηρής κυρίας σίγουρης αποφασιστικής με βλέμμα περηφάνειας και νουθεσίας.

Η φίλη της όμως κατάλαβε: Εσένα κάτι σε τυραννάει, είπε. Και έπρεπε.

Αυτή λίγες στιγμές μεταμεσονύχτιες άφηνε το πάθος να οδηγεί τη σκέψη της, ο ενθουσιασμός τα λόγια της, η στέρηση τις κινήσεις της. Για λίγο όμως, με αποστάσεις πάντα πλατωνικά, γιατί τις χαλούσε το πρεστίζ και αυτό ήταν που δεν έπρεπε καθόλου.

Τελευταία δεν αισθανόταν καλά. Αν την άφηναν μπορεί να καθόταν σε μια γωνιά και να μην ένιωθε τίποτα. Κενό, μοναξιά, πλήρωμα λογαριασμών σκέφτηκε.

Το σώμα της γέμισε μελανιές γιατί τσιμπιόταν να αισθανθεί. Τα τσιμπήματα όμως ζωγραφίζουν το δέρμα μόνο και αφήνουν την ψυχή ανέπαφη ληθαργική.

Το απόγευμα ενός φθινοπώρου ανακάλυψε ότι η αναπνοή της εμπόδιζε αυτήν και τους διπλανούς της με την μπόχα, τη σαπίλα που ανέδυε. Έτσι νόμισε.

Οι άλλοι δεν καταλάβαιναν τίποτα, δεν οσμίζονταν τη θανατίλα της.

Ο ψυχίατρος της είπε: "Κυρία μου εσείς το πιστεύετε, δεν μυρίζετε απολύτως τίποτε". Επισκέφθηκε το γιατρό πολλές φορές, και εκεί που πήγαινε να πεισθεί για το άλογο της συμπεριφοράς της τον ρωτούσε: "Γιατρέ, δεν σας μυρίζει κάτι;".

Ύστερα στράφηκε στον αρωματικό χρωματικό κόσμο των διαφημιστικών παστίλιων. Έμαθε τα πάντα για τα φαρμακευτικά και μη προϊόντα που καταπολεμούσαν την κακοσμία.

Πήρε 8 κιλά αλλά διαπίστωσε ότι ενοχλητικά μυγάκια την τριγυρνούσαν.

Με αυθάδεια αντιμετώπισε την κυοφορία του θανάτου της. Τις νύχτες όμως έντρομη αφουγκραζόταν τους απόκοσμους βόμβους από το στομάχι της.

Οι καλύτερες στιγμές ήταν όταν ονειρευόταν ότι ξέσκιζε, ξερίζωνε με τα νύχια της αυτό που ελόχευε στα σωθικά της.

Στις 8 Αυγούστου το πρωί πήγε στη δουλειά της. Ετοιμαζόταν για διακοπές στο Μεξικό εκεί όπου το τσίλι και τα αρωματικά μπαχαρικά δεν έδιναν δυνατότητα στις έσωθεν κακοσμίες.

Το μεσημέρι μαγείρεψε για τα παιδιά της, έβαλε ένα πλυντήριο με ασπρόρουχα και κράτησε την αναπνοή της.

Το απόγευμα την βρήκαν πεθαμένη ενώ από το στόμα της βγαίνουν μυρουδιές αγριολούλουδων και άλλων εξωτικών φυτών.

Κανείς δεν πείστηκε ότι πέθανε από τις αναθυμιάσεις της αυτή που λάτρεψε το παράδοξο.

Πρέπει ν' αλλάξεις ουρανούς Πρέπει ν' αλλάξεις δρόμους...

Κραυγάζω σιγανά από ανυπόφορη ευτυχία.

Πόσο θά 'θελα, με τα μάτια κλειστά, με το στόμα ανοιχτό, να βρεθώ μέσα στη σπηλιά σου, να αποσυρθώ μέσα σου, μόνη μέσα στο σκοτάδι της σάρκας σου.

Δεν ξέρω και πολύ καλά πια τί να κάνω, ούτε τί λέω. Φιλώ... Λέω τα πράγματα με το όνομά τους, "βρίζω" κραυγάζω να έρθουν οι λέξεις να με βοηθήσουν. Κι' έπειτα σωπαίνει πάλι, έρχομαι κοντά σου, ξαπλώνω πολλή ώρα δίπλα σου, εισχωρώ μέσα σου, μένω κι' άλλο εκεί, χωρίς κινήσεις, ενώ και οι δυο κλαίμε...

Φτάνουμε στον οργασμό. Ώρα πολλή, καταγής, τίποτα από εμάς δεν αγγίζεται... Μένουμε έτσι. Σου λέω ότι θα ήθελα να μην σε αγαπάω πια. Δεν μου απαντάς. Δεν γίνεται τίποτα εκτός από την ακαταστασία και την ακινησία των αποδιοργανωμένων σωμάτων μας....

Σου έπιασα το χέρι. Τα δάχτυλά σου έτρεμαν, όπως και η φωνή σου. Η ανάσα σου ήταν βαριά. Φαينόσουν έτοιμη να κλάψεις...

Ήσουν μια ζωντανή φλόγα... μια φλόγα που δεν έκαιγε, που δεν απωθούσε, αλλά που με σφιχτόδεने κοντά σου. Θα ήθελα να σου χαιδέψω την πλάτη, τους ώμους σου, κι' ύστερα τα στήθη σου. Ήθελα να σου ψιθυρίσω, γιατί είσαι τόσο γλυκιά απόψε; τόσο διαφορετική;... Αν ήξερες με πόση λαχτάρα σε περιμένω... Αν ήξερες και πόσο σε "μίσησα" όταν με βρήκε η αυγή με ανοιχτά τα μάτια... Ποτέ σου δεν με αγάπησες... Ένας λυγμός ανατάραξε το κορμί σου, αυτό το όμορφο κορμί σου, που το ονειρεύομαι μέρες και νύχτες... Ξεχνώ το όνομα και τη μορφή σου. Είσαι η απαλή σάρκα, που το σκοτάδι δεν μπορούσε να σου αφαιρέσει τη λευκότητα, αυτά τα κλειστά μάτια που ταξίδευαν στους κόσμους του πόθου, αυτά τα χείλη τα μισάνοιχτα, που δεν μπορούσαν να αρθρώσουν λέξη. Είσαι η γυναίκα της γης, το πλάσμα του έρωτα που δεν χρειάζεται να το ξεχωρίζεις, γι' αυτό δεν του δίνεις και όνομα.

Το κεφάλι σου κουρασμένο, έγειρε πάνω στο μπράτσο μου... σήκωσες λίγο το πρόσωπό σου και με κοίταξες... Τα μάτια σου, ήταν σκοτεινά, ακίνητα και μόνο στη μέση του καθενός έλαμπε, ένα μικρό αστεράκι. Το πρόσωπό σου, ήταν γαλήνιο και όμορφο, σίγουρο και ελκυστικό, σαν την ήρεμη επιφάνεια της θάλασσας, που ησυχάζει ύστερα από μια γερή φουρτούνα. Είσαι μια δυνατή, μια παράξενη ζωή. Καθαρή, απλή και μοναδική.

Λ.Κ.

Η πολιτική της εξυπνάδας

Οι άνδρες μισούν την εξυπνάδα στις γυναίκες. Δεν μπορεί ν' ανάψει· δεν μπορεί να σβήσει καιόμενη και να καταλήξει σε στάχτες, έχοντας καταναλωθεί σε περιπέτεια. Δεν μπορεί νά 'ναι ψυχρή, λογική, παγωμένη· καμιά ζεστή μήτρα δεν θα ανέχονταν ένα κρύο, παγωμένο, έξοχο μυαλό. Δεν μπορεί να είναι ενθουσιώδης και δεν μπορεί να είναι νοσηρή· δεν μπορεί να είναι κάτι που δεν καταλήγει στην αναπαραγωγή ή στην πορνεία. Δεν μπορεί νά 'ναι αυτό που είναι η εξυπνάδα: μια ζωτικότητα του νου που δρα άμεσα μέσα και πάνω στον κόσμο, χωρίς διαμεσολάβηση. "Πράγματι", έγραψε ο Νόρμαν Μέηλερ "αμφιβάλω αν θα υπάρξει μία πραγματική συναρπαστική γυναίκα συγγραφέας ώσπου η πρώτη πόρνη γίνει Call-Girl και πει την ιστορία της". Και ο Μέηλερ είναι γενναιόδωρος, γιατί προικίζει την πόρνη με μια ικανότητα να ξέρει, αν όχι να λέει: αυτή, τουλάχιστον, γνωρίζει κάτι από πρώτο χέρι, και γνωρίζει κάτι που αξίζει να γνωρίζει κανείς. "Η διάνοια", έγραψε η Έντιθ Γουώρτον πιο ρεαλιστικά, "χρησιμεύει πολύ λίγο σε μία γυναίκα που δεν ξέρει πώς να φτιάξει τα μαλλιά της".

Η ευφυία είναι μία μορφή ενέργειας, μία δύναμη που ξανοίγεται μέσα στον κόσμο. Διακρίνεται όχι μόνο μια φορά αλλά διαρκώς. Είναι περίεργη, διεισδυτική. Πεθαίνει χωρίς το φως της δημόσιας ζωής, του δημόσιου λόγου, της δημόσιας δράσης. Πρέπει να έχει ένα πεδίο δράσης πέρα απ' το κέντημα, ή από το να τρίβει τουαλέτες ή να φορά ωραία ρούχα. Χρειάζεται ανταπόκριση, πρόκληση· πρέπει να έχει συνέπειες που έχουν σημασία. Η εξυπνάδα δεν μπορεί να είναι παθητική και ιδιωτική, όχι για μία ολόκληρη ζωή. Κλεισμένη μυστική, κλεισμένη μέσα, μαραίνεται και πεθαίνει.

**Γιατί η ζωή είναι τόσο τραγική
τόσο, σα μια λουρίδα πεζοδρομίου
πάνω σε μία άβυσσο.
Κοιτάζω κάτω· αισθάνομαι ζαλισμένη
αναρωτιέμαι πως ακόμη βαδίζω προς το
τέλος...
Είναι ένα
αίσθημα αδυναμίας:
σαν να μην έχει περάσει.**

**VIRGINIA WOOLF, από το ημερολόγιό της
25 Οκτωβρίου**

Ο έξω κόσμος μπορεί να καταφέρει να την κρατήσει ζωντανή, μπορεί να ζει με ψωμί και νερό κλειδωμένη σ' ένα κελλί, αλλά σπανίως. Η Φλόρενς Νάιτενγκελ, στο φεμινιστικό της φυλλάδιο "ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ", είπε ότι οι νοητικές λειτουργίες πέθαναν τελευταίες στις γυναίκες: επιθυμία, όνειρα, δραστηριότητα και αγάπη, όλα πέθαναν πριν απ' αυτές. Η ευφυία κρατιέται γερά γιατί μπορεί να συνεχίσει να ζει σχεδόν με τίποτα: κομμάτια του κόσμου που της φέρνουν σύζυγοι ή γιοι ή ξένοι, ή, στις μέρες μας, η τηλεόραση ή μία ταινία σποραδικά.

Φυλακισμένη η ευφυία μετατρέπεται σ' αυτοβασανισμό, τρόμο. Απομονωμένη, η ευφυία γίνεται βάρος, και κατάρα. Υποσιζόμενη η ευφυία γίνεται σαν τη φουσκωμένη κοιλιά ενός πεινασμένου παι-

διού: πρησμένη, γεμισμένη με τίποτα που να μπορεί το σώμα να χρησιμοποιήσει. Μυρίζει σαν το πεινασμένο στομάχι, καθώς ζαρώνει ο σκελετός και σωριάζονται τα κόκκαλα· θα μαζέψει οτιδήποτε για να χορτάσει την πείνα, θα χώσει οτιδήποτε μέσα, θα μασήσει οτιδήποτε, θα καταπιεί οτιδήποτε. "Ο Χοσέ Κάρλος ήρθε σπίτι με μία σακκούλα κράκερς που βρήκε στα σκουπίδια" έγραψε η Καρονήνα Μαρία ντε Χεζούς, μία γυναίκα του βραζιλιάνικου υποπρολεταριάτου, στο ημερολόγιό της. "Όταν τον είδα να τρώει πράγματα απ' τα σκουπίδια, σκέφτηκα: κι' αν είναι δηλητηριασμένα; Τα παιδιά δεν μπορούν ν' αντέξουν την πείνα. Τα κράκερς ήταν νόστιμα. Τα έφαγα σκεφτόμενη της εξής παροψία: όποιος μπει στο χορό θα χορέψει. Και καθώς ήμουν κι' εγώ πεινασμένη, έφαγα". Η ευφυΐα των γυναικών είναι παραδοσιακά πεινασμένη, απομονωμένη, φυλακισμένη.

Παραδοσιακά και πρακτικά ο κόσμος φτάνει στις γυναίκες μέσω των ανδρών· αυτοί είναι ο έξω κόσμος από τον οποίο πρέπει να τραφεί η θηλυκή ευφυΐα. Η τροφή είναι φτωχή, χυλός των ορφανών. Κι' αυτό γιατί οι άνδρες φέρνουν στο σπίτι μισές αλήθειες, εγωιστικά ψέμματα και τα χρησιμοποιούν για να απαιτήσουν παρηγοριά ή σεξ ή νοικοκυροσύνη. Η ευφυΐα των γυναικών δεν βρίσκεται στον έξω κόσμο, λειτουργώντας για λογαριασμό της· κραπέται μικρή, μέσα στο σπίτι, λειτουργώντας για λογαριασμό κάποιου άλλου. Αυτό είναι αλήθεια ακόμα κι' όταν η γυναίκα εργάζεται έξω από το σπίτι, διότι απομονώνεται σε γυναικεία δουλειά και η ευφυΐα της δεν είναι τόσο σημαντική όσο ο κώλος της.

Οι άνδρες είναι ο κόσμος και οι γυναίκες χρησιμοποιούν την ευφυΐα για να επιβιώσουν των ανδρών: τα τεχνάσματά τους, οι επιθυμίες τους, οι απαιτήσεις τους, οι διαθέσεις τους, τα μίση τους, οι απογοητεύσεις τους, η οργή τους, η απληστία τους, η λαγνεία τους, η εξουσία τους, η δύναμή τους, οι αδυναμίες τους. Οι ιδέες που φτάνουν στις γυναίκες φτάνουν μέσω των ανδρών σε ένα πεδίο πολιτισμικών αξιών ελεγχόμενο από τους άνδρες, σ' ένα ελεγχόμενο από τους άνδρες πολιτικό και κοινωνικό σύστημα, σ' ένα φυλετικό σύστημα, στο οποίο οι γυναίκες είναι οι χρησιμοποιούμενες, τα χρησιμοποιούμενα πράγματα.

Όπως έγραψε η Κάθριν Α. Μακκίννον στη φράση, την οποία κάθε γυναίκα θα έπρεπε να ριψοκινδυνέψει τη ζωή της για να καταλάβει: "Ο άνδρας γαμάει τη γυναίκα· υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο" (4). Οι ιδέες που φτάνουν στις γυναίκες φτάνουν μέσω των ανδρών: των ανδρών που πρέπει νά 'χουν γυναίκες να χρησιμοποιούν. Οι άνδρες είναι το πεδίο δράσης στο οποίο κινείται, δεσμεύεται, κερδίζει ή χάνει η θηλυκή ευφυΐα.

Όμως ο κόσμος, ο πραγματικός κόσμος, είναι παραπάνω από άνδρες, σίγουρα κάτι παραπάνω από ό,τι οι άνδρες εμφανίζουν από τον εαυτό τους και τον κόσμο στις γυναίκες· και οι γυναίκες αποστερούνται απ' αυτόν τον πραγματικό κόσμο. Το αρσενικό πάντοτε παρεμβαίνει ανάμεσα σ' αυτήν και τον κόσμο.

Κάποιοι θα παραδεχτούν χάριν συζητήσεως ότι οι γυναίκες πρέπει νά 'χουν ένα ιδιαίτερο είδος ευφυΐας, βασικά μικρό, επιλεκτικό, καλό στις λεπτομέρειες και κακό στις ιδέες. Κάποιοι θα παραδεχτούν χάριν συζητήσεως -πράγματι επιμένουν- ότι οι γυναίκες γνωρίζουν περισσότερα για το "Καλό", ότι οι γυναίκες είναι περισσότερο γνώστες της ευπρέπειας ή της ευγένειας: αυτό κρατά την ευφυΐα μικρή και δαμασμένη. Κάποιοι θα παραδεχτούν χάριν συζητήσεως, ότι υπήρξαν ιδιοφυείς γυναίκες: μετά η ιδιοφυής γυναίκα πέθανε. Οι μεγαλύτεροι αγγλόφωνοι συγγραφείς ήταν γυναίκες: Τζορτζ Έλιοτ, Τζέην Όστεν, Βιρτζίνια Γουλφ. Ήταν υπέροχες· και ήταν όλες τους σκιές αυτού που θα μπορούσαν να είναι. Όμως το γεγονός ότι υπήρξαν δεν αλλάζει την κατηγορηματική αντίληψη ότι οι γυναίκες είναι βασικά ανόητες: ανίκανες για ευφυΐα χωρίς την άσκηση της οποίας ο κόσμος ως όλον είναι φτωχότερος. Οι γυναίκες είναι βλάκες και οι άνδρες είναι μία χαμένη ευφυΐα· μία χαμένη γυναίκα είναι μία χαμένη (ονοματίζω τη λειτουργία) μητέρα, οικονόμος, σεξουαλικό αντικείμενο. Τάξεις ανδρών χάθηκαν και πετάχθηκαν μακριά· πάντα υπήρξαν πενθούντες και μαχητές που αρνήθηκαν να δεχτούν την απώλεια. Κανείς δεν πενθεί για τη χαμένη ευφυΐα των γυναικών, επειδή κανείς δεν πιστεύει ότι τέτοια ευφυΐα υπήρξε πραγματικά και καταστράφηκε. Κανείς δεν πενθεί για τη χαμένη ευφυΐα των γυναικών εκτός από κάποιες παρεκκλίνουσες γυναίκες που, ο συλλογισμός προχωρά, νομίζουν ότι έτσι κι' αλλιώς είναι άνδρες. Η ευφυΐα θεωρείται, πράγματι, λειτουργία της αρσενικότητας και οι γυναίκες περιφρονούνται όταν αρνηθούν να είναι χαμένες.

Οι γυναίκες έχουν βλακώδεις ιδέες, που δεν αξίζουν να ονομάζονται ιδέες. Η Μαραμπέλ Μόργκαν γράφει ένα απαίσιο, ανόητο, τρομερό βιβλίο στο οποίο ισχυρίζεται ότι οι γυναίκες πρέπει να υπάρχουν για τους συζύγους τους, να κάνουν σεξ και να είναι σεξ για τους συζύγους τους. Ο Ντ. Λώρενς, γράφει ευτελή και βλακώδη δοκίμια στα οποία λέει το ίδιο πράγμα με πολλές αναφορές στο φαλλό ως θεϊκή βέργα· όμως ο Λώρενς είναι έξυπνος. Η Ανίτα Μπράιαντ λέει ότι η πεολειχία είναι μία μορφή κανιβαλισμού. Αυτή επικρίνει την απώλεια του παιδιού που είναι το σπέρμα. Ο Νόρμαν Μέηλερ πιστεύει ότι οι χαμένες εκσπερματώσεις είναι χαμένοι γιοι και κακολογεί

την ανδρική ομοφυλοφιλία και τον αυνανισμό γιατί χάνονται οι γιοι όταν χάνεται το σπέρμα. Όμως η Αννίτα Μπράιαντ είναι ανόητη και ο Νόρμαν Μέηλερ είναι έξυπνος. Η διαφορά βρίσκεται στο στυλ με το οποίο αυτές οι ιδέες μεταφέρονται: ή βρίσκεται στο πέος; Ο Μέηλερ λέει ότι ένας μεγάλος συγγραφέας γράφει με τ' αρχίδια του· η μυθιστοριογράφος Σύνθια Όζικ ρωτά τον Μέηλερ σε τι χρώμα μελάνη βουτά τ' αρχίδια του. Ποιος είναι έξυπνος και ποιος είναι βλάκας; Εάν μία ιδέα είναι βλακώδης, ίσως είναι βλακώδης αν αυτός που τη διατυπώνει είναι αρσενικός ή θηλυκός. Όμως δεν είναι αυτό το θέμα. Οι γυναίκες, έχοντας χαμηλή εκπαίδευση ως τάξη, δεν χρειάζεται να διαβάσουν Αισχύλο για να μάθουν ότι άνδρας φυτεύει το σπέρμα, το παιδί, το γιο· οι γυναίκες είναι το έδαφος· αυτή μεταφέρει τον άνθρωπο που αυτός δημιούργησε· αυτός είναι ο δημιουργός, ο πατέρας της ζωής· αυτή είναι απλώς ο φορέας, το δοχείο. Οι γυναίκες μπορούν να έχουν τις δικές τους επαρχιώτικες, ηθικοπλαστικές πηγές για αυτή τη γνώση: μπορούν να τη μάθουν από τον κλήρο, τον κινηματογράφο, τους δασκάλους γυμναστικής. Η γνώση είναι κοινή γνώση: σεβαστή στους άνδρες συγγραφείς γιατί οι άνδρες συγγραφείς είναι σεβαστοί· βλακώδης στις γυναίκες, γιατί οι γυναίκες, ακόμη κι' όταν υποστηρίζουν τον κόσμο της ανδρικής πίστης, είναι βλάκες εκ γενετής. Οι γυναίκες αρθρώνουν "ετερολαμβάνόμενη" γνώση και περιφρονούνται γι' αυτό, ακόμη κι' όταν δουλεύουν για τους άνδρες κρατώντας τις γυναίκες στη θέση τους ως αποδέκτες πλήρως ανθρώπινου σπέρματος· οι γυναίκες δουλεύουν για τους άνδρες κρατώντας τις γυναίκες συντηρητικές, φοβισμένες και αμαθείς. Όμως οι άνδρες συγγραφείς με τις ίδιες "ετερολαμβάνόμενες" ιδέες ανακηρύσσονται νέοι, ενδιαφέροντες, ακόμη ανυπότακτοι, γενναίοι που αντικρίζουν τον κόσμο της αμαρτίας και του σεξ με ευθύτητα. Οι γυναίκες έχουν αδαείς, ηθικοπλαστικές προκαταλήψεις· οι άνδρες έχουν ιδέες. Το να τ' ονομάσεις αυτό διπλό κριτήριο σημαίνει ότι επιτρέπεις στον εαυτό σου ένα σκληρό ευφημισμό. Αυτό το βασισμένο στο κοινωνικό φύλο σύστημα αξιολόγησης ιδεών είναι μία βαριά που πολτοποιεί τη θηλυκή ευφυΐα, εκμηδενίζοντάς την. Οι Μέηλερ και Λώρενς τά 'βαζαν με τον κόσμο πάντοτε· απ' το ξεκίνημά τους γνώριζαν ότι είχαν δικαίωμα γι' αυτό· ο πεζός λόγος τους παίρνει αυτό το δικαίωμα ως δεδομένο· είναι το ελκτικό πεδίο στο οποίο κινούνται. Οι Μαραμπέλ Μόργκαν και Ανίτα Μπράιαντ έρχονται στον κόσμο ως μεσήλικες γυναίκες και προσπαθούν να δράσουν σ' αυτόν· φυσικά αυτές είναι παιδιάστικες, ακαθόριστες στο στυλ, ακόμη και γελοίες. Και ο Μέηλερ και ο Λώρενς έγρα-

ψαν τόμους που είναι εξίσου γελοίοι, παιδιάστικοι παρά τα όσα θεωρούν δεδομένα ως άνδρες, παρά τη δεξιοτεχνία τους στη γλώσσα μερικές φορές, παρά τα ιδιοφυή τους επιτεύγματα, παρά την ομορφιά ενός διηγήματος ή ενός μυθιστορήματος. Όμως δεν τους αποκαλούν βλάκες ακόμη κι' όταν είναι γελοίοι. Όταν οι ιδέες του Λώρενς δεν μπορούν να διαχωρισθούν, από 'κείνες της Μόργκαν, είτε είναι και οι δύο έξυπνοι, είτε είναι και οι δύο βλάκες· ομοίως με τον Μήλερ και την Μπράιαντ. Μόνο οι γυναί-

ωραίο τρόπο, το σωστό τρόπο για να ασκήσει την ευφυΐα. Όμως η ευφυΐα δεν είναι ωραία ή σωστή. Η ευφυΐα δεν είναι θηλυπρεπής. Η ευφυΐα είναι γεμάτη υπερβολές. Η αυστηρή ευφυΐα απεχθάνεται τον συναισθηματισμό· και οι γυναίκες πρέπει να είναι συναισθηματικές για να εκτιμούν τη φοβερή ανοησία των ανδρών γύρω τους. Η νοσηρή ευφυΐα απεχθάνεται το ζωηρό φως της θετικής σκέψης και της αιώνιας γλυκύτητας· και οι γυναίκες πρέπει να είναι φωτεινές και ζωηρές και γλυκιές ή η γυναίκα θα έπρεπε

μη και συγκρατημένη η ευφυΐα είναι συγκρατημένη όχι επειδή είναι συνεσταλμένη, όπως πρέπει να είναι οι γυναίκες, αλλά επειδή ζυγίζει προσεκτικά εντυπώσεις και γεγονότα που φτάνουν σ' αυτή από ένα εξωτερικό το οποίο το συνεσταλμένο άτομο δεν τολμά να αντιμετωπίσει.

Μια γυναίκα πρέπει να παρακαλά και η συγκρατημένη ευφυΐα δεν επιδιώκει να παρακαλά, επιδιώκει να γνωρίζει μέσω της οξυδέρκειας. Η ευφυΐα είναι επίσης φιλόδοξη· θέλει διαρκώς περισσότερα·

κες, ωστόσο, αξίζουν και παίρνουν την καταδίκη μας. Οι ιδέες της Ανίτα Μπράιαντ είναι ολέθριες; Τότε είναι του Νόρμαν Μήλερ. Είναι αστείες χωρίς περιστροφές οι ιδέες της Μάραμπελ Μόργκαν; Τότε είναι το ίδιο και του Λώρενς.

Μία γυναίκα πρέπει να κρατά την ευφυΐα της μικρή και συνεσταλμένη για να επιζήσει. Ή πρέπει να την κρύψει εντελώς ή να την κρύψει μέσω του στυλ. Ή πρέπει να τρελλαίνεται κανονικά σε μηχανισμός ρολογιού για να πληρώσει γι' αυτό. Αυτή θα προσπαθήσει να βρει τον

να εξαγοράσει το δρόμο της με χαμόγελα όλη την ημέρα. Η άγια ευφυΐα απεχθάνεται κάθε στενό κόσμο· και ο κόσμος των γυναικών πρέπει να μείνει στενός ή η γυναίκα βρίσκεται εκτός νόμου. Καμιά γυναίκα δε θα μπορούσε να είναι Νίτσε ή Ρεμπώ χωρίς να καταλήξει σε πορνείο ή να υποστεί λοβοτομή. Κάθε ζωηρή ευφυΐα έχει παράφορες ερωτήσεις, επιθετικές απαντήσεις· όμως οι γυναίκες δεν μπορούν να είναι εξερευνητές, δεν μπορούν να υπάρξουν Λιούις και Κλαρκ του θηλυκού πνεύματος. Ακό-

όχι να γαμιέται περισσότερο, όχι περισσότερη εγκυμοσύνη· αλλά περισσότερα από ένα μεγαλύτερο κόσμο. Μία γυναίκα δε μπορεί να είναι φιλόδοξη αυτή καθ' αυτή χωρίς να καταδικαστεί.

Παίρνουμε τα κορίτσια και τα στέλνουμε στα σχολεία, καλοσύνη μας· διότι τα κορίτσια δεν είναι για να γνωρίζουν οτιδήποτε σε μεγάλο βαθμό· και σε πολλές άλλες κοινωνίες τα κορίτσια δεν στέλνονται στο σχολείο ή δε διδάσκονται γραφή και ανάγνωση. Στην κοινωνία μας, την τόσο γενναιοδωρή για τις γυ-

ναίκες, τα κορίτσια διδάσκονται κάποια γεγονότα, αλλά όχι έρευνα ή το πάθος για γνώση. Τα κορίτσια διδάσκονται με σκοπό να γίνουν καλά, υπομονετικά: η τάση για διανοητική αναζήτηση στραγγαλίζεται στα κορίτσια, τιμωρείται και γελοιοποιείται σ' αυτά: τα κορίτσια τα κτυπούν όταν θέλουν περισσότερο, όταν θέλουν άμεση σχέση με τον κόσμο χωρίς αρσενική διαμεσολάβηση. Χρησιμοποιούμε τα σχολεία πρώτα για να στενέψουμε το πεδίο των κοριτσιών, την περιέργειά τους: έπειτα για να διδάξουμε κάποιες δεξιότητες; απαραίτητες για τον αφηρημένο σύζυγο. Τα κορίτσια διδάσκονται να είναι παθητικά σε σχέση με τα γεγονότα. Τα κορίτσια δε θεωρούνται οι εν δυνάμει δημιουργοί των ιδεών ή οι εν δυνάμει ερευνητές μέσω την ανθρώπινη συνθήκη. Ο διανοητικός στόχος ενός

κοριτσιού είναι η καλή συμπεριφορά: ένα κορίτσι με διανοητικό δυναμισμό είναι ένα κορίτσι που πρέπει να περιορισθεί στα πραγματικά της μέτρα. Από ένα έξυπνο κορίτσι περιμένουμε να χρησιμοποιήσει αυτή την εξυπνάδα για να βρει έναν εξυπνότερο σύζυγο. Η Σψόν Ντε Μπωβουάρ κούρνιασε στον Σαρτρ όταν προσδιόρισε ότι αυτός ήταν εξυπνότερος της. Σ' ένα φιλμ που γυρίστηκε όταν και οι δύο ήταν γέροι, προς το τέλος της ζωής του, ρώτησε τη γυναίκα με την οποία μοιράστηκε μία εκπληκτική ζωή διανοητικής δράσης και πραγμάτωσης: πώς αισθάνεται που υπήρξε μία κυρία της λογοτεχνίας;

Η Καρολίνα Μαρί Ντε Χεζούς, έγραψε στο ημερολόγιό της: "Καθένας έχει ένα ιδανικό στη ζωή του. Το δικό μου είναι να μπορώ να διαβάζω". Αυτή είναι η φιλόδοξη, είναι όμως παράξενη φιλοδοξία για μια γυναίκα. Αυτή θέλει να μαθαίνει. Αυτή θέλει την ευχαρίστηση της ανάγνωσης και της γραφής. Άνδρες της ζητούν να παντρευτεί, αλλά αυτή υποψιάζεται ότι θα παρέμβουν στην ανάγνωση και τη γραφή της, θα αγανακτούν με τον ιδιωτικό της χρόνο. Θα αγανακτούν με την εστίαση της προσοχής της αλλού. Αυτοί θα αγανακτούν με την αυτοσυγκέντρωσή της και τον αυτοσεβασμό της. Θα αγανακτούν με την περηφάνεια για τον εαυτό της και για την αδιαμεσολάβητη σχέση της μ' έναν ευρύτερο κόσμο ιδεών, περιγραφών, γεγονότων. Οι γείτονές της τη βλέπουν να ρίχνεται με τα μούτρα στα βιβλία, ή με το μολύβι και το χαρτί στο χέρι μέσω τα σκουπίδια και την πεινα. Το ιδανικό της την κάνει μία παρία: η επιθυμία της για διάβασμα την κάνει περισσότερο απόκληρη απ' ότι αν καθόταν στο δρόμο βάζοντας χούφτες νύχια στο στόμα της. Πού βρήκε το ιδανικό της; Κανείς δεν της το πρόσφερε. Τα τρία τέταρτα του κόσμου των αναλφάβητων είναι γυναίκες. Για να γαμιάσει, να γεννάς παιδιά δεν χρειάζεται να ξέρεις ανάγνωση. Οι γυναίκες είναι για σεξ και αναπαραγωγή, όχι για λογοτεχνία. Όμως οι γυναίκες έχουν ιστορίες να πουν. Οι γυναίκες θέλουν να μάθουν. Οι γυναίκες έχουν ερωτήσεις, ιδέες, επιχειρήματα, απαντήσεις. Οι γυναίκες έχουν όνειρα να υπάρξουν στον κόσμο, όχι απλώς να αιμορραγούν: και να βγάζουν βρεγμένα παιδιά από μοχθούσες μητέρες. "Οι γυναίκες ονειρεύονται" έγραψε η Φλόρενς Νάιτενγκελ στην "Κασσάνδρα", "ώσπου να μην έχουν πια τη δύναμη να ονειρεύονται: εκείνα τα όνειρα ενάντια στα οποία πρέπει να παλέψουν τόσο, τόσο τίμια, ρωμαλέα, συνειδητά και τόσο μάταια, που ωστόσο είναι η ζωή τους, χωρίς τα οποία δε θα μπορούσαν να είχαν ζήσει: εκείνα τα όνειρα φεύγουν τελικά... Αργότερα στη ζωή τους ούτε επιθυμούν, ούτε ονειρεύονται, ούτε για δραστηριότητα, ούτε γι' αγάπη, ούτε για διανόηση".

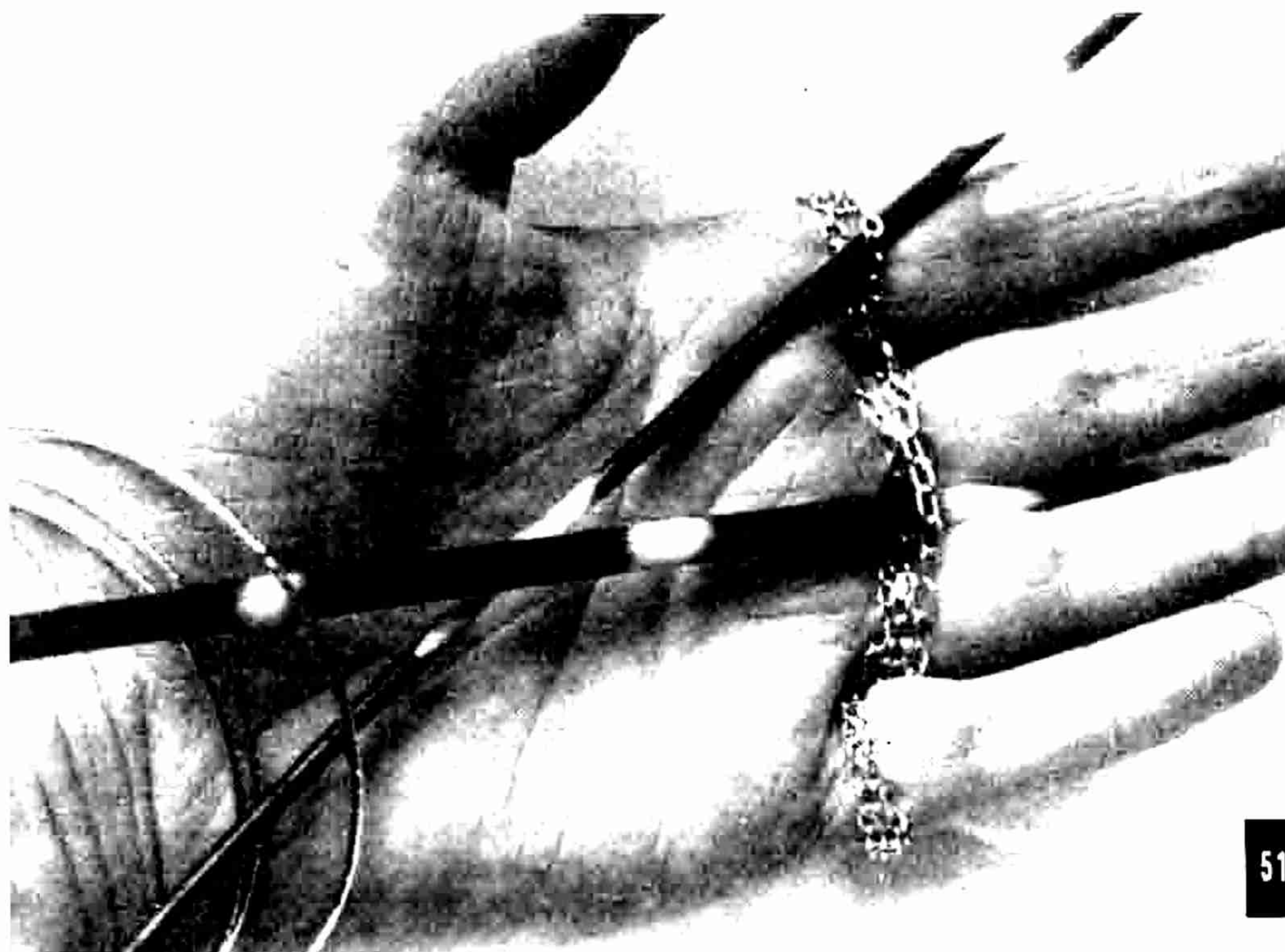
Η VIRGINIA WOOLF, η πιο έξυπνη σύγχρονη συγγραφέας, μας είπε ξανά και ξανά πόσο απαίσιο ήταν να είναι μία γυναίκα δημιουργικής ευφυΐας. Μας είπε όταν φόρτωσε τις τσέπες της με πέτρες και βάδισε στη θάλασσα και μας είπε κάθε φορά που ένα βιβλίο της δημοσιεύονταν και πήγαινε να τρελλαθεί -μη με χτυπάτε γι' αυτό που έκανα, θα χτυπήσω πρώτα εγώ τον εαυτό μου, θα αχρηστευθώ και θα υποφέρω και θα τιμωρηθώ και τότε δε θα χρειαστεί να με καταστρέψετε, ίσως θα με λυπηθείτε, υπάρχει τόση περιφρόνηση στον οίκτο και είμαι τόσο περήφανη, αυτό δε θά 'ταν αρκετό; Στον πεζό λόγο της επίσης μας είπε κατ' επανάληψη: μας έδειξε στα μυθιστορήματά της, ακόμη κι' αν το έκανε με τόσο λεπτό τρόπο έτσι ώστε να μην θιγούμε και στα δοκίμιά της υπερβάλλει πάνω στη γοητεία, είναι ευγενική για να μας κρατήσει ευγενικές. Όμως το έγραψε και ευθέως, αν και δε δημοσιεύτηκε κατά τη διάρκεια της ζωής της και είχε δίκιο: "Απαιτείται μία συγκεκριμένη στάση -αυτήν που αποκαλώ στάση της σερβιτόρας- η στάση των κυριών που πίνουν τσάι την Κυριακή το απόγευμα. Δεν ξέρω. Νομίζω ότι η άποψη είναι σχεδόν το ίδιο σημαντική όσο και το αντικείμενο. Αυτό που εκτιμώ είναι η άμεση επαφή του μυαλού. Συχνά δεν μπορούμε να πούμε τίποτα αξιοσημείωτο για ένα συγγραφέα -εκτός απ' αυτό που σκεφτόμαστε. Τώρα βρίσκω την άποψή μου ακατάπαυστα σκιασμένη (θολή), σχεδόν ασυνείδητα δίχως άλλο, είναι σκιασμένη από την επιθυμία του εκδότη και του κοινού μία γυναίκα να οφείλει να δει τα πράγματα από την επιφυλακτική γυναικεία σκοπιά. Άρθρο μου, γραμμένο από αυτήν την πλάγια σκοπιά πάντα βούλιαζε".

Για να εκτιμήσουμε "τη γυμνή επαφή του μυαλού" πρέπει να έχουμε "ανδροπρεπή ευφυΐα" που δεν κρύβεται σε φουστάνια και κομψές χειρονομίες. Η δουλειά της υποκύπτει διαρκώς κάτω από το βάρος αυτού που ζητιέται σα θηλυκό. Έγινε αριστοτέχνης της εμμεσότητας, έ-ξοχης εμμεσότητας. Έκρυψε τα νοήματα και τα μηνύματά της στο στυλ της: ένα γυναικείο στυλ. Μόχθησε κάτω από αυτό το στυλ και κρύφτηκε πίσω από αυτή τη μάσκα: και ήταν λιγότερο από αυτό που θα μπορούσε να ήταν. Πέθανε όχι μόνο λόγω αυτού που τόλμησε, αλλά επίσης και λόγω αυτού που δεν τόλμησε.

Αυτά τα τρία πράγματα είναι άρρηκτα δεμένα: α) αλφαριθμητισμός, ευφυΐα, δημιουργική ευφυΐα. Αυτά διακρίνουν τον άνδρα από τα ζώα. Σε όποιον αρνούνται αυτά τα τρία, του αρνούνται μια ανθρώπινη ζωή. Σε όποιον αρνούνται αυτά τα τρία, του ληστεύουν το δικαίωμα για ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τώρα, αλλάξτε το γένος. Αλφαριθμητισμός, ευφυΐα και δημιουργική ευφυΐα διακρίνουν τη γυναίκα από τα ζώα: όχι. Η γυναίκα δε μπορεί να

διακριθεί από τα ζώα επειδή καταδικάστηκε λόγω της τάξης του φύλου της σε μία ζωώδη ζωή, μία ζωή ζωικών λειτουργιών: να ναμιέται και να αναπαράγει. Οι ζωικές λειτουργίες είναι το νόημά της, η επονομαζόμενη ανθρώπινη αξία της, όσο ανθρώπινη μπορεί να γίνει, οι ύψιστες ανθρώπινες ικανότητές της, επειδή είναι γένους θηλυκού. Για τον ορθόδοξο του ανδρικού πολιτισμού είναι ζώο, το αντίθετο της ψυχής: για τους φιλελεύθερους του ανδρικού πολιτισμού είναι φύση. Συζητώντας τις επονομαζόμενες βιολογικές μεταβολές της ανδρικής κυριαρχίας, τα αγόρια έχουν τη δυνατότητα να συγκρίνουν τον εαυτό τους με μπαμπούνους και έντομα: όταν το κάνουν, γράφουν βιβλία ή διδάσκουν στα πανεπιστήμια. Ένας καθηγητής του

από τη φωτιά εργαλείο κι' έχει κάνει πολλά κι' ακόμη περισσότερα για ν' αλλάξει την όψη των φυσικών και κοινωνικών κόσμων. Όπως η φωτιά, ο αλφαριθμητισμός είναι ένα εργαλείο που πρέπει να χρησιμοποιηθεί από την εξυπνάδα. Είναι επίσης μια ικανότητα: η ικανότητα του αλφαριθμητισμού είναι μία ανθρώπινη ικανότητα: η ικανότητα να υπάρχει και μπορεί να χρησιμοποιηθεί, να ανασκευαστεί, να ατροφήσει. Σε πρόσωπα κοινωνικά καταφροννημένα, ανασκευάζεται: τους αρνούνται ότι η ικανότητα είναι για να χρησιμοποιηθεί. Αλλά η άρνηση δεν είναι αρκετή επειδή οι άνθρωποι επιμένουν στο νόημα. Ο αλφαριθμητισμός λειτουργεί ως μέρος της αναζήτησης του νοήματος: βοηθά να γίνει δυνατή αυτή η αναζήτηση. Οι άνδρες μπορούν να αρνη-

Χάρβαρντ δεν αρνείται το δικαίωμα κατοχής γιατί σε κανέναν μπαμπούνι δεν παραχωρήθηκε ποτέ. Η βιολογία της δύναμης, ένα παιχνίδι που παίζουν τα αγόρια. Είναι ο ανδρικός τρόπος να πει κανείς: αυτή μοιάζει με μπαμπούνα παρά με μένα: δεν μπορεί να είναι μία διασημότητα στο Χάρβαρντ επειδή αμφοραγεί, τη γαμούμε, μεγαλώνει τα παιδιά μας, τη χτυπάμε πολύ, τη βιάζουμε: είναι ένα ζώο, η λειτουργία της είναι ν' αναπαράγει. Θέλω να δω το μπαμπούνι, το μυρμήγκι, τη σφήκα, τη χήνα, που έγραψε το "Πόλεμος και Ειρήνη". Κι' ακόμη περισσότερο θέλω να δω το ζώο και το έντομο ή το ψάρι ή το πουλί που έγραψε το MIDDLEMARCH.

Ο αλφαριθμητισμός είναι ένα εργαλείο, όπως η φωτιά. Είναι ένα πιο προηγμένο

θούν ότι οι γυναίκες έχουν την ικανότητα να μάθουν αρχαία ελληνικά, αλλά κάποιες θα μάθουν έτσι κι' αλλιώς. Οι άνδρες μπορούν να αρνηθούν ότι φτωχές γυναίκες, γυναίκες της εργατικής τάξης ή πόρνες έχουν την ικανότητα να διαβάσουν ή να γράψουν τη γλώσσα τους, αλλά κάποιες απ' αυτές θα το κάνουν, έτσι κι' αλλιώς, θα ριψοκινδυνεύσουν οτιδήποτε για να το μάθουν. Στο Νότο με τους σκλάβους στις Η.Π.Α. απαγορευόταν από το νόμο να διδάσκονται οι σκλάβοι γραφή και ανάγνωση: αλλά κάποιοι ιδιοκτήτες διδάξαν και κάποιοι σκλάβοι έμαθαν μόνοι τους και κάποιοι σκλάβοι διδάξαν άλλους σκλάβους. Από τον εβραϊκό νόμο, απαγορεύεται να διδαχτεί το "ταλμούδ" στις γυναίκες, αλλά κάποιες γυναίκες έμαθαν το "ταλμούδ" έτσι κι' αλλιώς.

Οι άνθρωποι ξέρουν ότι ο αλφαριθμητισμός φέρνει αξιοπρέπεια κι' έναν ευρύτερο κόσμο. Οι άνθρωποι παρακινούνται έντονα να εκφράσουν τον κόσμο που ζουν μέσα απ' τη γλώσσα: αυτοί που μιλούν, που τραγουδούν, που ψάλλουν και γράφουν. Είναι φρικτή τιμωρία να

σταματάς στους ανθρώπους τη θέληση να έχουν βασική εκπαίδευση, τη θέληση να γνωρίζουν τί φέρνει το διάβασμα και η γραφή. Η άρνηση του αλφαριθμητισμού σε κάποια τάξη ή κατηγορία ανθρώπων είναι η άρνηση της θεμελιώδους ανθρώπινης αξίας. Οι άνθρωποι που θεωρούνται ζώα, μη άνθρωποι, είναι κλασικά αυτοί που στερούνται λογοτεχνίας: οι σκλάβοι σε οποιαδήποτε δουλοκτητική κοινωνία, οι γυναίκες σε οποιαδήποτε κοινωνία που θεωρεί τις γυναίκες κτήμα, υποβαθμισμένες φυλετικές ομάδες σε οποιαδήποτε ρατσιστική κοινωνία. Ο άνδρας σκλάβος αντιμετωπίζεται σα φορτηγό ζώο: δεν του επιτρέπεται να διαβάσει ή να γράψει. Η γυναίκα αντιμετωπίζεται σα ζώο ράτσας (:): δεν πρέπει να διαβάσει ή να γράψει. Όταν οι γυναίκες ως τάξη δεν έχουν το δικαίωμα ανάγνωσης και γραφής, αυτές που μαθαίνουν ντρέπονται για τις γνώσεις τους: είναι αρσενικές, παρεκκλίνουν, έχουν αρνηθεί τη μητέρα τους, τη σχισμή τους. Με τον αλφαριθμητισμό τους αρνούνται τον ορισμό του γένους τους.

Σε κάποιες τάξεις γυναικών παραχω-

ρήθηκαν κάποια προνόμια, όχι δικαιώματα, προνόμια. Οι εταίρες στην Αρχαία Ελλάδα ήταν μορφωμένες, ενώ άλλες γυναίκες κρατούνται σε αμάθεια, αλλά δεν ήταν φιλόσοφοι, ήταν πόρνες. Μόνο αποδεχόμενες τη λειτουργία τους ως πόρνες μπορούσαν να ασκήσουν το προνόμιό τους. Οι γυναίκες των ανώτερων τάξεων, παραδοσιακά διδάσκονται ορισμένα μέρη του αλφαριθμητισμού: (εμφανώς πιο περιορισμένα από όσα διδάσκονται οι άντρες της τάξης τους) μπορούν ν' ασκήσουν το προνόμιο αν αποδεχτούν τη διακοσμητική τους λειτουργία. Εξάλλου ο άνδρας δε θέλει την αιμοραγούσα, εγκυμονούσα πούτανα στο τραπέζι του δείπνου, ούτε θέλει την ανοιχτή σχισμή στο σαλόνι ενώ διαβάζει την εφημερίδα του ή καπνίζει το πούρο του. Η γλώσσα είναι εκλεπτισμός: απόδειξη ότι αυτός είναι άνθρωπος όχι αυτή.

Η αύξηση του αναλφαριθμητισμού στους φτωχούς των Η.Π.Α. είναι σύμφωνη με μία νέα αύξηση στον ανοιχτό ρατσισμό και την περιφρόνηση για τους φτωχούς. Ο αναλφαριθμητισμός προγραμματίζεται μέσα στο σύστημα: ένα έξυπνο παιδί μπορεί να πάει στο σχολείο και να μη μάθει να διαβάσει ή να γράψει. Όταν το εκπαιδευτικό σύστημα αρνείται την ανάγνωση και τη γραφή για ιδιαίτερες υποομάδες, αρνείται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια σ' αυτές τις ομάδες: γίνεται ένα σύστημα αυστηρής επιτήρησης, που καταγράφει τα ζώα στο εσωτερικό του, δεν χαρίζει ανθρώπινη ζωή στα ανθρώπινα πλάσματα.

Διαπολιτισμικά, τα κορίτσια κι' οι γυναίκες είναι αναλφάβητες. Τα κορίτσια χρειάζονται συζύγους, όχι βιβλία. Χρειάζονται σπίτια για να καθαρίζουν, ή γωνιές του δρόμου για να στέκονται κι' όχι έναν ευρύ κόσμο για να πλανηθούν. Η άρνηση να τους δώσουν το εργαλείο του αλφαριθμητισμού είναι άρνηση να τους δώσουν πρόσβαση στον κόσμο. Αν μπορεί να δημιουργήσει τη δική της φωτιά, να διαβάσει ένα βιβλίο μόνη της, να γράψει ένα γράμμα με τις σκέψεις της ή ένα δοκίμιο ή μία ιστορία, θα είναι πιο δύσκολο να τη βάλεις ν' ανοίξει τα πόδια της, ν' ανεχτεί την ανεπιθύμητη σεξουαλική πράξη, να γεννήσει τα ανεπιθύμητα παιδιά, να τον βλέπει ως ζωή και τη ζωή μέσ απ' αυτόν. Θα αποκτούσε ιδέες. Η ακόμη χειρότερα, θα μπορούσε να καταλάβει την αξία των ιδεών που αποκτά. Δεν πρέπει να ξέρει ότι οι ιδέες έχουν αξία: μόνο το γαμίσι και η αναπαραγωγή είναι οι αξίες της. Ίσως σκεφτεί η γυναίκα, αν αποκτήσει ιδέες, ότι οι ιδέες έχουν μεγαλύτερη αξία απ' τις ζωώδεις λειτουργίες για τις οποίες την έχουν προορίσει. Ή μπορεί οι ιδέες να την οδηγήσουν να θέλει κάτι, ή να θέλει να κάνει κάτι έξω απ' τη γυναικεία σφαίρα. Ίσως γίνει ασύστολη με τη σκέψη και την πράξη.

Ήταν δύσκολο στις Η.Π.Α. να μορφω-

θούν οι γυναίκες: υπάρχουν ακόμη πολλά είδη εκπαίδευσης απαγορευμένα στις γυναίκες. Στην Αγγλία ήταν δύσκολο για τη Βιρτζίνια Γουλφ να χρησιμοποιεί μία πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη. Ο απλός αλφαριθμητισμός είναι το πρώτο σκαλί, και, όπως είπε η Άμπυ Κέλεϋ σε μία συνάντηση για τα δικαιώματα των γυναικών στα 1850, "Αδελφές, ματωμένα πόδια έκαναν μαλακό το μονοπάτι από το οποίο ήρθατε 'δώ'".

Την πρόσβαση σ' ολόκληρη τη γλώσσα την αρνούνται στις γυναίκες: περιμένουν από μας να χρησιμοποιούμε μόνο τα δειλά μέρη της, τα ευγενικά μέρη της, τα μέρη που ταιριάζουν σε γυναίκες. Η Άλις Τζαϊνς σημείωσε στο ημερολόγιό της ότι "είναι τεράστια απώλεια να στερείς κάποιον από όλα τα ρωμαλέα και ουσιαστικά συμπληρώματα. Αλλά στην πραγματική άσκηση του αλφαριθμητισμού ως εργαλείο και ως ικανότητα οι γυναίκες αντιμετωπίζουν την τιμωρία, την εξορία, τον εξοστρακισμό, τις διακρίσεις, την πιο φαρμακερή περιφρόνηση. Για να διαβάσει και να είναι θηλυκή ταυτόχρονα, διαβάσει γοτθικά ρομάντζα, όχι ιατρικά εγχειρίδια· βιβλία μαγειρικής, όχι νομικά· ιστορίες μυστηρίου όχι μοριακή βιολογία. Η γλώσσα των μαθηματικών δεν είναι γυναικεία γλώσσα. Ίσως μάθει αστρολογία όχι αστρονομία. Ίσως διδάξει γραμματική, δεν θα επινοήσει στυλ ούτε θα δημιουργήσει ιδέες. Της επιτρέπεται να γράψει ένα μικρό βιβλίο για νευρωτικές γυναίκες, λογοτεχνικό ή μη, αν το βιβλιαράκι είναι αρκετά δειλό και συναισθηματικό· καλύτερα να μείνει μακριά από φιλοσοφία συνολικά. Στη λογοτεχνία καλά θα έκανε να προσέχει να μην ξεπεράσει τα αυστηρά όρια που της θέτει η θηλυκότητα. "Αυτό" έγραψε η Β. Γουλφ, "είναι ένα άλλο περιστατικό, και σχεδόν ένα κοινό περιστατικό στην καριέρα μιας νοβελίστριας. Πρέπει να πει θα περιμένω. Θα περιμένω μέχρι που οι άνδρες θα γίνουν τόσο πολιτισμένοι ώστε να μη σοκάρονται όταν μία γυναίκα λέει την αλήθεια για το σώμα της. Το μέλλον της λογοτεχνίας εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το πόσο μπορούν οι άνδρες να εκπαιδευτούν για να ανέχονται τον ελεύθερο λόγο στις γυναίκες". Ο περιορισμός είναι εξόντωση: "γλώσσα που πρέπει ν' αποφύγει το ίδιο το σώμα κάποιου είναι γλώσσα που δεν έχει θέση στον κόσμο. Αλλά το να πούμε την αλήθεια για το σώμα κάποιου, το σώμα της γυναίκας δεν πρέπει να ερμηνευτεί ότι εννοούμε την απλή εξήγηση των μερών του σώματος -εννοούμε τη θέση αυτού του συγκεκριμένου σώματος στον συγκεκριμένο κόσμο, την αξία του· τη χρήση του, τη θέση του στην εξουσία, την πολιτική και οικονομική ζωή του, τις ικανότητές του που εν δυνάμει είτε πραγματώνονται, είτε συνήθως καταπατούνται.

Κατά κάποιο τρόπο η νοημοσύνη είναι ο συνδυασμός μόρφωσης και εξυπνάδας:

η μόρφωση "παιδαγωγεί" την εξυπνάδα και η εξυπνάδα επεκτείνει τις χρήσεις της μόρφωσης· υπάρχει ένα σώμα γνώσης που αλλάζει και αυξάνεται καθώς και μία δεξιότητα στην απόκτηση γνώσεων· υπάρχει μία μνήμη γεμάτη ιδέες, με ό,τι έχει γίνει στον κόσμο παλιότερα. Νοημοσύνη είναι η βαθιά γνώση των ιδεών, του πολιτισμού, των προϊόντων και των τρόπων σκέψης άλλων μυαλών. Νοημοσύνη είναι η ικανότητα να μαθαίνεις μια γλώσσα μέσα από τη διαδικασία μάθησης. Η νοημοσύνη πρέπει να καλλιεργείται: ακόμη και στους άνδρες, ακόμη και στους έξυπνους. Αν αφεθεί μόνη σ' έναν ιδιωτικό κόσμο απομόνωσης, η νοημοσύνη δεν αναπτύσσεται, εκτός αν έχει έναν ιδιωτικό "καλλιεργητή": ένα δάσκαλο, έναν πατέρα του πνεύματος π.χ. Αλλά η νοημοσύνη στις γυναίκες δεν πρέπει να ξεπερνά τη νοημοσύνη του δασκάλου, διαφορετικά οι γυναίκες θα επιπληχθούν και θα απορριφθούν. Ο Γουώλτ Γουίτμαν έγραψε ότι: ο μαθητής αναγκαία αποκηρύσσει και απορρίπτει το δάσκαλο, αλλά η μαθήτρια πρέπει πάντα να είναι πιο χαμηλά απ' το δάσκαλο, πάντα πιο ταπεινή, η εξυπνάδα της ποτέ δεν θεωρείται ότι μπορεί να εξελιχθεί σε αυθεντία.

Η νοημοσύνη στις γυναίκες αποτελεί πάντα ένα σημάδι προνομίου· υψώθηκε πιο πάνω από το γένος της, συνήθως από την ευεργεσία κάποιου άνδρα που θεώρησε αρμόζον να την εκπαιδεύσει.

Πλήθος οι προσβολές προς τις γυναίκες της διανόησης. Οι Γαλαζόκαλτσες αποτελούν μία σταθερή πηγή γέλιου. Οι γυναίκες τη διανόησης είναι άσχημες, διαφορετικά δεν θα σκοτίζονταν για να έχουν ιδέες· η ευχαρίστηση της καλλιέργειας του μυαλού είναι φυλετική διαστροφή για το θηλυκό· κι είναι αξιοσημείωτο το πόσο οι εργασίες των μορφωμένων ανδρών είναι διάσπαρτες από κακοήθεις παρατηρήσεις κατά των διανοούμενων γυναικών. Η νοημοσύνη στις γυναίκες είναι επιβλαβής. Η γυναίκα δεν εξευγενίζεται από ένα οξύ πνεύμα· παραμορφώνεται απ' αυτό. Η ανθρωπινή της αξία, όπως είναι, πρέπει να εκδηλώνεται με μία καλή και καρποφόρα μήτρα. Αυτός διαφοροποιείται απ' τα ζώα με το μυαλό του· αυτή διαφοροποιείται απ' αυτόν επειδή δεν έχει ένα μυαλό, στην καλύτερη περίπτωση, μη παραδεχόμενη ότι έχει· αν αυτό είναι το καλύτερο που μπορεί να κάνει.

Το δημιουργικό μυαλό είναι ευφυΐα στην πράξη μέσα στον κόσμο. Ο κόσμος δεν ορίζεται σαν ποτάμια, βουνά και αεροπλάνα. Είναι παντού όπου η σκέψη έχει συνέπειες. Στην πιο αφηρημένη φιλοσοφία, η σκέψη έχει συνέπειες· η φιλοσοφία είναι ένα μέρος του κόσμου, μερικές φορές του ίδιου της του κόσμου. Η σκέψη είναι δράση, όπως και το γράψιμο, η σύνθεση, η ζωγραφική· η δημιουργική ευφυΐα μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον υλικό κόσμο για να δημιουργήσει

προϊόντα του εαυτού της. Αλλά είναι πιο σημαντική η δημιουργική εξυπνάδα παρά αυτά που δημιουργεί. Η δημιουργική ευφυΐα είναι η ευφυΐα που ερευνά: είναι η ευφυΐα που απαιτεί να γνωρίζει τον κόσμο, απαιτεί το δικαίωμά της στη συνέχεια. Δεν υπήρξε καμία τεράστια ποσότητα δημιουργικής εξυπνάδας που να χρησιμοποιήθηκε καθαρά για παρατήρηση: η δημιουργική ευφυΐα είναι πολύ φιλόδοξη για ν' αρκείται σ' αυτό· σχεδόν πάντα, αναγγέλει τον εαυτό της. Ίσως παραδίδει τον εαυτό της στην καθαρή έρευνα της γνώσης ή της αλήθειας, αλλά σχεδόν πάντα ζητά αναγνώριση, επιρροή ή δύναμη· είναι μία ευφυΐα που ολοκληρώνει. Δεν ικανοποιείται με την αναγνώριση της προσωπικότητας που φέρει· απαιτεί σεβασμό της, σεβασμό για τον εαυτό της. Μερικές φορές αυτός ο σεβασμός μπορεί να αποτείνεται προς το προϊόν της. Φορές, όταν αυτή η εξυπνάδα ασκεί τον εαυτό της στη γνήσια ομιλία ή στην εγκόσμια δράση, ο σεβασμός προς αυτήν πρέπει να αποτελείνται μέσω του σεβασμού προς το πρόσωπο που την εκδηλώνει. Στις γυναίκες σταθερά και συστηματικά αρνούνται το σεβασμό που η δημιουργική ευφυΐα απαιτεί: τους τον αρνούνται οδυνηρά, σκληρά, σαδιστικά. Απ' τις γυναίκες δεν αναμένεται να έχουν δημιουργική ευφυΐα, αλλά όταν έχουν πρέπει να την απαρνηθούν. Αν θέλουν την αγάπη των ανδρών χωρίς τους οποίους δεν είναι πραγματικά γυναίκες καλά θα έκαναν να μην επιμένουν σε μία εξυπνάδα που ερευνά, δηλαδή που δρα στον κόσμο· η σκέψη που έχει συνέπειες είναι επιβλαβής για την αλυσσοδεμένη θηλυκότητα. Η δημιουργική ευφυΐα δεν είναι ζωική: το να γαμιάται και να αναπαράγει δε θα την ικανοποιήσει ποτέ· και δεν είναι επίσης διακοσμητική· δεν είναι επίσης διακοσμητική· δεν είναι ποτέ απλά και μόνο καλλωπιστική όπως π.χ. πρέπει να είναι οι γυναίκες των ανώτερων κοινωνικών τάξεων που να έχουν καλή εκπαίδευση. Για να παραμείνει μία γυναίκα, στο με την αρσενική υπεροχή νόημα του κόσμου, οι γυναίκες πρέπει να απαρνηθούν τη δημιουργική εξυπνάδα, να την απαρνηθούν όχι απλώς λεκτικά, αν και οι γυναίκες το κάνουν αυτό διαρκώς, αλλά να τη σβήσουν στη χειρότερη περίπτωση και να τη διατηρούν δειλή και περιορισμένη στην καλύτερη.

Το τίμημα για την άσκηση της δημιουργικής ευφυΐας γι' αυτές που γεννήθηκαν γυναίκες είναι απερίγραπτος πόνος. "Όλα τα πράγματα στη γη έχουν το τίμημά τους" έγραψε η Όλιβ Σράινερ, "αλλά για την αλήθεια πληρώνουμε το πιο ακριβό. Το ανταλλάσσουμε με αγάπη και συμπάθεια. Ο δρόμος για τη δόξα είναι γεμάτος αγκαθία, αλλά στο μονοπάτι της αλήθειας, σε κάθε βήμα χτυπάς την καρδιά σου". Η αλήθεια είναι ο σκοπός της δημιουργικής ευφυΐας, οποιοδήποτε κι

αν είναι το είδος της ή ο δρόμος της· εμπλοκή με τον κόσμο είναι εμπλοκή με το πρόβλημα της αλήθειας. Η ιδιαίτερη αλήθεια ή ο έσχατος χαρακτήρας της αλήθειας που βρίσκει κανείς δεν είναι το θέμα· το θέμα είναι η παρείσφρυση ενός έξυπνου και δημιουργικού εγώ στον κόσμο για να βρει την αλήθεια. Δεν απομένει εδώ τίποτα για τις γυναίκες εκτός από εκφοβισμό και περιφρόνηση. Στην απομόνωση, ιδιωτικά, μία γυναίκα μπορεί να αντλεί ευχαρίστηση από την άσκηση μιας δημιουργικής ευφυΐας όσο περιορισμένη κι' αν είναι αυτή η ευφυΐα στην άσκησή της· αλλά αυτή η ευφυΐα πρέπει να στραφεί ενάντια στον ίδιο της τον εαυτό, επειδή δεν υπάρχει άλλος σύνθετος, ανθρώπινος κόσμος στον οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να αναπτυχθεί. Οποδήποτε από αυτό βγει έξω από τα όρια θα επιτρέψει σε όλους αδιακρίτως να κρίνουν τα γυναικεία της χαρακτηριστικά, που είναι η μοναδική ταυτότητα που της είναι διαθέσιμη· είναι ατελής γιατί η εξυπνάδα της είναι ανδρική.

"Γιατί έχουν οι γυναίκες πάθος, διανοητική δραστηριότητα..." ρώτησε η FLORENCE NIGHTENGALE στα 1852. "και μία θέση στην κοινωνία, όπου κανένα απ' αυτά τα τρία δεν μπορεί να ασκηθεί". Όταν αναφέρθηκε σε ηθική δραστηριότητα δεν εννοούσε μοραλισμό· εννοούσε ηθική εξυπνάδα. Ο μοραλισμός ορίζεται από το πρόγραμμά τους, τους κανόνες, την αποπνικτική μυρωδιά ενός μυαλού, που δεν άνοιξε ποτέ. Κάθε είδους μοραλισμός έχει πρώτο θέμα του να κρατά τις γυναίκες κλειδωμένες, έτσι ώστε η εξυπνάδα ποτέ να μη συναντήσει τον κόσμο. Ο μοραλισμός δε συναντά ποτέ τον κόσμο· είναι μία άμυνα ενάντια στις εμπειρίες του κόσμου. Είναι η ηθική σφαίρα που έχει προοριστεί για τις γυναίκες, οι οποίες πρέπει να μάθουν τους κανόνες που τους αρμόζουν, μία διαγραμμένη συμπεριφορά κατά μηχανικό τρόπο. Η ηθική εξυπνάδα είναι ενεργητική· μπορεί μόνο να αναπτυχθεί και να οξυνθεί με το να χρησιμοποιείται στο χώρο της αληθινής και άμεσης εμπειρίας. Είναι η χρήση της εξυπνάδας η άσκηση της ηθικής οξυδέρκειας. Ο μοραλισμός είναι παθητικός· αποδέχεται την ερμηνεία του κόσμου όπως έχει ήδη διδαχτεί και τρέμει στην απειλή άμεσης εμπειρίας. Η ηθική εξυπνάδα χαρακτηρίζεται από ενεργητικότητα, κίνηση ανάμεσα στις ιδέες και την ιστορία: μπαίνει δυναμικά στον κόσμο και επιμένει στη συμμετοχή στα σπουδαία ζητήματα του καλού και του κακού, της τρυφερότητας και της σκληρότητας. Οικοδομεί αξίες, κι' επειδή αυτές οι αξίες ασκούνται στον πραγματικό κόσμο, έχουν συνέπειες. Δεν υπάρχει ηθική εξυπνάδα που να μην έχει πραγματικές συνέπειες στον πραγματικό κόσμο, δεν υπάρχει ηθική εξυπνάδα που υπάρχει απλά και παθητικά, που να μπορεί να ζήσει σ' ένα κενό όπου δεν

υπάρχει δράση, που να μπορεί να εκφραστεί μόνο μέσα απ' την αγάπη ή μόνο μέσα απ' τη σεξουαλική επαφή, ή μόνο μέσα από την οικογενειακή ζωή ή μόνο μέσα από το διακοσμητικό ρόλο ή μόνο μέσα απ' την υπακοή· δεν υπάρχει ηθική ευφυΐα που να μπορεί να εκφραστεί μόνο μέσα από το να γαμιάται ή να αναπαράγει. Η ηθική ευφυΐα πρέπει να ενεργεί σ' ένα δημόσιο κόσμο, όχι σε μία ιδιωτική, ευγενική, πραγματοποιημένη σχέση με ένα πρόσωπο, αποκλείοντας τον υπόλοιπο κόσμο. Η ηθική ευφυΐα απαιτεί μία σχεδόν ατέλειωτη άσκηση της ικανότητας να παίρνεις αποφάσεις: σημαντικές αποφάσεις· αποφάσεις μέσα στην ιστορία, όχι γύρω απ' αυτή, αποφάσεις για το νόημα της ζωής, αποφάσεις που προκύπτουν από βαθειά επίγνωση της θνητότητάς σου· αποφάσεις πάνω στις οποίες μπορεί κανείς με ειλικρίνεια και προθυμία να διακυνδυνεύσει τη ζωή του. Η ηθική ευφυΐα δεν είναι το υλικό απ' το οποίο είναι φτιαγμένος ο μοραλισμός, είναι η προσπάθεια των μυνιών να βρουν κάποια βάση για την αυτοεκτίμηση, μία αξιολύπητη χειρονομία για την οποία οι άνδρες γελούν και οι γυναίκες λυπούνται άλλες γυναίκες.

Πιθανόν να υπάρχει επίσης σεξουαλική, μία ανθρώπινη ικανότητα για να διακρίνουμε, να δηλώσουμε και να κατασκευάσουμε τη σεξουαλική ακεραιότητα. Η σεξουαλική ευφυΐα δε μετριέται με τον αριθμό των οργασμών, των ερεθισμών ή των ερωτικών συντρόφων· ούτε θα μπορούσε να επιδειχθεί στήνοντας βαμμένα κλειτοριδικά χείλη μπροστά σε μία κάμερα· ούτε μπορεί να μετρηθεί με τον αριθμό των παιδιών που γεννιούνται· ούτε μπορεί να φανερωθεί ως εξάρτηση. Η σεξουαλική ευφυΐα όπως κάθε άλλο είδος ευφυΐας θα μπορούσε να είναι ενεργητική και δυναμική· θα χρειαζόταν έναν πραγματικό κόσμο, την άμεση εμ-

πειρία του· δεν σπώνει γλουτούς αλλά ερωτήσεις, απαντήσεις, θεωρίες, ιδέες με τη μορφή της επιθυμίας ή της πράξης ή της τέχνης ή της άρθρωσης. Θα μπορούσε να βρισκόταν στο σώμα αλλά ποτέ σ' ένα φυλακισμένο, απομονωμένο σώμα, ένα σώμα που του αρνούνται την πρόσβαση στον κόσμο. Δε μπορεί να είναι μηχανική· ούτε θα ανεχόταν να θεωρείται νεκρή και ανόητη, ούτε θα μπορούσε να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης κάποιου άλλου χωρίς να ελαττώνεται η δύναμή του· και το να πουλιέται στην αγορά σαν εμπόρευμα θα αποτελούσε σίγουρα ανάθεμα, μία άμεση προσβολή στην εσωτερική ανάγκη να αντιμετωπίσει τον κόσμο με τους δικούς σου όρους. Η σεξουαλική ευφυΐα θά 'μοιαζε περισσότερο με την ηθική ευφυΐα παρά με οτιδήποτε άλλο: ένα σημείο που οι γυναίκες για αιώνες προσπαθούν να διαμορφώσουν. Αλλά αφού κανενός είδους ευφυΐα δε γίνεται σεβαστή στις γυναίκες κι' αφού αυτές είναι καταδικασμένες στον μοραλισμό, γιατί έχουν οριστεί αντίκτες για ηθική εξυπνάδα, κι' αφού ορίζονται ως σεξουαλικά αντικείμενα προς χρήση, το νόημα της ηθικής και σεξουαλικής ευφυΐας στις γυναίκες δε γίνεται κατανοητό. Η σεξουαλική ευφυΐα αυτούποστηρίζεται μέσα από τη σεξουαλική ακεραιότητα, μία διάσταση αξιών και πράξεων απαγορευμένων στις γυναίκες. Η σεξουαλική ευφυΐα θα ρίζωνε μια για πάντα στην τίμια αυτοδιάθεση του ίδιου του σώματός μας, και οι γυναίκες υπάρχουν για να τις κατέχουν άλλοι, που λέγονται άνδρες.

Η αυτοδιάθεση του σώματος θα πρέπει να είναι απόλυτη και βαθειά συνειδητοποιημένη για την ευφυΐα ώστε να αναπτυχθεί στον κόσμο της δράσης. Η σεξουαλική ευφυΐα όπως και η ηθική ευφυΐα θα είχε να αντιμετωπίσει τα σπουδαία ζητήματα της σκληρότητας και της τρυ-

φερότητας· αλλά όπου η ηθική ευφυΐα πρέπει να εμπλακεί με ερωτήματα σωστό-λάθους, η σεξουαλική ευφυΐα θα έπρεπε να εμπλακεί με ερωτήματα κυριαρχίας και υποταγής. Όποιος είναι προορισμένος να τον γαμήσουν, δεν χρειάζεται να ασκήσει τη σεξουαλική ευφυΐα, δεν έχει ευκαιρία να την ασκήσει, ούτε επιχείρημα που να δικαιώνει την άσκησή τους. Για να παραμείνει η γυναίκα σεξουαλικά υποταγμένη πρέπει να της απαγορευθεί η ικανότητα για σεξουαλική ευφυΐα· και της απαγορεύεται. Η κλειτορίδα της γίνεται αντικείμενο άρνησης, η ικανότητά της για ευχαρίστηση διαστρεβλώνεται και δυσφημείται· οι ερωτικές αξίες της συκοφαντούνται και προσβάλλονται· η επιθυμία της να δώσει αξία στο σώμα της παραλύεται και ακρωτηριάζεται. Μετατρέπεται σε ευκαιρία για ανδρική ευχαρίστηση, σε αντικείμενο ανδρικής επιθυμίας, πράγμα για να χρησιμοποιηθεί· και οποιαδήποτε εκούσια έκφραση της σεξουαλικότητάς της, στον κόσμο που δεν διαμεσολαβείται από τους άνδρες και τις ανδρικές αξίες, τιμωρείται. Χρησιμοποιείται ως πόρνη ή ως κυρία. Αλλά η σεξουαλική ευφυΐα δε μπορεί να δηλώσει ποιανού ο προορισμένος σκοπός πρέπει να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης μέσα απ' το φύλο, από το φύλο, μέσα στο φύλο, όπως το φύλο. Η σεξουαλική ευφυΐα κατασκευάζει τη δική της χρήση: ξεκινά μ' ένα ολόκληρο σώμα, όχι κάποιο που έχει ήδη κοπεί σε κομμάτια· ξεκινά μ' ένα σώμα με αυτοσεβασμό, όχι κάποιο που χαρακτηρίζεται βρώμικο, πρόστυχο ή δουλοπρεπές, δρα στον κόσμο· έναν κόσμο που αναμειγνύεται με το δικό της, με ελευθερία όπως και με πάθος. Η σεξουαλική ευφυΐα πολύ περισσότερο από κάθε άλλο είδος εξυπνάδας δε μπορεί να ζήσει πίσω από κλειδωμένες πόρτες. Δε μπορεί να υπάρχει αμυντικά, συνεχίζοντας το βιασμό. Δε μπορεί να είναι διακοσμητική ή όμορφη ή σεμνότυφη ή δειλή ούτε μπορεί να ζει σε μία δίαιτα περιφρόνησης και βίας και μίσους για την ανθρώπινη μορφή της.

Η σεξουαλική ευφυΐα δεν είναι ζωώδης, είναι ανθρώπινη, έχει αξίες. Θέτει όρια που έχουν νόημα: για το πρόσωπο και την προσωπικότητα που πρέπει να ζήσει στον κόσμο και στην ιστορία. Οι γυναίκες βρήκαν την ανάπτυξη και την άσκηση της σεξουαλικής ευφυΐας πιο δύσκολη από οποιαδήποτε άλλη: έμαθαν να διαβάζουν, απέκτησαν διάνοηση. Οι γυναίκες είχαν μέσα τους τόσο δημιουργική εξυπνάδα που ακόμη και η απομόνωση και η τιμωρία δεν κατόρθωσαν να τους την αφαιρέσουν· οι γυναίκες πάλαψαν για μια ηθική ευφυΐα που αποκηρύσσει με την ίδια της την ύπαρξη το μοραλισμό· αλλά τη σεξουαλική ευφυΐα την κόβουν απ' τη ρίζα γιατί το σώμα της γυναίκας δεν είναι δικό της. Η αιμομι-

κτική "χρήση" ενός κοριτσιού το δολοφονεί. Ο σεξουαλικός εκφοβισμός του βιασμού το σκοτώνει. Η επιβεβλημένη με βία αγνότητα το σκοτώνει. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στα κορίτσια τα σκοτώνει. Η μεταβολή του κοριτσιού σε σύζυγο ενός άνδρα το σκοτώνει. Η πώληση ενός κοριτσιού στα πορνεία το σκοτώνει. Η χρήση της γυναίκας σε σεξουαλικό αντικείμενο τη σκοτώνει. Η "πώληση" μιας γυναίκας σε σεξουαλικού εμπορεύματος, όχι μόνο στο δρόμο αλλά και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τη σκοτώνει. Η οικονομική αξία που δίνεται σ' ένα γυναικείο σώμα, ψηλή ή χαμηλή το σκοτώνει. Η διατήρηση της γυναίκας σε παιχνιδιού ή κοσμήματος ή οικιακού αιδίου τη σκοτώνει. Η ανάγκη να είναι μητέρα ώστε να μη θεωρείται πόρνη, τη σκοτώνει. Η απαίτηση να μεγαλώνει παιδιά, τη σκοτώνει. Το γεγονός ότι η σεξουαλικότητα της γυναίκας είναι προκαθορισμένη· κι' έτσι είναι αναγκασμένη να είναι αυτό που οι άνδρες λένε ότι είναι, σκοτώνει τη σεξουαλική εξυπνάδα: δεν υπάρχει τίποτα γι' αυτή για να διακρίνει ή να κατασκευάσει· δεν υπάρχει τίποτα για να βρει, εκτός από το τί θα της κάνουν οι άνδρες και το τί θα πρέπει να πληρώσει αν αντισταθεί ή θα παρατή-σει. Ζει σ' έναν ιδιωτικό κόσμο -ακομη και μια γωνιά του δρόμου είναι ένας ιδιωτικός κόσμος σεξουαλικής χρήσης-, όχι ένας δημόσιος κόσμος μιας τίμιας αντιπαράθεσης· κι' ο ιδιωτικός της κόσμος της σεξουαλικής χρήσης έχει στενά όρια κι' ένα πλήθος δεδομένων. Καμιά εξυπνάδα δε μπορεί να λειτουργήσει σ' έναν κόσμο που αποτελείται θεμελιωδώς από δύο κανόνες, που από την ίδια τους τη φύση απαγορεύουν την εφεύρεση αξιών, ταυτότητας, θέλησης, επιθυμίας: να γαμούνται και να αναπαράγουν. Οι άνδρες έχουν κατασκευάσει τη γυναικεία σεξουαλικότητα κι' έτσι έχουν εκμηδενίσει την ευκαιρία για σεξουαλική ευφυΐα στις γυναίκες. Η σεξουαλική ευφυΐα δε μπορεί να ζήσει στη ρηχή προαποφασισμένη σεξουαλικότητα που οι άνδρες έχουν παραχαράξει για τις γυναίκες κι' έτσι οι γυναίκες υπερασπίζονται αυτό που υπάρχει και δεν ρωτούν για το τί θα έπρεπε να είναι.

4. Κάθαριν Α. Μακ Κίννον, "Φεμινισμός, Μαρξισμός, Μέθοδος και το Κράτος"
SIGNS: A JOURNAL OF WOMEN

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Ζωγραφάκη Μαρία, Γιαρμά Αθανασία,
Σαββίδου Γιάννα

“Ελευθεροτυπία” Σεπτέμβρης 1990

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

"Οι Αμβλώσεις, Εμπόδιο στην Ένωση"

Με τον παραπάνω τίτλο αρχίζει το άρθρο της Ελευθεροτυπίας πληροφορώντας μας ότι ένα ζήτημα τόσο στενά γυναικείο αποτέλεσε το "αγκάθι στη διαδικασία της ένωσης των δύο Γερμανιών". Και πιο κάτω συνεχίζει το άρθρο λέγοντας ότι στις 31 Αυγούστου 1990 το θέμα των ελεύθερων ή μη εκτρώσεων παραλίγο να τινάξει στον αέρα την 900 σελίδων συμφωνία της γερμανικής ενοποίησης.

Η Ανατολική Γερμανία έχει νομικό καθεστώς που επιτρέπει να γίνονται ελεύθερα οι αμβλώσεις τους τρεις πρώτους μήνες εγκυμοσύνης, ενώ η Δυτική θεωρεί τις αμβλώσεις ποινικό αδίκημα. Κι' έτσι για χρόνια οι δυτικογερμανίδες πραγματοποιούσαν επισκέψεις-αστραπή στην Α. Γερμανία με σκοπό μια αμβλωση.

Τελικά, με υποχωρήσεις και από τα δύο μέρη είχε σαν αποτέλεσμα να βρεθεί μία μέση λύση όπως η ισχύς και των δύο νόμων σε κάθε χώρα ωστόσο βρεθεί μόνιμη λύση για την ενωμένη για Γερμανία. Για μια διετία λοιπόν (υποχώρηση που έκαναν οι σοσιαλδημοκράτες και η ανατολικογερμανική κυβέρνηση) σε κάθε χώρα ισχύει το νομικό καθεστώς που υπήρχε ως τώρα ενώ δεν διώκονται ποινικά οι δυτικογερμανίδες που πάνε για εκτρώσεις στην Α. Γερμανία (υποχώρηση των χριστιανοδημοκρατών). Μένει να δούμε τι πρόκειται να γίνει μετά τα δύο χρόνια αυτά. Γιατί άραγε ήταν πιο εύκολο να βρεθεί λύση για άλλα θέματα ανάμεσα σε δύο κράτη με τόσο διαφορετικά οικονομικοπολιτικά συστήματα κι' όχι για το συγκεκριμένο (ή μήπως αυτές οι διαφορές δεν είναι τόσο προφανείς).

Στο ένα κράτος (Δ. Γερμανία) η επιρροή της εκκλησίας και συντηρητικών κυβερνήσεων οδήγησαν στην υιοθέτηση αυστηρής νομοθεσίας για το ζήτημα των εκτρώσεων που για το γυναικείο κίνημα στη Δύση αποτέλεσε ένα από τα κομβικά σημεία για την απελευθέρωση των γυναικών. Από την άλλη πλευρά του "παραπετάσματος" έχουμε ένα πολιτικό σύστημα (όπως αυτό της Α. Γερμανίας) που εξυψώνει το προλεταριάτο στην υπέρτατη επαναστατική ενότητα, μια τάξη χωρίς φύλο ακριβώς όπως οι άγγελοι του χριστιανισμού όπου οι γυναίκες σαν εργατικό δυναμικό πρέπει νάναι "απελευθερωμένες" από τα "προβλήματα" της γυναικείας τους φύσης και άρα έχουμε νόμους και ελεύθερες εκτρώσεις. Βέβαια τα παραπάνω αποτελούν απλοποιημένες αναλύσεις για τις διαφορετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν ως προς το ζήτημα των εκτρώσεων ή άλλα θέματα που αφορούν τη θέση των γυναικών σε δύο πολιτικά συστήματα. Αυτό που θάταν όντως αξιόλογο και ενδιαφέρον θάταν μια ανάλυση για τις κάθε φορά διαφοροποιήσεις που υπάρχουν σε σχέση με τις γυναίκες ανάμεσα σε κοινωνίες με διαφορετικά κοινωνικά, πολιτικά ή οικονομικά συστήματα, ποιους σκοπούς εξυπηρετούν αυτές οι διαφορές και για το πόσο κοινή θα μπορούσε να ήταν η λογική για τη θέση των γυναικών παρόλο που αυτή μπορεί να εμφανίζεται περισσότερο ή λιγότερο χειραφετημένη.

Μ.Κ.

Αγγλία

Ιδρύθηκε στην Αγγλία η οργάνωση "Γυναίκες σε Ειδικά Νοσοκομεία". Τα Ειδικά Νοσοκομεία είναι προέκταση των βρετανικών φυλακών, και μάλιστα μεγάλης ασφάλειας, όπου εγκλείονται εκεί οι παράφρονες εγκληματίες, κατά την κρίση των αγγλικών αρχών. Πολλές γυναίκες κλείνονται σ' αυτά, γιατί τις θεωρούν "επικίνδυνες". Η κα Προν Στίβενσον, που εργάζεται στην οργάνωση, υποστηρίζει ότι τα κριτήρια των δικαστών διαφέρουν για τους άνδρες και τις γυναίκες. Έτσι οι άνδρες ακόμη και αν είναι ψυχοπαθείς στέλνονται στις φυλακές. Αντίθετα οι γυναίκες κρίνονται πολύ εύκολα ως ψυχοπαθείς και εγκλείονται στα ειδικά νοσοκομεία.

Η παραπάνω οργάνωση αγωνίζεται για να ζουν οι έγκλειστες σε καλύτερες συνθήκες, γιατί πιστεύουν ότι οι φυλακές δεν είναι το κατάλληλο μέρος για γυναίκες με διαταραγμένη προσωπικότητα. Πολύ περισσότερο δεν είναι τα "ειδικά νοσοκομεία".

"Καθημερινή" 18/11/90

Ελλάδα

Στις 9 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε συνέδριο με θέμα: "κενά στην ιστορία της τέχνης, γυναίκες καλλιτέχνιδες" στο πνευματικό κέντρο του δήμου Αθηνών, στα πλαίσια της έκθεσης ζωγραφικής με τίτλο "Γυναίκες και τέχνη" που λειτουργεί από την 1η Νοεμβρίου στο πολιτιστικό κέντρο του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στο συνέδριο που οργάνωσε η ομάδα Τέχνης 4+, αναπτύχθηκαν τα θέματα: "η θηλυκότητα ως αισθητική κατασκευή", "Πρώτες ελληνίδες ζωγράφοι", "το έργο της Ρέας Λεονταρίτου", "Γυναίκες καλλιτέχνιδες και στρατηγικές για το μέλλον" και "Γυναίκες, τέχνη και εκδόσεις", από ειδικές/ούς σε θέματα τέχνης.

"Καθημερινή" 4/11/90

Με λύπη μας μάθαμε για τη διάλυση του Βιβλιοπωλείου των Γυναικών. Με λύπη μας δημοσιεύουμε αυτά τα πικρά λόγια της Δήμητρας, λύπη για όσα άσχημα συνέβησαν.

Ελπίζουμε να επικρατήσει η λογική τελικά, να διασωθεί το πολύτιμο αρχείο του βιβλιοπωλείου που τόσες φορές συμβουλευτήκαμε, να συνεχίσει να λειτουργεί και να ενημερώνεται.

Ευχόμαστε στις φίλες κάθε καλό στο δρόμο που η κάθε μια θα πάρει στη συνέχεια, θυμίζοντας τους ότι αν κάτι μάθαμε στη δύσκολη πορεία μας στο γυναικείο χώρο, είναι ν' αντιμετωπίζουμε με κουράγιο και αξιοπρέπεια και τα καλά και τα δύσκολα.

Όταν το κίνημα είμαι "εγώ"

Στις 30/11/90 η ομάδα του Βιβλιοπωλείου των Γυναικών" (δηλ. τα άτομα που τα τελευταία χρόνια λειτουργούσαμε στο χώρο του βιβλιοπωλείου), αποφάσισε να διαλυθεί ως ομάδα και να κλείσει το βιβλιοπωλείο. Οι λόγοι είναι λίγο - πολύ αυτονόητοι, καθόλου αποκλειστικοί. Δυο άτομα από την ομάδα θέλησαν να κρατήσουν το χώρο και ν' αρχίσουν κάτι καινούργιο. Πάνω σ' αυτό στη συνέχεια θα δημιουργηθούν πολλές "παρεξηγήσεις" που θα μας οδηγήσουν σε συμπεριφορές αντάξιες της διαπαιδαγώγησής μας στο Γυναικείο Κίνημα.

Όσες από την ομάδα είχαμε υπάρξει στο παρελθόν σε πολιτικές ομάδες και οργανώσεις το πέρασμά μας στο Γυναικείο και στις γυναικείες ομάδες φάνταζε όαση. Συναντήσαμε αξίες και ηθικές όπου τα ευαγγέλια ή τα μανιφέστα δεν είχαν θέση. Όπου το άτομο, οι ανάγκες του και οι ευαισθησίες του δεν ήταν δυνατόν να παρακαμφθούν στο όνομα καμμιάς γενικής αναγκαιότητας. Όπου οι διαφορετικές απόψεις, κατευθύνσεις, προσδιορισμοί, μπορούσαν να συνυπάρχουν και να αλληλοτροφοδοτούνται. Όπου μιλούσαμε κατ αρχήν για μας και όχι στο όνομα τάξεων, επαναστατικών ή άλλων υποκειμένων. Δεν είμαστε σωτήρες, προάγγελοι, πολύ περισσότερο δε, ιεροκήρυκες ή τιμητές. Δεν διεκδικούσαμε καμμιά απόλυτη αλήθεια, δεν αναζητούσαμε οπαδούς, ούτε παράσημα επαναστατικής ή πρωτοποριακής έξαρσης.

Από την ομάδα του Β.Γ., στα 7 χρόνια λειτουργίας του πέρασαν άτομα με εκφρασμένες και διατυπωμένες διαφορές. Θέλαμε να πιστεύουμε ότι είχαμε καταφέρει να λειτουργήσουμε, να συνεργαστούμε, να αλληλοεπηρεαστούμε και να εξελιχθούμε μέσα από τις διαφορές μας. Είχαμε δημιουργήσει τη δεοντολογία μας, την ηθική μας, τον κώδικα επικοινωνίας μας. Όταν όμως, όπως τώρα, φτάνουμε στο σημείο Βαβέλ, αναρωτιέται καμία ή αμφισβητεί κι αυτή ακριβώς τη βεβαιότητα του παρελθόντος μας.

Πιο συγκεκριμένα, όταν η οποιαδήποτε αυτοχρίζεται "κίνημα" ή κάτι εξίσου συγκινητικό και συγκεκριμένο και βλέπει αντί για άτομα στρατιωτάκια που έπεσαν στη μάχη και οφείλει να πάρει αυτή το νήμα της συνέχειας, τότε σαφώς δεν μιλάμε την ίδια γλώσσα, σαφώς και κάποια από τις δυο βρίσκεται σε λάθος μονοπάτι. Όταν δεν σου επιτρέπεται να έχεις λόγο πάνω στα πράγματα που έχεις δημιουργήσει, όταν το Βιβλιοπωλείο των Γυναικών "είναι μια ιδέα που ανήκει στο κίνημα", όταν "εγώ είμαι το κίνημα", όταν η έννοια της πλειοψηφίας εί-

να αστική αξία και η δημοκρατία της μιας είναι αντεξουσία, όταν είναι ατομικισμός να υπερασπίζεσαι το παρελθόν σου, σαφώς αυτή η λογική σε μια τακτική οδηγεί στον τραμπουκισμό και τον τσαμπουκά. Στις ίντριγκες και στα σενάρια. Κοινώς στα πραξικοπήματα. Από εδώ και πέρα όλα είναι θεμιτά και νόμιμα. Να αλλάξεις κλειδαριά, να διαρρήξεις, να οικειοποιηθείς ταυτότητες, να ρίξεις ξύλο, να ψεύδεσαι. Αφού "εγώ είμαι το κίνημα", αυτή που σε πείσμα των καιρών της συντηριτικοποίησης και της ενσωμάτωσης παλεύω να κρατήσω ζωντανές τις αντιστάσεις, νομιμοποιούμαι, οφείλω να είμαι ανήθικη με τις υπόλοιπες που τις κατάπιε το σύστημα, τις μάγεψαν οι σειρήνες της ενσωμάτωσης και της απολαβής και είναι έτοιμες να εξαργυρώσουν την ιδέα. "Εγώ", υπερασπιστής, ακοίμητος φρουρός, έτσι δυναμικά όπως αρμόζει σε στρατιώτες. Με τα μανίκια σηκωμένα, τα πόδια ανοιχτά και τον "νταβά" σκαρφαλωμένο στα παράθυρα. Ξύλο από γυναίκες σε γυναίκες και όχι για την μπουγάδα ή τα γλυκά μάπα στο σύζυγο, όπως οι πάλαι ποτέ νοικοκυρές της γειτονιάς. Εμείς οι γυναίκες με τις απαιτήσεις ενός άλλου είδους ανθρώπου από το φύλο μας. Εμείς που δεν θέλαμε να είμαστε θύματα καταντήσαμε οπαδοί, φερέφωνα μικροπολιτικών νταβάδων. Κι είναι αυτό που τόσα χρόνια πιπιλάμε για κρίση στο Γ.Κ. Το ότι δηλ. η συνείδηση, που αυτή ήταν ο στόχος των αυτόνομων γυναικείων ομάδων παρέμεινε νεκρό γράμμα. Δεν μετασχημάτισε άτομα, δεν ανέτρεψε ηθικές, δεν επέβαλε κώδικες και αξίες. Συμπεριφορές πανομοιότυπες των πολιτικών της πολιτικής που τόσο κριτικάραμε και καταδικάζαμε. Λες και μιλούσαμε και μεις για τους άλλους, για τους σκοπούς που αγιάζουν τα μέσα.

Αν το γυναικείο κίνημα κάποια στιγμή γέννησε ελπίδες και τόσος λόγος έγινε για τη δυναμική του, αυτό οφειλόταν στο ότι βλέποντας κανείς τη δυνατότητα να αλλάζουν τα άτομα αντλούσε την πεποίθηση πως έτσι μπορούσε να αλλάξει ο κόσμος ολόκληρος. Πως μπορούσαν ακόμα οι άνθρωποι να σκέφτονται αυτόνομα και ελεύθερα. Στην Ελλάδα το γυναικείο έδρασε όπως ακριβώς και τα άλλα πολιτικά υποκείμενα. Αναφερόμενο στο "άλλο", στο έξω από μας, στους θεσμούς, στο κράτος, στους άντρες. Γι αυτό και έκλεισε τον κύκλο του, γι αυτό και κινδυνεύει να μην μείνει τίποτε απ' αυτό, εκτός βέβαια από τιμητές - ήρωες και αυτοί μόνο σαν αστείες περιπτώσεις κάποιων "κολλημένων".

Δήμητρα Τουλάτου

273645

Δευτέρα - Παρασκευή 5 - 8 μ.μ.

SOS

Τηλέφωνο
για κακοποιημένες
και βιασμένες
γυναίκες